

ฉบับสองมือแม่ที่สร้างโลก

วารสาร
พอริยาลัย

ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๒๗ เดือนสิงหาคม ๒๕๖๐ ๒๗

คิดถึงสมเด็จพระนางเจ้าฯ
แต่พระบารมีอดอวยิ่งยังพริ่งเพรา
เพียงรู้ว่าทรงพระเจริญก็เพลนใจ
เพลานี้ทูลเกล้าฯราชกิจจา
ขอจงทรงพระเจริญเจริญยิ่ง
ประทุมเชิษฐภักษ์น้อมประนอมเหนือง

ไม่ได้เฝ้าทูลละอองอย่างคล่องเก่า
ปกเกล้าให้อุ่นใจชาวไพร่ฟ้า
ทรงงานหนักแต่ไหนๆ พระเจ้าข้า
แต่ผลพระคุณ ๘ รักษายังเต็มเมือง
สรรพมิ่งมงคลใดที่ลือเลื่อง
ทรงรุ่งเรืองถาวรสุขถ้วนทุกประการ

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อมขอเดชะ
ศุภตราจารย์พิเศษ ธงทอง จันทรางศุ ประพันธ์

เปิดเล่ม

ฉบับที่ ๒๗ เดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๐

วารสารโพธิyalayฉบับเดือนสิงหาคมของทุกปี จะเป็นฉบับเกี่ยวกับแม่ เพื่อเฉลิมฉลองวันพระราชสมภพของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ในรัชกาลที่ ๙ ทางรัฐบาลกำหนดให้เป็นวันแม่แห่งชาติ ดังนั้น จึงเป็นโอกาสอันเหมาะสมที่จะจัดเนื้อหาหลักให้เกี่ยวเนื่องกับแม่ บุคคลสำคัญที่สุดในชีวิตของเรา และแม่ทั้งหลายก็คือผู้สร้างอนาคตให้แก่ลูก อนาคตของลูกทั้งหลายก็คืออนาคตของสังคม ของประเทศชาติ และของโลก ด้วยเหตุนี้วารสารโพธิyalayฉบับนี้ จึงมีชื่อว่า **สองมือแม่ที่สร้างโลก**

“สองมือแม่ที่สร้างโลก” เป็นถ้อยคำที่มีนัยอันลึกซึ้งมากที่สุดเท่าที่เคยมีมา ผู้หญิงหลายคนอาจจะรู้สึกว่าการเกิดเป็นเพศหญิงมีความด้อยกว่าเพศชาย นับแต่ความจริงตามธรรมชาติ ผู้หญิงอ่อนแอกว่าผู้ชาย มีเรี่ยวแรงน้อยกว่าผู้ชาย จิตใจอ่อนไหว ไม่มั่นคง และอีกความจริงที่ว่า เพศชาย สวยงามกว่าเพศหญิง ไม่ว่าจะเป็นคนหรือสัตว์ ยิ่งสัตว์จะเห็นได้ชัดเจนว่าตัวผู้สวยกว่าตัวเมีย มีเขา มีงา มีสีขน มีอวัยวะพิเศษที่มีความงามกว่าเพศเมีย เช่น นกยูง เป็นต้น

ส่วนในมนุษย์เพศหญิงก็ถือว่าด้อยกว่าเพศชาย แม้แต่ในประเทศที่เจริญแล้วอย่างอเมริกา ค่าแรงเพศหญิงก็น้อยกว่าเพศชาย จนกระทั่ง ดาราหญิงรางวัลออสการ์คนหนึ่ง ที่ชื่อ เมอริล สตรีป พุดในโอกาสรับรางวัลออสการ์ในปีหนึ่งว่า ดาราหญิง แม้จะมีบทบาทมากเท่าใด คำตัวก็ไม่เท่าดาราชาย ซึ่งเป็นความอยุติธรรมที่สังคมยังกระทำต่อเพศหญิง

แม้แต่พระพุทธศาสนาก็มีความไม่เท่าเทียมกันระหว่างหญิงชาย พระพุทธองค์ตรัสว่า ผู้หญิงไม่สามารถเป็นพระพุทธเจ้าได้ แต่เป็นพระอรหันต์ได้ บรรลุธรรม หมดกิลสได้ ยกเว้นเป็นพระพุทธเจ้าเท่านั้น ที่ผู้หญิงเป็นไม่ได้ แม้แต่การบวชพระภิกษุณี ก็มีข้อกำหนดมากมายที่มากกว่าพระภิกษุ เช่น พระภิกษุณีถือศีล ๒๒๗ ข้อ แต่พระภิกษุณีต้องถือศีลถึง ๓๑๑ ข้อ

ด้วยธรรมชาติและข้อกำหนดต่างๆ ของสังคม ศาสนา ทำให้ดูเหมือนว่า ผู้หญิงจะด้อยกว่าชายไปเสียจริงๆ หากผู้หญิงนึกน้อยเนื้อต่ำใจอย่างนั้น ก็คงไม่เกิดประโยชน์อัน

ใดขึ้นมาเลย ผู้หญิงควรหาข้อดีของตนที่เพศชายไม่มี คือ ผู้หญิงสามารถเป็นแม่ บทบาทสำคัญที่สุดที่จะสร้างโลก เพราะสองมือของเธอนี้เอง ที่โอบอุ้ม เลี้ยงดู ทะนุถนอม ลูกให้เจริญเติบโตขึ้นมาเป็นสมาชิกของสังคม เขาจะเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมหรือไม่ แม่มีส่วนกำหนดอย่างชัดเจน

บทบาทความเป็นแม่นี้ จึงสำคัญกว่าความน้อยเนื้อต่ำใจทั้งหลายทั้งปวงที่ไม่มีความทัดเทียมกับชาย ถ้ามองอีกมุมหนึ่ง ความเป็นแม่นั้นยิ่งใหญ่ที่สุดแล้ว ไม่ว่าจะหญิงหรือชาย ก็ต้องดื่มด่ำนมของแม่ ให้แม่ป้อนข้าวป้อนน้ำ และเลี้ยงดู อุ้มชูมาตั้งแต่ลืมตาดูโลก มนุษย์ทุกคนเติบโตได้ด้วย ความเมตตากรุณาของแม่

คำว่า ‘แม่’ ไม่ได้หมายถึงแม่ผู้ให้กำเนิดเพียงเท่านั้น แต่หมายถึงผู้ให้การเลี้ยงดูอบรมสั่งสอน อบรมเด็ก ภาระหน้าที่ตรงนี้เหมาะสมกับเพศหญิงยิ่งแล้ว เพศชายแม้จะทำได้ แต่ไม่อาจเทียบกับผู้หญิงได้เลย ความละเอียดอ่อน ความนุ่มนวล อบอุ่น อ่อนหวาน เป็นธรรมชาติของผู้หญิงที่มีมากกว่าชาย

โพธิyalayฉบับนี้ได้รับรวบรวมบทความดีๆ น่าอ่านอย่างยิ่งเกี่ยวกับแม่ที่หาอ่านที่อื่นไม่ได้ เพราะเป็นการจัดทำเพื่อโพธิyalayโดยเฉพาะ นับตั้งแต่เรื่องแรก **สองมือแม่ที่สร้างโลก** บทสัมภาษณ์พระอาจารย์มหาประนอม ธมมาลังกาโร รองเจ้าอาวาสวัดจากแดง ที่ท่านได้บรรยายเกี่ยวกับ บทบาทของความเป็นแม่ รวมถึงได้เล่าประสบการณ์ส่วนตัวว่าโยมแม่ของท่านมีอิทธิพลต่อท่านอย่างไร ท่านจึงได้ประสบความสำเร็จในการศึกษาเล่าเรียน และการทำงานที่เป็นกำลังทำให้วัดจากแดงเป็นสำนักเรียนปริยัติธรรมดีเด่นของจังหวัดสมุทรปราการ

พร้อมกันนั้นเรายังได้นำเรื่อง **ยอดอุบาสิกาธัมมกถิก** ที่เจ้าประคุณ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) บรรยายให้แก่พระภิกษุสงฆ์วัดญาณเวศกวัน และคณะผู้จัดทำได้นำมาถอดข้อความออกมาเป็นตัวหนังสือ ถวายท่านตรวจสอบความถูกต้อง และได้นำมาตีพิมพ์ไว้ในวารสารเล่มนี้ด้วย นับเป็นสิริมงคล และเป็นความภูมิใจของคณะผู้จัดทำ

ที่สามารถนำธรรมบรรยายใหม่ๆ สดๆ จากวัดญาณเวศกวัน ออกเผยแพร่ให้แก่ผู้ที่สนใจติดตามผลงานของท่าน เจ้าประคุณสมเด็จเจ้า

อีกเรื่องหนึ่งที่ยอยากจะชวนอ่านได้แก่เรื่อง **พระเขี้ยวแก้ว** โดย วิเทศ-ทัยย์ จะเป็นการเล่าเกี่ยวกับตำนานความเป็นมาของพระเขี้ยวแก้ว สิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองของประเทศศรีลังกา ซึ่งเชื่อกันว่าพระเขี้ยวแก้วที่เก็บไว้ที่ประเทศศรีลังกาเป็นพระเขี้ยวแก้วของจริง ของแท้ ของพระพุทธเจ้า ที่ได้มาจากประเทศอินเดีย เรื่องราวจะพิสดารพันลึกอย่างไร เชิญติดตามอ่าน เป็นตอนๆ ได้ที่โพธิyalัยทีเดียว

สุดท้ายนี้ คณะผู้จัดทำ ขอเชิญชวนให้ท่านผู้อ่านทุกท่าน หากได้อ่านโพธิyalัยแล้ว เห็นค่า เห็นความตั้งใจในการจัดทำของเรา ได้โปรดแนะนำวารสารนี้ให้ออกไปสู่สังคมในวงกว้าง เพื่อประโยชน์สุขแก่ผู้อ่านคนอื่น กระจายความรู้ ความดีงามไปสู่สังคมในวงกว้าง เผื่อบางทีเนื้อหาและข้อความบางอย่างในวารสารของเรา อาจจะไปจุดประกายความคิด ทำให้ผู้อ่านแม้แต่สักคนเกิดสัมมาทิฐิ และนำสิ่งที่เป็นประโยชน์ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตของตนของตน แล้วประสบความสำเร็จ สุขความเจริญ และนี่คือสิ่งที่คณะผู้จัดทำมุ่งหวังจะให้เห็น อันจะเป็นกำลังใจให้เราพัฒนาโพธิyalัยให้มีคุณภาพยิ่งขึ้นไป

คณะผู้จัดทำ

ประธานที่ปรึกษา

พระครูธรรมธรสุนนต์ นนทิกโก
อัครมหาบัณฑิต

บรรณาธิการอำนวยการ

พระมหาประนอม ธมมาลังกาโร

บรรณาธิการบริหาร

พินิตา อัจฉนทรเพ็ญ
panitaang@gmail.com

รองบรรณาธิการ

ทพญ. อัจฉรา กลินสุวรรณ
Acharak7153@gmail.com

ประสานงาน

พระครูประคุณสรกิจ
(พระมหาการุณย์ กุศลนนโท)
pk.krun21@gmail.com

กองบรรณาธิการ

คณะสงฆ์วัดจากแดง

สำนักงาน : วัดจากแดง
๑๖ หมู่ ๖ ถ.เพชรหึงษ์
ช.เพชรหึงษ์ ๑๐

ต.ทรงคนอง อ.พระประแดง
จ.สมุทรปราการ ๑๐๑๓๐

โทรศัพท์. ๐๒-๔๖๔-๑๑๒๒

พิมพ์ครั้งที่ ๑ : กันยายน ๒๕๖๐

จำนวน ๕,๐๐๐ เล่ม

ปก

แม่ของแผ่นดิน

ภาพปก

แกละ แกะจิตรกร

เครดิตภาพ

มหาบ้านนอก, Cagino bhikkhu,
เขมา เขมะ

ศิลปกรรม

สหมิตรกรูปีพิมพ์

อุปลัมภ์อุปลกรณ์คอมพิวเตอร์

โดยคุณพัชรพิมล ยังประภากร

ประธานกรรมการสินค้าแบรนด์

‘สุวิมล’

จัดพิมพ์โดย

สหมิตรพริ้นตังแอนด์พับลิชซิง

โทร. ๐๒ ๙๐๓ ๘๒๕๗-๙

- ❁ สองมือแม่ที่สร้างโลก.....๓
- ❁ ยอดอุบาสิกา ชัมมกถิก ตอน ๑.....๑๑
- ❁ รู้คุณ แทนคุณ.....๑๖
- ❁ กตัญญูกตเวที.....๒๒
- ❁ ธรรมะ ๓๗ ตอนจบ.....๒๘
- ❁ แม่พ่อทางจิตวิญญาณ.....๓๔
- ❁ สัลเลขธรรม ตอน ๔ (จบ).....๓๖
- ❁ อุบาสิกากับความเป็นแม่.....๓๙
- ❁ พระเขี้ยวแก้วมานครศรีธรรมราช ?
ตอน ๑.....๔๒

หากท่านผู้อ่านมีความประสงค์จะติดต่อกองบรรณาธิการวารสารโพธิyalัย หรือต้องการแสดงความคิดเห็น ชม หรือคำแนะนำใดๆ กรุณาติดต่อได้ที่อีเมลล์ pk.krun21@gmail.com (พระครูประคุณสรกิจ หรือพระมหาการุณย์ กุศลนนโท)

วารสารโพธิyalัยจัดพิมพ์ด้วยปัจจัยบริจาคของท่านผู้มีจิตศรัทธา โดยเลือกใช้กระดาษถนอมสายตาเพื่อรักษาสุขภาพของผู้อ่าน เปี่ยมด้วยคุณค่าทางปัญญาที่คัดสรรเพื่อแจกเป็นธรรมทานและบริจาคไปตามห้องสมุด หากท่านอ่านจบแล้ว ต้องการแบ่งปันธรรมทาน โปรดส่งต่อให้ท่านอื่นที่เห็นคุณค่า หรือมอบให้ สถาบัน ห้องสมุด วัด หรือสถานปฏิบัติธรรมต่างๆ เป็นต้น เพื่อให้เกิดประโยชน์ทางปัญญากว้างขวางต่อไป

ท่านสามารถติดตามอ่านวารสารโพธิyalัยทุกฉบับย้อนหลังได้ทาง เว็บไซต์วัดจากแดง www.watchakdaeng.com, เว็บไซต์ชมรมกัลยาณธรรม www.kanlayanatam.com และ Facebook Page : Kanlayanatam

ขออนุโมทนาบุญผู้ร่วมจัดพิมพ์วารสารฉบับนี้

๑. ชมรมกัลยาณธรรม
๒. คุณจิรวรรณ ศิริจิตร และครอบครัว
๓. คุณสุวพร หทัยสุทธิธรรม และครอบครัว
๔. คุณพ่อวัชร - คุณแม่ทองสุข โลหารักษ์พงศ์

สองมือแม่ที่ ที่สร้างโลก

โพธิyalัย ฉบับสิงหาคมนี้ ฉบับ “สองมือแม่ที่สร้างโลก” อยากจะกราบเรียนถามพระอาจารย์เกี่ยวกับเรื่องพระคุณของแม่

ปจฉา : เหตุใดจึงมีคำกล่าวว่า “สองมือแม่ที่สร้างโลก” พระคุณแม่สำคัญอย่างไร จึงยกย่องว่าเป็นสองมือที่สร้างโลก

วิสขนา : “สองมือแม่เป็นผู้สร้างโลก” ในบาลีกล่าวว่า มาตา มิตตํ สก ฆเร มารดาเป็นมิตรในเรือน มิตรในที่นี้คือเป็นกัลยาณมิตร คอยอบรมสั่งสอนลูก และเป็นบูรพาจารย์ เป็นอาจารย์คนแรก ซึ่งมีหลักการสอนดังต่อไปนี้ **หนึ่ง วิชาสื่อสาร** สอนให้พูดเป็น **สอง วิชาชีพ** สอนให้ประกอบอาชีพเป็น **สาม วิชาใช้ชีวิต** สอนให้ใช้ชีวิตเป็น แม่ดูแลลูกด้วยหนึ่งสมองสองมือ ตั้งแต่ทำความสะอาดตัว ป้อนข้าว เลี้ยงดูทุกอย่าง ตั้งแต่ให้ชีวิตจนกระทั่งลูกได้เติบโตขึ้นมา ก็ด้วยสองมือแม่ สมัยนี้ไปโรงเรียน แม่ก็ขับรถ

ไปส่ง ทำการบ้านแม่ก็มาสอนการบ้านให้ พอทำการบ้านเสร็จแล้วมีงานบ้าน แม่ก็จะสอนงานบ้านให้ ไปช่วยล้างจาน ไปช่วยกวาดบ้าน ไปช่วยตรงนั้นตรงนี้ แม่ก็จะเป็นผู้สอน วิชาสื่อสาร วิชาชีพ วิชาใช้ชีวิต แม่ก็เป็นผู้ลงมือทำให้ดู อยู่ให้เห็น สอนให้เข้าใจ

แม่เป็นผู้สร้างโลก โลกในที่นี้ หนึ่งคือ **ขันธโลก** โลกคือขันธ ๕ ของลูก แม่ดูแลทะนุถนอมตั้งแต่อยู่ในครรภ์จนกระทั่งเกิด จนกระทั่งเติบโต นี่คือขันธโลก สองคือ **สัตว์โลก** โลกคือหมู่สัตว์ แม่จะสอนให้มีมนุษยสัมพันธ์ สอนให้คบคนเป็น คนนี้เป็นคนพาลไม่ควรคบ คนนี้เป็นคนดีควรคบ สามคือ **โอกาสโลก** โลกคือผืนแผ่นดิน แผ่นดินนี้คือแม่ พระแม่ธรณี พระแม่คงคา สองแม่นี้ก็สร้างโลก เพราะฉะนั้นในส่วนตรงนี้คือแม่ตามธรรมชาติ แม่ที่เป็นแม่บังเกิดเกล้านี้ก็เป็นผู้สร้างโลกจริงๆ แม่แต่พระ

สารีบุตรก็เป็นแม่ทัพรธรรม ในส่วนของทหารก็จะมีแม่ทัพ แม่ทัพบก แม่ทัพเรือ แม่ทัพอากาศ ทหารก็จะใช้แม่ทัพ มีทั้งพระเดช มีทั้งพระคุณ เป็นทั้งผู้ซบเลี้ยงทุกอย่าง ฉะนั้น สร้างลูกจริงๆ ด้วยคำว่า สองมือแม่สร้างโลก ทั้ง ชั้นธโลก สัตวโลก โอภาสโลก แม่สร้างโลกจริงๆ ถ้าเรามองภาพรวมตรงนี้ออก โบราณบอกว่า

แม่เป็นครูผู้สอนแต่ตอนต้น
แม่ทุกคนอุดมพรหมวิหาร
แม่กับลูกผูกมิตรจิตขึ้นบาน
แม่มีญาณอุเบกขาเป็นอารมณ์
แม่เหมือนพระอรหันต์อันสูงสุด
แม่หวังบุตรธิดาอย่าขึ้นชม
แม่กับลูกผูกมิตรจิตขึ้นชม
แม่จึงสมภาชิตมิตรในเรือน

ปจฺฉา : คำว่า มารดาบิดา มีคำอื่นที่ใช้ในความหมายนี้อย่างไรบ้าง และคำว่า แม่ มีความหมายและนัยใดบ้าง

วิธีชนา : **อັນนะ** ก็แปลว่าแม่ **อัมมะ** ก็แปลว่าแม่ **อัมพะ** ก็แปลว่าแม่ **มาตา** ก็แปลว่าแม่ **อัมมะ** **อัมพะ** **มาตา** อันนี้คือคำศัพท์ที่แปลว่าแม่ **มาตา** มาจากมาตุ ทำให้ลูกนับถือ มารดาผู้ที่ลูกนับถือ บุคคลที่ลูกนับถือเรียกว่า **มารดา** ในความหมายของคำว่ามารดานี้ จะแปลว่าผู้เลี้ยงดู ผู้ที่เชิดชู

ยกย่องบุตรของตนเอง ผู้ที่นับถือบุตรตนเอง ให้เกียรติบุตรตนเอง หลายความหมายที่แปลว่าแม่ในภาษาบาลี ทุกอย่างก็มีแม่ ฉะนั้น คำว่าแม่แล้วแต่จะเป็นอะไร กฎหมายก็ต้องมีแม่บท กฎหมายลูกว่ายังไง กฎหมายแม่บทว่ายังไง กฎหมายก็เป็นตัวลูก แม่บทก็เป็นโครงสร้าง แม่แต่ธรรมะก็ใช้คำว่ามาติกา มาติกาแปลว่าแม่บท เช่น กุสลา อัมมา ฯ บทนี้เป็นแม่บทนะ เป็นแม่บทก็คือจะมีคำขยายตลอด กฎหมายที่เป็นโครงสร้าง นโยบาย แล้วก็ตัวกฎหมายเฉพาะออกมา ฉะนั้นแม่บทนี้เป็นแม่บทในเชิงพระวินัย แม่บทในเชิงพระสูตร แม่บทในเชิงพระอภิธรรม คำว่าแม่นี้ใช้ทุกอย่างเกี่ยวกับเรื่องของธรรมะ เรื่องกฎหมายบ้านเมือง ถ้าเป็นครูก็เรียกแม่พิมพ์ของชาติ แม่บทที่เป็นมาติกา แม่บทที่เป็นภิกขุปาฏิโมกข์กับภิกขุณีปาฏิโมกข์ อันนั้นเขาเรียกว่ามาติกาคือแม่บท แม่บทศีล ๒๒๗ เป็นแม่บท ก็ขยายศีล ๒๒๗ ก็คือตัวแม่บทนั่นเอง

คำว่าแม่นี้ เชื่อมโยงทุกมิติ ตั้งแต่แม่น้ำที่ ๕ ไปทางเหนือยิ่งจะเห็นแม่ชัดเจนเลย แม่สะเรียง แม่ฮ่องสอน แม่เอย แม่แดง อะไรต่างๆ ใช้คำว่าแม่ๆ นำหน้า ก็คือให้การยกย่องนั่นเอง ยกย่องเทิดทูนว่าบุคคลนี้เป็นต้นแบบ เหมือนกับสายน้ำก็เป็นต้นน้ำ แม่น้ำก็มาจากต้นน้ำลำธาร ฉะนั้น มารดาบิดามีความหมายมากมาย แล้วแต่จะให้มันเป็นแม่อะไร เป็นแม่

จะไปศึกษาได้จากที่ไหน ? ในพระพุทธศาสนา พระสงฆ์ก็จะบอก หน้าทีสามี่ ๕ อย่าง หน้าทีภรรยา ๕ อย่าง หน้าทีพ่อแม่ ๕ อย่าง หน้าทีของบุตร ๕ อย่าง ก็คือหน้าที่สร้างแม่แบบ สร้างแม่พิมพ์ที่ดี เมื่อสร้างแม่แบบสร้างแม่พิมพ์ที่ดี คุณแม่มีคุณธรรม ลูกก็จะมีคุณธรรมตาม ถ้าแม่แบบไม่ดี แม่พิมพ์ไม่ดี คือคุณแม่ไม่มีคุณธรรม ลูกก็จะมีคุณธรรม ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมก็คือ คุณแม่วัยใส คุณแม่ยังไม่รู้จักคุณธรรมเลยไม่เคยได้ยินได้ฟังมาก่อนเลย ก็เป็นคุณแม่แล้ว ถ้าคุณแม่ยังไม่มีความดี ก็จะส่งถึงบุตรให้ไม่มีคุณธรรม สิ่งแรกที่ยากจะเรียกร้องสังคม แม่มีความสำคัญมาก ต้องสร้างแม่ให้เป็นแม่แบบที่ดีตั้งแต่แรกเลย ตั้งแต่วันแต่งงาน คุณพ่อคุณแม่ก็จะนิมนต์พระสงฆ์ไปเทศน์โปรดให้โดยนำคำสอนของพระพุทธเจ้ามาวางแผนครอบครัวให้กับสังคมอย่างไร ถ้าในวันแต่งงานไม่ได้ฟังเทศน์ หลังจากแต่งงานมาฟังเทศน์ก็ยังได้

การครองเรือนจะใช้คุณธรรมอะไรบ้าง ถ้ามีได้ คุณแม่ในความหมายดั้งเดิมจะชัดเจนขึ้น ทำให้มีลูกทพี่ บางทีก็มองที่ลูก ทำไมใจร้ายฆ่าพ่อฆ่าแม่ มองอีกมุมมองหนึ่ง อ้อ คุณพ่อคุณแม่ไม่เคยได้สั่งสอนลูก ลูกไม่มีคุณธรรม เพราะคุณพ่อคุณแม่ขาดคุณธรรม ต่างคนต่างขาด แล้วจะไปโทษใครคนใดคนหนึ่งก็ไม่ได้ ดังนั้น ทำอย่างไรคุณพ่อคุณแม่จะมีคุณธรรม จะทำอย่างไรให้พระสงฆ์ที่มีองค์ความรู้ไปแนะนำคุณธรรมเหล่านี้ให้คุณพ่อคุณแม่ทั้งหลาย ก็เรียกว่ามีความเชื่อมโยงเกี่ยวเนื่องกันทั้งพระสงฆ์ ทั้งญาติโยม ทั้งลูกทั้งหลาย ก็เชื่อมถึงกันทั้งบ้าน วัด โรงเรียน (บวร) องค์กร ภาครัฐราชการ เมื่อเชื่อมถึงกันแล้ว คุณธรรมเหล่านี้จึงเกิดขึ้น พ่อแม่ก็ได้ฟังเทศน์ฟังธรรม ลูกๆ ก็ได้

ฟังเทศน์ฟังธรรม พระสงฆ์ก็มีโอกาสแสดงธรรมให้คุณพ่อคุณแม่ได้รับรู้คุณธรรม

มีพระสูตรหลายสูตรกล่าวไว้ อย่างเช่น เรื่องสุวรรณสามชาดก สุวรรณสามตอบแทนบุญคุณพ่อแม่ จะไปไหนมาไหนก็หาบพ่อแม่ที่ตาบอดไป ดูแลพ่อแม่ตลอดชีวิต ทำไมดูแลขนาดนั้น เพราะพ่อแม่มีคุณธรรม ถึงตาจะบอด ลูกก็มีคุณธรรม ต่างคนต่างไม่ทิ้ง ต่างคนต่างมีคุณธรรม ไม่ทอดทิ้งซึ่งกันและกัน คำว่าแม่ คำว่าลูกในสังคม จะมีความหมายที่ลึกซึ้งในจิตใจ ซึ่งใจ ทุกคนจะให้ความสำคัญ เพราะฉะนั้นก็ทำให้แม่มีความสำคัญ ทำให้ลูกมีความสำคัญ เป็นคุณธรรมประจำใจของพ่อแม่ คุณธรรมประจำใจของลูก ทำให้มีความโดดเด่นคุณธรรมของพ่อแม่ คุณธรรมของลูก ควรจะได้รับการสดีรับฟังจากพระสงฆ์ พระสงฆ์จะเป็นผู้สืบทอดธรรมจากพระไตรปิฎกที่พระพุทธเจ้าท่านตรัสไว้นั่นเอง

ปจฉา : สังคมทุกวันนี้มีปัญหามากขึ้นเรื่องทีผู้หญิงต้องพลัดปลั้งเป็นแม่ ทั้งทีตัวเองยังไม่พร้อม จะมีวิธีแก้ไขอย่างไร

วิสัยนา : พ่อแม่พาลูกพาหลานมาที่วัดเลย พระรออยู่ ถ้าไม่พร้อมทีจะเป็นแม่ แต่เป็นแล้วไปทีวัดก็ช่วยได้ในเรื่องของหลักธรรม คุณธรรม แนะนำบอกกล่าวสั่งสอน การวางแผนครอบครัว

บางครั้งมีครอบครัวแล้ว มาวางแผนทีหลังก็ได้ แต่ถ้าดีที่สุดควรวางแผนล่วงหน้า แต่ถ้าพลาดไปแล้ว วางแผนตามได้ ยิ่งแก้ปัญหานั้นอยู่ ถ้าคิดอยากจะทำ คัดอยากปฏิบัติฝึกหัด น้อมที่จะทำตามอยู่ ก็ยังไม่สาย

ปจฺฉา : หากเราไม่ได้เป็นแม่ แต่เป็นผู้หญิงคนหนึ่ง จะเอาคุณธรรมของแม่มาประยุกต์ใช้ได้อย่างไรบ้าง

วิธีชฺนา : ถึงไม่ได้เป็นแม่ ก็มองทุกคนเหมือนกับเป็นลูกได้ คือเป็นแม่บุญธรรม ก็คือไม่ได้เป็นแม่จริงๆ แต่มีคุณธรรมของความเป็นแม่ ด้วยการพยายามให้ธรรมแก่คนอื่น แนะนำคนอื่นให้ประพฤติคุณงามความดี ก็คือได้ทำคุณธรรมของความเป็นแม่ข้อแรก ชักชวนคนให้มีคุณธรรม ชวนฟังเทศน์ฟังธรรม ชวนปฏิบัติธรรม การชวนให้คนทำคุณงามความดีนั้นแหละ คือธรรมะที่เป็นหน้าที่คุณแม่ข้อแรก ห้ามคนไม่ให้ทำความชั่ว แม่ไม่ใช่ลูก แต่ทุกคนก็ต้องมีที่ฟัง มีความอบอุ่น ถ้าจะทำความชั่วเราก็แนะนำไม่ให้ทำ แนะนำให้ทำความดี ก็ถือว่าทำหน้าที่ของคุณแม่ ข้อต่อมาแนะนำศิลปวิทยา เราก็นิมนต์พระมาเทศน์ มาแสดงธรรม มาให้ความรู้ เช่น นิมนต์พระมาเทศน์โปรดคนนั้นคนนี้ ถือว่าเรามีคุณธรรมของแม่ ต่อมาเรื่องของการวางแผนครอบครัว ครอบครัวไหนมีปัญหา เราให้คำปรึกษา หาทางออกที่ดีให้

กับครอบครัว แนะนำให้ไปหาพระอาจารย์ หรือครอบครัวมีปัญหา เราก็บอกว่านี่ลืมนกับพี่น้อง ต้องทำความเข้าใจอย่างนี้ ถ้าเราช่วยให้คำแนะนำกับครอบครัวที่มีปัญหา ถือว่าได้ทำหน้าที่ของแม่ข้อที่ ๔

ข้อสุดท้าย มอบทรัพย์สมบัติ คือปัญญา ทำอย่างไรคนจะทำมาหากินเป็น ให้เงินให้ขนมกินมือเดียว อิ่มมือเดียว แต่ให้ความรู้เขาไปประกอบอาชีพได้ เหมือนกับให้ทรัพย์สินที่กินไม่หมด เช่น จัดแสดงธรรมที่ไร มีกิจกรรมลดโลกร้อน ด้วยการงดใช้พลาสติก แล้วก็คัดแยกขยะ แล้วคนที่มาดูงาน ถามว่าได้อะไร ก็ได้อาชีพ อาชีพคัดแยกขยะไปทำปุ๋ยทำแก๊สได้ และการคัดแยกขยะ งบประมาณที่ต้องใช้จ่ายของรัฐก็ลดน้อยลงไป ขยะก็ไปทำปุ๋ยทำแก๊สได้ ได้วิธีการคัดแยกขยะ ได้วิธีการประกอบอาชีพ ตอนนีที่วัดอาตมาก็ทำ เอาเศษอาหารเศษขยะเอามาทำปุ๋ย ทำแก๊ส ทำน้ำมัน ทำกระดาดอัดแท่งอะไรต่างๆ ซึ่งตรงนี้ถ้าเราให้ความรู้ได้ เหมือนกับให้ทรัพย์ ทรัพย์ที่เป็นอริยทรัพย์ เราไม่ให้ทรัพย์ธรรมดา อริยทรัพย์คือปัญญา หิริ โอตตปปะ ถึงเราไม่ได้เป็นแม่ แต่ทำหน้าที่ของแม่ก็มีคุณธรรมครบทั้ง ๕ ประการ ผู้ไม่ได้เป็นแม่ก็สามารถเป็นแม่ได้โดยธรรม

ปจฺฉา : พระพุทธองค์ท่านตรัสถึงบุคคลที่หาได้ยากในโลก ที่ท่านพูดว่ามี ๒ จำพวก คือบุคคลผู้ทำคุณไว้ก่อน คือบุพการี กับ ผู้มีกตัญญู กตเวที ผู้ที่สำนึกคุณและตอบแทนคุณ เหตุใดพระพุทธองค์จึงตรัสเช่นนั้น

วิธีชฺนา : ที่เป็นพ่อเป็นแม่นั้น ถ้าไม่มีคุณธรรมของพ่อแม่ คือไม่มีความเป็นบุพการี คนที่ทำหน้าที่บุพการี มีลูกแล้วก็เลี้ยงดูลูกจนเติบโต ให้การศึกษา ทำหน้าที่ของพ่อแม่ครบ แต่มีคน

จำนวนไม่น้อยที่ไม่ได้ทำหน้าที่นี้เลย ไม่เคยดูแล แม้แต่การศึกษาก็ไม่ให้ ไม่แนะนำให้ทำความดี ทรัพย์สมบัติก็ไม่ให้ ครอบครัวก็ไม่ดูแล คือทิ้งไปเรื่อยๆ ก็คือคนอีกจำนวนมากที่ไม่ได้ทำหน้าที่บุพการี ฉะนั้น พ่อแม่ที่ทำหน้าที่อันนี้จึงถือว่าหายาก

บุพการี คือเป็นบุคคลที่ทำหน้าที่ของพ่อแม่ได้ครบสมบูรณ์ คือไม่ได้สักแต่ว่าเป็นพ่อเป็นแม่ บางคนก็เป็นพ่อเป็นแม่ แต่ไม่เคยดูแลลูกเลย เมื่อลูกทำความชั่วก็ไม่ห้าม จะแนะนำให้ลูกทำความดีก็ไม่แนะนำ ส่วนการศึกษาก็ไม่ให้ลูกไปหาตามยถากรรม ครอบครัวก็ไม่ดูแล แล้วสุดท้าย ทรัพย์สมบัติก็ไม่ให้ ก็คือทุกอย่างไม่มีอะไรเลย นั่นคือคุณสมบัติของพ่อแม่ ที่ทำหน้าที่บุพการีนี้ ที่ทำอุปการะก่อนนี้ ไม่มี ท่านจึงบอกตรัสว่าหายาก หายากจริงๆ

ส่วนที่หายากยิ่งกว่านั้นก็คือกตัญญูทเวทิต่างที่พ่อแม่ก็เลี้ยงลูกมาได้ครบหมด แต่ลูกย้อนกลับไปเลี้ยงดูพ่อแม่กลับไม่มี หายากยิ่งกว่านั้นอีก บุคคล ๒ คนนี้ พ่อแม่ก็เลี้ยงดูลูก

ลูกก็เลี้ยงดูพ่อแม่ โดยเฉพาะในสังคมตะวันตกนี้ต่างคนต่างไป เราจะเห็นว่าทางตะวันตกนี้ พ่อไปกล้าหาญแข็ง พ่อก็ไปทาง แม่ก็ไปทาง ลูกก็ไปทาง ไม่ดูแลซึ่งกันและกันแล้วถือว่าจบแล้ว แต่สังคมทางตะวันออก มีคุณธรรมของพ่อแม่ คุณธรรมของลูก สุดท้ายพ่อแม่สิ้นไป มรดกก็ตกทอดเป็นของลูก แต่ตอนที่ลูกมีชีวิต พ่อแม่ก็ดูแลอบรมสั่งสอน มีความอบอุ่น ดังนั้นครอบครัวที่มีบุพการี มีกตัญญูทเวทิต เป็นครอบครัวที่อบอุ่น แต่ครอบครัวที่ไม่มี ๒ สิ่งนี้ ก็เป็นครอบครัวที่ไม่อบอุ่น ดังนั้นครอบครัวเหล่านี้จึงเป็นครอบครัวที่หาได้ยาก

เรามีโครงการว่าทุกวันอาทิตย์เป็นวันครอบครัว วันอาทิตย์เป็นวันครอบครัว ก็หมายความว่า ทั้งครอบครัวนี้จะไปไหนก็ไปด้วยกัน ทำกิจกรรมร่วมกัน เวลาที่แม่ก็ทำหน้าที่แม่ ลูกก็ทำหน้าที่ลูก เราเรียกว่าทำหน้าที่ต่อกัน ปฏิบัติต่อกัน ครอบครัวที่อบอุ่น ดังนั้นกิจกรรมเหล่านี้ หน้าที่เหล่านี้ ทั้งฝ่ายพ่อ ฝ่ายแม่ ทำหน้าที่ครบหมด เป็นครอบครัวที่อบอุ่นจริงๆ ดังนี้เราประกาศว่าวันอาทิตย์เป็นวันครอบครัว ก็เพราะบุพการีก็หายาก กตัญญูทเวทิตก็หายาก จะทำอย่างไรให้สองคนนี้มาพบปะกัน มาทำหน้าที่ต่อกัน จึงมีวันครอบครัว

ถามว่ามีวันครอบครัวแล้ว พ่อแม่ได้มีโอกาสทำหน้าที่ของพ่อแม่ไหม? ลูกได้ทำหน้าที่ของลูกไหม? คือตื่นขึ้นมา พ่อแม่ก็ไม่ได้เห็นหน้าลูก ลูกก็ไม่ได้เห็นหน้าพ่อแม่ พ่อแม่ก็เขียนโน้ตว่า เงินค่าขนมอยู่บนหลังตู้เย็นนะ ลูกก็ไปดูโน้ต แล้วก็ไปหยิบเงินค่าขนมหลังตู้เย็น ลูกก็ไป พ่อก็ไปแล้ว แม่ก็ไปแล้วแต่เช้า แม่ทำอาหารเสร็จก็เก็บไว้ในตู้เย็น รอให้ลูกตื่นขึ้นมาทานอาหารแล้วก็ไปโรงเรียน เงินค่าขนมอยู่บน

ดูเย็น ตอนเย็นค่ากลับมาก็เหมือนเดิม พ่อแม่อีกเข้านอน ลูกก็กลับมาที่หลังก็ไม่ได้เจอหน้ากัน แทนที่จะเจอหน้ากันแล้วทำหน้าที่ต่อกันอย่างนี้ก็ไม่อบอุ่น ห่างเหินกัน

ปจฺฉา : พูดถึงการตอบแทนพระคุณ โยมเห็น ว่าผู้ชายได้บวช ผู้หญิงก็ไม่ได้บวช บางคนก็บอกว่า ตอบแทนคุณพ่อแม่ดีที่สุดก็คือได้บวชทดแทนคุณพ่อแม่ แล้วอย่างนี้ลูกผู้หญิงไม่เสียเปรียบหรือ

วิธิสนา : ไม่เสียเปรียบหรือก ผู้หญิงสามารถตอบแทนพระคุณพ่อแม่ได้ ๑. หุงหาอาหารให้พ่อแม่ใส่บาตร ตอบแทนท่านด้วยทานกุศล ๒. วันอุโบสถ เตรียมเสปียงให้ท่านไปรักษาอุโบสถที่วัด ๓. หาฮีตธรรมะมาเปิดให้ท่านฟัง นำท่านปฏิบัติธรรม นั่นคือการตอบแทน ตอบแทนด้วยทาน ด้วยปัจจัย ๔ ก็เป็นทานกุศลหาเสปียงให้ท่านทำทาน ตอบแทนด้วยศีล คือพาพ่อแม่ไปรักษาอุโบสถศีลในวันอุโบสถ ก็สามารถตอบแทนด้วยศีล ตอบแทนด้วยการบวชภาวนา หรือถามท่านว่าจะไปปฏิบัติธรรมไหม ปฏิบัติธรรมวันเดียว ปฏิบัติธรรม ๓ วันจะไปไหม หรือว่า หาฮีตธรรมะมาเปิดให้ฟัง พูดธรรมะให้ฟัง หรือพาท่านไปปฏิบัติธรรม นั่นคือการตอบแทนด้วยการบวช การบวชที่จะตอบแทนได้จริงๆ คือพระที่บวชต้องเทศน์โปรด โยมพ่อโยมแม่ ให้รู้ให้เห็นว่า ชั้น ๕ ที่พ่อแม่ให้มานี้ มันก็เป็นแค่รูปแค่นาม มันไม่เที่ยง เป็น

ทุกข์ เป็นอนัตตา ต้องเทศน์โปรดให้โยมพ่อโยมแม่เห็นถึงไตรลักษณ์ในชั้น ๕ จึงตอบแทนบุญคุณได้ทั้งหมด ลูกสาวก็เช่นเดียวกันถึงไม่ได้บวชก็สามารถพาพ่อแม่ไปปฏิบัติธรรมให้เห็นไตรลักษณ์ในชั้น ๕ ได้

ถ้าเราให้ธรรมะพ่อแม่ได้ เราก็มีโอกาสตอบแทนได้ เหมือนกับพาท่านเข้าหาธรรมะได้ ให้พ่อแม่หันเข้าหาธรรมะได้ นั่นคือการตอบแทนของลูกผู้หญิง เหมือนกับลูกผู้ชายออกบวชนั่นเอง

ปจฺฉา : เรามีพ่อแม่ มีปู่ย่าตายาย ก็เป็นการสืบทอดคุณสมบัติ หรือลักษณะต่างๆ สืบลมาถึงเรา อยากให้พระอาจารย์ได้เล่าถึงความประทับใจเกี่ยวกับโยมแม่ ว่ามีลักษณะเด่นๆ อะไรที่พระอาจารย์รู้สึกว่าจะอยู่ในตัวพระอาจารย์ด้วย

วิธิสนา : ความขยันเป็นอันดับแรกเลย แม่ทำทุกอย่าง ขยันมาก ทำตั้งแต่ปลูกผัก ปลูกข้าว ทำกับข้าว อาตมาก็ทำกับข้าวเป็นตั้งแต่ ๗ ขวบ นั่นแหละ ทำกับข้าวทำอาหารเป็นทุกอย่าง ตำน้ำพริกเป็น หุงข้าวแบบโบราณ อยู่บ้านนอกก็ทำได้ หุงข้าว ปลูกผัก ภูบ้าน ทุกอย่างทำเป็นหมดเช่นกัน แม่สอนให้หมด ตำน้ำพริกกะปิ ทำเป็น แม่สอนให้ตั้งแต่เป็นเด็กแล้ว น้ำพริกกะปิจะทำยังไงไม่ให้กะปิมีกลิ้นเหม็น ทำขนมจีนเป็น ทำข้าวต้มมัดแกง อาตมาก็ดูแล้วก็ช่วยเป็นลูกมือ อาตมาได้เรียนรู้ วิธีการปลูกผักทำสวน ทำอาหาร โดยเฉพาะทำอาหาร ทำสวนทำผัก ทำอะไรเป็น แม่ก็มาทอผ้า ทอเสื่อ อาตมาก็คอยยืนต้นกกที่ตากแห้งให้แม่ แม่ก็ทอ จะเอายาคลายเหน็บ อาตมาก็ยืนดู พ่อแม่วาง อาตมาก็ลองทอเสื่อดู ก็พอเป็น ก็คือทอเสื่อ ทออะไรนี่ก็ทอใช้เอง คือเรื่องของชีวิตประจำวัน ขยัน ทำเป็นทุกอย่าง วันพระ แม่ก็พาลูกๆ เข้าวัด

(โยม) เป็นชีวิตที่แบบพึ่งพาตัวเองได้ ตอน
นี้พระอาจารย์ก็มาทำโครงการอะไรต่างๆ เพื่อ
ช่วยเหลือสังคม มันก็เริ่มมาจากสิ่งเล็กๆ ที่แม่
ทำให้เราดูนี่เอง

วิศิขนา : ใช่ แม่ทำให้ดูหมดแล้ว ทำให้ดูก็ทำ
เป็น ตอนเล็กๆ ที่ปลูกผักแก่ง ปลูกเสร็จแล้ว
ส่วนหนึ่งก็เก็บไปกิน เก็บไปขาย ปลูกผักก็ปลูก
เป็น ขายผักก็ขายเป็น ทำกับข้าวก็ทำเป็น ได้
จากแม่ทั้งหมดนั่นแหละ ปลูกผัก ทำกับข้าว
ขายของ ทอเสื่อ ถักจักสาน ทำเป็นทุกอย่าง นั่น
ก็คือเป็นแบบอย่าง เมื่อถึงวันพระ หรือวันพระ
ใหญ่แม่ก็เตรียมอาหาร ไปทำบุญใส่บาตรที่วัด
อย่างหน้ากระยาสารท อาตมาก็ถามแม่ เอา
ข้าวมาทำข้าวตอก เอาข้าวเมามาทำข้าวพอง
เพื่อไปวัด ก็กวณกระยาสารท ทำกันนานหลาย
วัน ข้าวเม่า กระยาสารท ทำเอง ไม่ต้องซื้อ
คนในครอบครัวช่วยกัน ทำเสร็จแล้วก็เอาส่วน
หนึ่งไปวัด ส่วนหนึ่งเอาไปแจกญาติ อาตมาก็ได้
ช่วยทำ ชีวิตใกล้ชิดพระศาสนามาตั้งแต่เล็ก
ช่วงวันพระ ครอบครัวเราจะไปวัดกัน

ปุจฉา : อยากให้พระอาจารย์ฝากข้อคิดอะไร
ไปถึงแม่ทุกคน ในโอกาสของวันแม่นี่

วิศิขนา : แม่ก็คือผู้ที่ยิ่งใหญ่อยู่แล้ว เป็นพระ
อรหันต์ของลูก คือเป็นผู้สมควรรับทักษิณียะ
เป็นผู้สมควรรับสิ่งของที่ลูกควรเอามาบูชา
หากเราทำงานมีเงิน เงินเดือนแรกควรให้แม่
นั่นคือบูชาแม่ เป็นอรหันต์ของลูก ในฐานะ
สมควรรับทักษิณาทาน แม่เปรียบเหมือนพระ
พรหมของลูก คือมีเมตตา กรุณา พระพรหม
ลิขิตชีวิต พระพรหมคือแม่ มีพรหมวิหาร ๔
อันนี้เป็นพระพรหมของลูก เป็นผู้บันดาลชีวิต
ของลูก และเป็นอรหันต์ของลูก ในเมื่อแม่เป็น
พระพรหมของลูก เป็นพระอรหันต์ของลูก
ก็เป็นแบบอย่างที่ดี เมื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแล้ว

พ่อแม่ก็คาดหวังจากลูก หวังจะให้ลูกเป็นอย่าง
นั้นอย่างนี้ พ่อแม่ทำหน้าที่ของพ่อแม่ครบแล้ว
ความหวังก็เป็นเรื่องของความหวัง ไม่ต้องสร้าง
ความเสียใจว่าลูกไม่ได้ดังหวัง เพราะทุกสิ่งทุก
อย่างเป็นอนัตตา

ขอให้ทำหน้าที่ของพ่อแม่ครบก็พอ ลูกจะ
ดีหรือไม่ดีก็ขึ้นอยู่กับเหตุปัจจัย อดีตเหตุกับ
ปัจจุบันเหตุ อดีตเหตุก็มาอีกอย่างหนึ่ง ปัจจุบัน
เหตุก็ไม่ได้ตั้งใจ อย่างเช่นตัวอย่าง พระเจ้า
อชาตศัตรู อดีตเหตุของพระองค์เป็นมาอย่าง
นี้ ปัจจุบันเหตุพระองค์ก็คบพระเทวทัตแล้วทำ
ปิตุฆาต แม่ก็พยายามจะห้ามปรามยังงี้ก็ห้าม
ไม่อยู่ อันนั้นก็คือแม่ก็ทำหน้าที่ของแม่ครบ พ่อ
ก็ทำหน้าที่ของพ่อครบ ให้อุเบกขาเป็น **ต้อง
วางอุเบกขาเป็นอารมณ์** ถ้าไม่วางอุเบกขาแล้ว
ก็จะมานั่งเสียใจว่าลูกไม่ได้ตั้งใจ ไม่ใช่หรอก คำ
ว่า**วางอุเบกขา** คือพิจารณาว่า ทุกคนมีกรรม
เป็นของๆ ตน มีกรรมเป็นทายาท มีกรรมเป็น
เผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่ง มีกรรมเป็นที่อาศัย
ใครทำกรรมใดก็ย่อมได้รับผลกรรมนั้น

ดังนั้น พ่อแม่ทำหน้าที่ของพ่อแม่ครบก็พอ
ลูกทำครบไม่ครบก็เป็นอีกส่วนหนึ่ง แต่ถ้าลูกก็
ทำหน้าที่ครบ ก็เป็นกตัญญูกตเวทีบุคคล เป็น
บุคคลที่หาได้ยาก ดังนั้นก็ขอให้คุณพ่อคุณแม่
ทุกท่าน จงมีความสบายใจว่า ลูกทุกคนที่เรา
ได้เลี้ยงดูมา ก็ได้ทำอย่างดีที่สุดแล้ว ถ้าไม่ได้ตั้งใจ
ก็อย่าไปโทษลูก หรืออย่าไปโทษตัวเรา ต้อง
วางใจให้เป็น ให้ทำในใจว่า ทุกคนมีกรรมเป็น
ของๆ ตน มีกรรมเป็นทายาท มีกรรมเป็นเผ่า
พันธุ์ มีกรรมเป็นที่อาศัย ใครทำกรรมใดก็ย่อม
ได้รับผลกรรมนั้น ให้ทำใจอย่างนี้ แล้วก็จะม
มีความสุขในการเลี้ยงลูก การดูแลลูก เพราะทุกคน
เป็นเพื่อนเกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยเช่นกัน

ยอดอุบาสิกา ธรรมกถึก ๑

ตั้งแต่พุทธกาลมา บรรยาภาศของวัด
คือการศึกษา ยอดอริยสาวิกา ก็รักษาพระไตรปิฎกให้เราด้วย

พระสงฆ์เรามีการสวดมนต์กัน ทำวัตรเช้า ทำวัตรค่ำ สวดกันไปทำไม เหตุผลแรกคือมาประชุมพร้อมกัน เป็นสามัคคี และมีการสวดมนต์ ให้เป็นบุพภาคของการเจริญสมณะ คือทำให้พร้อมไว้ชั้นหนึ่ง จากนั้นก็เจริญสมาธิเจริญสมณะกัน สาระในธรรมวินัยก็คือ ทำให้จิตใจสงบ

อีกอย่างหนึ่งก็เป็นวิธีการที่จะให้มาพบปะชุมนุมพร้อมกัน พระเถระหรือหัวหน้าสงฆ์จะได้ออกเล่าแนะนำสั่งสอน ดังนี้เป็นต้น

รักษาพระไตรปิฎก ยุคมุขปาฐะ ด้วยคุณ-
สาธยาย

เหตุผลและวัตถุประสงค์ที่ว่ามานี้ เป็นเรื่องในยุคหลัง แต่ความประสงค์เดิมที่แท้จริงก็คือ เป็นการรักษาพุทธพจน์ ดังที่มีการสาธยายพร้อมกันของหมู่ ของที่ประชุม เป็นคนสาธยาย ตั้งแต่สังคายนาครั้งที่ ๑

วิธีการของท่านคือ พอนำพุทธพจน์มาให้ทบทวนสอบทานกันเสร็จไปตอนหนึ่ง เมื่อที่ประชุมทั้งหมดตกลงแล้ว สำหรับพระธรรมวินัยตอนนี้ ที่พระอานนทได้นำมาแสดงแล้วว่าพระพุทธเจ้าตรัสไว้อย่างนี้ๆ ที่ประชุมตกลงยอมรับพร้อมกัน ก็สวดพร้อมกันเพื่อจะได้เป็นมติที่ยึดถือต่อไป จะได้ทรงจำไว้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แล้วก็สืบทอดกันต่อมาด้วยการ

สาธยายอย่างนี้ นี่แหละ คุณสาธยาย คือการสาธยายหรือสวดพุทธพจน์พร้อมกันทั้งหมด เริ่มมาตั้งแต่สังคายนาครั้งที่ ๑

การทรงจำพุทธพจน์ ที่มาเป็นพระไตรปิฎก ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์นั้น เป็นงานหัวใจของการรักษาพระพุทธศาสนา พระองค์เดียวที่จะจำได้หมดสวดได้จบนั้นหาได้ยาก ปัจจุบันนี้ได้มาอยู่ในยุคที่จารึกเป็นลายลักษณ์อักษรนานแล้ว ผ่านยุคจารลงในใบลาน จนกระทั่งมาพิมพ์เป็นเล่มหนังสือในสมัยใหม่ แต่เพื่อรักษาความสำคัญ และเชิดชูแบบแผนในการทรงจำรักษาพระไตรปิฎกนั้นไว้ ถึงแม้ปัจจุบันจะมีการพิมพ์เป็นเล่มหนังสือแล้ว แต่อย่างที่ว่ารัฐบาลพม่าเอาใจใส่จัดให้พระสงฆ์มีการสอบการทรงจำพระไตรปิฎกโดยสาธยายปากเปล่า ผู้ที่สมัครแล้วสาธยายพระไตรปิฎกได้โดยจำไว้ทั้งหมด ถ้าสอบผ่าน ก็ตั้งเป็นตำแหน่งเรียกว่า **เตปิฎกธรร** หรือเรียกเป็นไทยว่า **เตปิฎกธรร** พระผู้ทรงพระไตรปิฎก ปัจจุบันนี้มี ๑๓ องค์ พม่าเขายังรักษาประเพณีสำคัญนี้ไว้ได้ แต่ละองค์ องค์เดียวๆ จำพระไตรปิฎกได้ทั้งหมดสาธยายได้ตลอด

ย้อนกลับไปตั้งแต่ยุคแรก เมื่อมีการสังคายนาแล้ว พระก็รักษาพระไตรปิฎกนั้นไว้ด้วย **มุขปาฐะ** คือสวดสาธยายปากเปล่า โดยท่องจำกันมา วิธีการหลักก็คือ คุณสาธยาย สวดหมู่พร้อมกันดังที่ว่า

เพื่อให้มั่นใจจริงๆ ท่านก็จัดตั้งระบบความรับผิดชอบทำงานแบ่งงานเป็นคณะผู้รู้ผู้ชำนาญพิเศษ ในพระไตรปิฎกแยกเป็นส่วนๆ ไป คือตามหมวดหมู่ของพระไตรปิฎก ที่จัดเป็นทีฆนิกาย เป็นมัชฌิมนิกาย คณะที่ทรงจำรับผิดชอบ ทีฆนิกาย ก็เรียกว่า **ทีฆภาณกะ** คณะที่รับผิดชอบทรงจำ มัชฌิมนิกาย ก็เรียกว่า **มัชฌิมภาณกะ** แล้วก็รักษากันมาด้วยวิธีคุณสาธยาย และไม่ใช่แค่ทรงจำสาธยายได้เท่านั้น ต้องรู้เนื้อความ เป็นผู้เชี่ยวชาญในนิกายนั้น สามารถอธิบายได้ด้วย นี่คือการรักษาพระธรรมวินัย

มุขปาฐะแนใจ ไม่ใช่ตัวหนังสือที่ลอก ๓ ที่กินตาย

คนสมัยโน้นไม่ยอมรับการรักษาธรรมวินัยด้วยการเขียนหนังสือ ถือว่าไว้วางใจไม่ได้ คลาดเคลื่อนได้ง่าย ในพุทธกาลนั้น ดูจากเรื่องที่ว่าท่านเล่าไว้ มีการเขียนหนังสือแล้ว ดังที่ในพระไตรปิฎกกล่าวถึงโจรที่พระราชาออกหมายจับ แต่ทำไมท่านไม่ใช่หนังสือมารักษาธรรมวินัย เพราะว่าการรักษาด้วยหนังสือสมัยก่อนนั้นไว้วางใจไม่ได้ ต่างจากการสวดพร้อมกันที่ว่าคุณสาธยาย ซึ่งว่าพร้อมกันสวดพร้อมกัน ก็ต้องไปด้วยกัน ต้องลงตัวแน่นอน ในหมู่ใหญ่นั้น ใครว่าตัวไหนตรงไหนต่างออกไป จะขัดกันทันทีไปกันไม่ได้ จึงต้องตรงกันหมดจริงๆ เพราะฉะนั้น คุณสาธยาย ที่ว่าเป็นการสวดเป็นหมู่เป็นคณะ จึงรักษาธรรมวินัยไว้ได้

พูดถึงตัวหนังสือ ทำไมสมัยก่อนนั้นท่านจึงไม่ไว้วางใจ ขอให้ถึงสมัยนี้ เวลาจะพิมพ์หนังสือ พอเรียงพิมพ์เสร็จแล้ว เจ้าของเรื่องหรือผู้ตรวจทานอย่างที่ว่าแนใจแล้ว จึงตีพิมพ์ และก็พิมพ์จำนวนเป็นพันเป็นหมื่น ไม่ว่าจะเท่าไร ก็อันเดียวกัน ตรงกันหมด

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก
(รัชกาลที่ ๑)

ถ้าไม่ตาย ก็คงสาหัส เมื่อเอาคนที่รู้เรื่องด้วยา เครื่องยามาอ่าน เขาก็จะแยกว่า ลูก - ประคำ ดีควาย (ประคำดีควาย เป็นต้นไม้อย่างหนึ่ง) ราก - ชี้กาแดง (ชี้กาแดง ก็ เป็นต้นไม้ อีกชนิดหนึ่ง) อย่างนี้เป็นต้น

การคัดลอกพระไตรปิฎก เป็นงานระดับชาติ ร.๑ ตั้งพระไตรปิฎก ไว้เป็นหลักของแผ่นดิน

แต่สมัยก่อนนั้น คัดลอกด้วยมือ ครั้งละฉบับ ตาตุที่ละไม้ก็คำ ก็คัดลอกตามไป กว่าจะจบ แต่ละหน้า สอบทานแล้ว ตกตัวหนึ่งบ้าง ผิดตัว หนึ่งบ้าง เช่น ว เป็น -า จะแก้ไขก็ยาก และถ้า คัดลอกมากๆ เอาจริงเอาจังเป็นงานเป็นการ ผู้รู้ เรื่องนั้นก็มักไม่ใช่ผู้ถนัดในการทำกรใช้เครื่องมือ เช่นการใช้เหล็กจารและหมึก ต้องหาช่างมีฝีมือมาทำงานคัดลอก ผู้รู้คัมภีร์ก็ไม่ได้จาร ช่างที่จารก็ไม่รู้คัมภีร์ คนหนึ่งคัด คนหนึ่งตรวจ ยาก ลำบากแค่นั้น

ที่ว่านั้นเป็นขนาดงานใหญ่ที่สำคัญ ส่วนในชีวิตประจำวัน ชาวบ้านหรือคนทั่วไป ไม่ค่อยรู้วิชานั้นๆ ด้วย และวิชาภาษา เรื่องไวยากรณ์ แค่วรรคตอน ก็ไม่ระวัง คัดลอกไปแล้ว คนที่อ่าน ซึ่งก็มีความรู้ไม่กว้างไม่ลึกพอ มาอ่านแล้วอาจเข้าใจผิดไปไกล อย่างที่คนรุ่นเก่าพูดกันมาถึง การคัดลอกตำรายาวว่า “ลอกสามที กินตาย” เช่นมีคนคัดลอกข้อความมาติดกันเป็นพืดว่า “ลูกประคำดีควายรากชี้กาแดง” คนอ่านคนใช้ ก็เข้าใจไปตามภูมิรู้ของตัวเอง คนหนึ่งมาอ่านได้ ความว่า “ลูกประคำ ดีควาย ราก ชี้ กาแดง” ไปหาของมาตามนี้ บางอย่างก็ไม่รู้จะไปหาที่ไหน ส่วนที่หามาได้ เอามาต้มให้คนไข้กิน

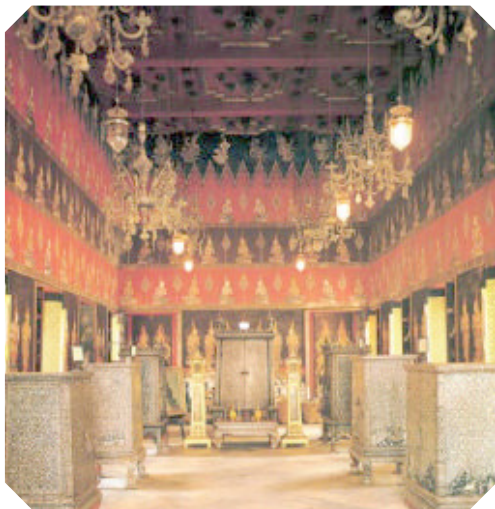
ที่นี่ เมื่อจะมีการจารึกนำพระไตรปิฎกลง ไบลานนั้น ก็เริ่มด้วยการถือเป็นเรื่องสำคัญมาก ท่านพิจารณากันมาก และคงนานทีเดียว แต่เห็นว่าถึงเวลาจำเป็นแล้ว หลีกเลี้ยงไม่ได้ เพราะมองเห็นเค้าความบกพร่องย่อหย่อนเกิดขึ้นแล้ว ไม่อยากทำก็ต้องทำ แต่ก็เกรงเหมือนกันว่าต่อไปพอมีตัวหนังสือแล้ว จะไม่ค่อยเอาใจใส่ที่จะท่อง ก็เลยคลาดเคลื่อนแผกเพี้ยนกันไป จึงต้องมีการจารึกให้เป็นฉบับหลักของประเทศ แล้วก็ทำกันเป็นงานใหญ่ มีการระมัดระวังมาก ทั้งรวมพระเถระผู้รู้บาลีธรรมวินัยมาประชุมกันมากมาย ทั้งผู้อุปถัมภ์ดูแลเกือบหนุ่่นวัตฤปัจจจัย ฝ่ายบ้านเมือง นั้นเป็นการจารึกลงไบลานครั้งแรกที่ศรีลังกา เมื่อ พ.ศ. ๔๕๐ (บ้างว่า ๔๓๖) แต่นั้นมา ก็มีการคัดลอกจารึกเป็นฉบับของประเทศต่างๆ พระเจ้าแผ่นดินของแต่ละประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนาจะต้องทำเป็นการใหญ่ แล้วจารึกเป็นแบบแผน ตามความจำเป็นของยุคสมัย

อย่างไรในเมืองไทย หลังกรุงแตก กรุงศรีอยุธยาถูกเผา คัมภีร์ตำรับตำรามอดหมด เมื่อพระเจ้าตากสินตั้งกรุงธนบุรีได้ งานสำคัญที่พระองค์ทำก็คือ ให้หัวเมืองทั้งหลายรวบรวมพระไตรปิฎกส่งมา เพราะที่อยุธยาพระไตรปิฎกถูกเผาหมด หัวเมือง เช่น

นครศรีธรรมราช และเชียงใหม่ ก็รวบรวมพระไตรปิฎกส่งมา พระเจ้าตากสินก็ทรงรวบรวมไว้ คงเตรียมพระองค์ไว้ว่าจะทำอะไรต่อไป แต่สิ้นรัชกาลเสียก่อน

ต่อมา ในหลวงรัชกาลที่ ๑ ก็เหมือนกับทรงทำต่อโดยทรงประชุมพระสงฆ์ทำสังคายนาที่วัดมหาธาตุฯ เดียวนี้ยังมีอยู่ เคยใช้เป็นหอสมุดมหาจุฬาฯ ที่วัดมหาธาตุฯ เวลานั้นใช้เป็นที่พักสงฆ์ครั้งหนึ่ง ๑ ของรัตนโกสินทร์ โดยนิมนต์พระเถระที่เป็นผู้ชำนาญ ผู้รู้พระไตรปิฎก ผู้มีความรู้ เชี่ยวชาญในอรรถพยัญชนะของพระบาลีเท่าที่มี มาประชุมกัน สอบทานพระไตรปิฎกที่ส่งมาจากหัวเมืองต่างๆ ที่มีผิดที่ ผิดกันตรงไหน ก็ทำเชิงอรรถไว้ ตรงนี้ ฉบับนี้เป็นอย่างนี้ ตรงนั้นฉบับนั้นเป็นอย่างนั้น เสร็จแล้วก็ให้พวกราชบัณฑิต และคนที่มีฝีมือในการจารลงใบลาน อาศัยคนที่เขียนลายมือดีและเก่ง แต่ไม่มีความรู้บาลีพอ โดยมีพระคอยตรวจทานทำงานเสร็จ ใช้เวลามาก สมัยนั้นยากเย็นนัก

ในหลวงรัชกาลที่ ๑ ทรงสร้างพระไตรปิฎกฉบับหลวงเสร็จแล้วอย่างนี้ ก็โปรดฯ ให้จัดทำไว้

หอพระมณเฑียรธรรม (หอพระไตรปิฎก)

วัดพระศรีรัตนศาสดาราม

๓ ฉบับ ฉบับหลักเรียกว่า **ฉบับทองใหญ่** (เดิมเรียกว่าฉบับทองทึบ) ประดิษฐานไว้ในหอพระมณเฑียรธรรม ในวัดพระแก้ว (ต่อมาทรงสร้างเพิ่ม ๒ ฉบับ คือฉบับรองทอง และฉบับทองซุบ)

จะเห็นว่า พระไตรปิฎกนั้นสำคัญมาก ดังที่เมื่อตั้งกรุงรัตนโกสินทร์นี้ ในหลวงรัชกาลที่ ๑ ทรงถือเป็นงานของประเทศชาติ ทรงสร้างพระไตรปิฎกฉบับหลวงขึ้นมา และทรงตั้งไว้เป็นหลักของแผ่นดิน โดยทรงสร้างหอพระมณเฑียรธรรมขึ้นมาเป็นที่ประดิษฐาน ฉะนั้น ชาวพุทธจะต้องเห็นความสำคัญของพระไตรปิฎกตลอดจน อรรถกถา ฎีกา ตำรับตำราเพื่อการศึกษาพระธรรมวินัย ที่เป็นเนื้อเป็นตัวของพระพุทธศาสนากันให้มาก เมื่อทรงตั้งไว้แบบนี้แล้ว เราก็ต้องช่วยกันรักษาศึกษาสืบต่อไป

ในประเทศอื่นก็เหมือนกัน พม่าถึงแม้ว่าเขาไม่มีพระเจ้าแผ่นดินแล้ว เขามีรัฐบาลสมัยใหม่ เขาก็มีการจัดสังคายนาครั้งสำคัญ ที่เรียกว่า **ฉန္ดฐสังคีติ** ก็ทำให้ได้จัดพิมพ์พระไตรปิฎกบาลีไว้เป็นหลักเป็นฐานยิ่งใหญ่

ในเรื่องคัมภีร์ของพม่านี้ ก็ต้องยอมรับความจริงกันว่า นอกจากพระไตรปิฎกบาลีแล้ว คัมภีร์อื่นๆ ทั้งอรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา และคัมภีร์รุ่นต่อๆ มา เขาครบที่สุด ของเราตอนหลังๆ นี้ คัมภีร์ที่ยังไม่ได้คัดมาพิมพ์ อยู่ในใบลานก็ลำบากที่จะมาชำระจัดพิมพ์เป็นเล่ม ก็เลยไปเอาฉบับของพม่ามา ตอนหลังๆ นี้ จึงใช้ฉบับของพม่าแทบทั้งนั้น กลายเป็นว่าของพม่าเป็นแบบฉบับ คัมภีร์ ตำรา การศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมของเมืองไทยในสมัยอยุธยา นั้น เราไม่รู้ชัด เพราะกรุงถูกเผาไปแล้ว แต่ดูจากที่มีที่เหลือมา เราก็พูดคร่าวๆ ว่าการศึกษาของเราเสื่อมมา ตั้งแต่สมัยยุคล้านนา

ในเมืองเหนือ สมัยล้านนานั้น ที่เชียงใหม่ การศึกษาพระพุทธศาสนารุ่งเรืองมาก มีพระเถระรณาคัมภีร์กันไว้มากมาย เช่น พระสิริมังคละจารย์ ที่รณาคัมภีร์มังคลัตถทีปนี ที่เรายังใช้เรียนประโยค ๔ กันอยู่ในบัดนี้ แล้วก็มืองค์อื่นๆ อีก แต่หลังจากนั้นก็เสื่อมๆ ลงไป จนกระทั่งมาถึงปัจจุบัน การศึกษาเล่าเรียนก็ม่อยกันมานานแล้ว

ในเมืองไทย ระยะเวลาที่แล้วมา ๓๐ - ๔๐ ปีนี้ ขณะที่ทางการไม่ได้นึกถึงเรื่องคัมภีร์ทั้งหลาย แต่มีพระและโยมที่ตื่นตัวกันขึ้นมาค้นคว้าศึกษาคัมภีร์ ก็ได้ตั้งหมู่คณะชวนชววยกันเอง เราจึงได้อาศัยคณะเอกชนที่ศรัทธา ดำเนินการตรวจชำระคัมภีร์ต่างๆ เอามาพิมพ์เป็นเล่มกันขึ้น ต่อมาสถาบันใหญ่ๆ ของคณะสงฆ์ก็หันมาเอาใจใส่ด้วย เดียวนี้ก็มีคัมภีร์ที่พิมพ์เป็นเล่มหนังสือกันค่อนข้างพร้อม แต่ก็ไม่พร้อมถึงขั้นอย่างของพม่า

การสาธยายรักษาพระไตรปิฎกก็หดหายไป แล้ว ต้องสืบต่อการศึกษาพระธรรมวินัยไว้ให้ได้

เวลานี้มีตำราให้เรียนพอ แต่มีคนเรียนไม่ค่อยพอ ยิ่งน้อยไป ต้องพยายามเร่งการศึกษา **ชาวพุทธเรานี้จะดำรงพระพุทธศาสนาไว้ได้ด้วยการศึกษา** เราจึงได้มาบวชเรียนเพื่อมาศึกษา เมื่อชาวบ้านขาดการศึกษาเล่าเรียนกันนัก หลักธรรมวินัยก็ถูกละเลยและปฏิบัติคลาดเคลื่อนกันไป ความหมายของถ้อยคำก็ถูกเข้าใจกันผิดเพี้ยน คำเดียวกันของบาลี มาอยู่ในภาษาไทย แต่ความหมายผิดไปอีกเรื่องหนึ่งเลย ไกลลิบลับ ต้องมาตั้งต้นกันใหม่ ต้องปลูกใจญาณิโยมให้ศึกษาเล่าเรียนกันให้จริงจัง

แต่ก็น่าอนุโมทนาที่ตอนนี้มีโยมที่รู้เข้าใจมีศรัทธามาหนุนพระ ก็ขอให้พระเรียนกันจริงจัง เมื่อพระเรียนดีจริงจังแล้ว ก็จะเผื่อแผ่ไปถึงญาณิโยม กว้างขวางออกไป พอเรารู้เข้าใจแล้วเราก็ศรัทธาถูกต้อง ปฏิบัติได้ถูกต้อง พระศาสนา ก็อยู่ได้

บอกแล้วว่า แต่ก่อนโน้น ท่านรักษาพระไตรปิฎกไว้ด้วยปากเปล่า โดยมีการสาธยายกันมา แต่พอมีการจารึกเป็นตัวอักษรลงในใบลานเรียกว่าคัมภีร์แล้ว ก็เลยไม่ค่อยจะสาธยาย คือชักจะประมาทกันไป ก็เหลือมาบ้างในรูปของการสวดมนต์อย่างที่ว่าแล้วนั่นแหละ

ก็มีการสวดมนต์ ที่เรียกว่าทำวัตรเช้า - ทำวัตรค่ำ นับว่าช่วยให้มีโอกาสสาธยายเพื่อรักษาพระพุทธวจนะกันบ้าง นี่ก็ยังมี ถึงจะสวดรู้เรื่องบ้าง ไม่รู้เรื่องบ้าง บางทีสวดกันไปอย่างนั้นเอง ก็อนุโมทนาที่ยังสวดอยู่ ดีกว่าไม่สวดเสียเลย

อย่างที่ว่าแล้ว การสวดสาธยายเพื่อรักษาพระพุทธวจนะ ได้มีมาตั้งแต่สังคายนาครั้งที่ ๑ ที่เป็นคนสาธยาย คือสวดพร้อมกันเป็นหมู่ หรือที่ประชุมทั้งหมด

แต่ที่จริง ก่อนนั้น แม้แต่ในพุทธกาล ก็มีการสาธยาย เพราะว่าการสาธยายหรือ **“สังฆายะ”** เป็นส่วนหนึ่งของวิธีศึกษา คือมีการเรียนกับครูอาจารย์ โดยอาจารย์บอกอุเทศให้ อุเทศก็เป็นหัวข้อ หัวเรื่อง มีอะไรสงสัย หรือยังไม่ชัดเจน ก็ปริจฉา คือสอบถามซักกันจนปรุโปร่ง พวกนี้เรียนไปรับไป แล้วก็เอาไปสาธยาย การสาธยาย ก็เป็นการทบทวน เป็นการที่จะรักษาคำสอนเอาไว้ ก็เอาคำสอนที่สาธยายมาสนธิการพิจารณาไป ก็เฟ้นด้วยปัญญา ให้เป็นธัมมวิจยะหรือธรรมวิจย

รู้คุณ แทนคุณ

สมัยพุทธกาล พระพุทธองค์เคยตรัสไว้ว่า ผู้กตัญญูกตเวทิตะเป็นผู้หาได้ยากในโลก ก็ชวนให้คิดอยู่เหมือนกันว่า แม้แต่ในสมัยนั้น กตัญญูกตเวทิตะธรรม ไม่ใช่จะเห็นได้ทั่วไป พุทธองค์จึงตรัสว่า เป็นเรื่องของบุคคลที่หาได้ยากในโลกนี้

ความกตัญญูและความกตเวทิตะ เป็น ๒ คำด้วยกัน คำแรกคือความกตัญญู มาจาก กต + อัญญะ คำว่า กต แปลว่า “กระทำไว้แล้ว” ส่วน อัญญะนี้ มีรากศัพท์ เหมือนพระอัญญาโกณฑิยาญะ พระโสดาบันองค์แรก คือผู้รู้ผู้เห็น อัญญะ แปลว่า “รู้” กตัญญูก็คือ “รู้คุณที่ได้กระทำไว้แล้ว” เป็นเรื่องของความรู้ เป็นเรื่องของปัญญา รู้คุณ

แล้วเราจะมีเครื่องชีวิตใหม่ที่เรา รู้คุณจริง เครื่องชีวิตก็คือ ความกตเวทิตะ ความต้องการจะตอบแทน ถ้าเป็นแค่การยอมรับในคุณ แต่ยังไม่

นำไปสู่ความต้องการที่จะตอบแทนคุณ อันนี้เรายังไม่ค่อยยอมรับว่าเป็นของจริง เพราะ ๒ ข้อนี้ต้องไปด้วยกัน เมื่อเวลาเราแปลความกตัญญูกตเวทิตะเป็นภาษาอังกฤษ ก็จะมีปัญหาเพราะว่าในภาษาอังกฤษจะมีแต่คำว่า grateful แต่ความหมายของความกตัญญูกตเวทิตะมีมากกว่านั้น หรือ grateful คือ รู้สึกหรือซาบซึ้งในคุณ แต่ยังไม่กล่าวถึงการตอบแทน

อย่างไรก็ตาม ในการตอบแทนนั้น คำถามที่ควรจะต้องตั้งไว้ก็คือ การตอบแทนคุณของผู้มีพระคุณ ต้องทำอย่างไรบ้าง ซึ่งพระพุทธองค์เองก็วางหลักไว้ สำหรับการตอบแทนของครูบาอาจารย์ พระพุทธองค์ก็ตรัสไว้ว่า พระองค์ไม่ค่อยพอใจหรือจะใช้คำว่าไม่ค่อยตื่นเต้นก็ได้กับอามิสบูชา ไม่ถือว่าสิ่งที่คนเอาไปถวายท่านจะเป็นดอกไม้ ฐูปเทียน หรือจะเป็นอะไรก็แล้ว

แต่ ว่าเป็นการตอบแทนที่ดีที่สุด แต่พระพุทธองค์ทรงพอพระทัยกับ**ปฏิบัติบูชา** หมายถึงว่าผู้ที่ตั้งใจฟังธรรมด้วยความเคารพ แล้วนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อดับทุกข์ตัวเอง และเพื่อสร้างประโยชน์และความสุขให้กับคนอื่นได้ด้วย

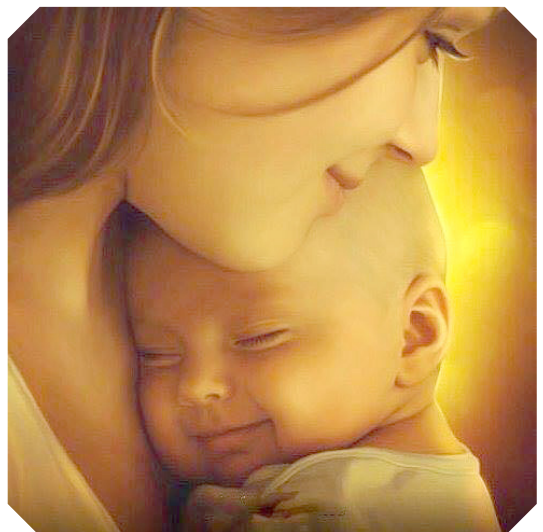
ครูบาอาจารย์ทุกยุคทุกสมัย ตั้งแต่สมัยพุทธกาลก็เช่นนั้น ท่านก็ได้ยึดคติในวัตรธรรมในสิ่งที่ญาติโยมเอาไปถวายท่าน แต่ถ้าท่านเห็นว่า ผู้ฟังธรรมแล้วจำไว้ เอาไปทดลอง เอาไปทดสอบ ดูว่าจริงหรือไม่จริง แล้วได้เอาไปใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาชีวิตของตน ของชุมชนสังคมของตน ครูบาอาจารย์จะมีความพอใจตรงจุดนี้ กลายเป็นว่าเราตอบแทนคุณด้วยการสร้างคุณของเราเอง จึงจะเป็นที่ชื่นใจของท่าน

ส่วนการตอบแทนคุณของคุณพ่อคุณแม่ ครูคนแรกในชีวิตเรา พระพุทธองค์ก็ตรัสคล้ายกันว่า การตอบแทนด้วยวัตถุยังไม่พอ อย่างเช่นเราดูแล เราปรนนิบัติรับใช้ทุกอย่าง เป็นสิ่งที่สมควรจะทำ เป็นบุญเป็นกุศล และผู้ที่ได้พิจารณาถึงคุณ รู้คุณ รู้สิ่งที่เราได้รับมาจากคุณพ่อคุณแม่ ก็อยากทำตอบแทน แต่ขณะเดียวกัน พระพุทธองค์ตรัสว่า ถึงจะรับใช้ท่านอย่างเต็มที่ ดูแล ๑๐, ๒๐, ๓๐ ปี หรือการตอบแทนบุญคุณ ยังตอบแทนไม่ได้หมด เพราะบุญคุณของท่านนั้นมากมายทีเดียว ฉะนั้นการรับใช้ด้วยกาย ด้วยวาจา สมควรมาก ไม่ทำไม่ได้ แต่เราไม่ควรประมาทว่า ทำแค่นี้พอแล้ว

พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า ผู้จะตอบแทนบุญคุณของผู้มีพระคุณได้อย่างแท้จริงหรืออย่างสมบูรณ์ ก็ต้องมีผลดีต่อการเวียนว่ายตายเกิดในวัฏสงสารของท่านด้วย แม้ว่าชาตินี้เราเกิดมาเป็นลูกของท่าน แต่ก่อนที่จะเกิดมา

เป็นลูกของท่าน เราเคยเกิดมาแล้วไม่รู้กี่ครั้ง นับไม่ถ้วน คุณพ่อคุณแม่ก็เช่นเดียวกัน มีความสัมพันธ์กันมาแล้วในอดีต เป็นไปได้ว่า ท่านอาจเคยเป็นลูกของเรา หรือเป็นที่เป็นน้อง เป็นปู่ย่าตายาย เป็นอะไรก็เป็นได้ทุกอย่างในอดีตชาติ ฉะนั้นเราเกิดมาคราวนี้ เราก็ก่อเกิดมาในฐานะเป็นลูก ก็ขอให้เราคำนึงถึงว่า ท่านจะต้องมีการเดินทางต่อเหมือนกับเรา วันใดวันหนึ่ง เราก็กต้องจากโลกนี้ไป เรามีลูกมีหลาน เราก็กต้องพลัดพรากจากกันไป อันนี้ก็คือการเวียนว่ายตายเกิดในวัฏสงสาร ถ้าเรารับใช้ เราดูแลปรนนิบัติทั่วไปเหมือนลูกที่ดี ลูกกตัญญู เราก็กได้ตอบแทนคุณท่านในชาติปัจจุบัน แต่ถ้าตอบแทนในความหมายของพระพุทธเจ้า จะมีผลดีต่อท่านในชาติต่อๆ ไปด้วย ซึ่งจะมีคุณค่าลึกซึ้งกว่ากันเยอะ

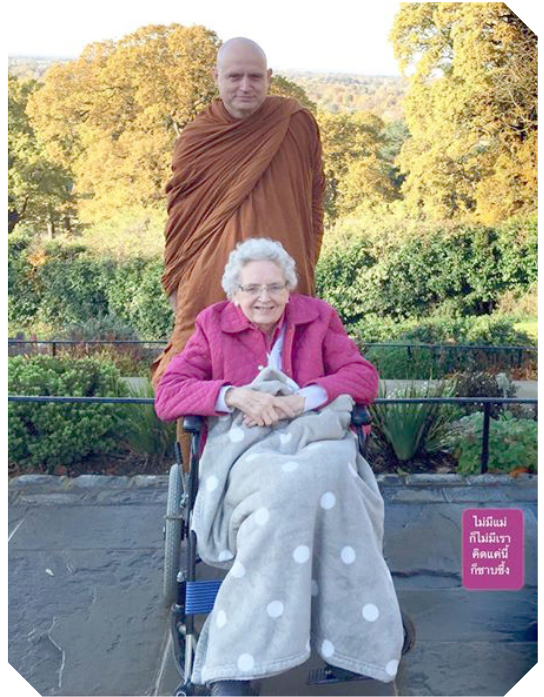
ที่นี้จะพูดถึงความกตัญญู ก็มีประเด็นหนึ่งว่า ถ้าเรารู้คุณแล้ว คิดพิจารณาว่า ทำไมเราจึงมีโอกาสดำเนินเป็นมนุษย์ ได้เกิดเป็นมนุษย์ในประเทศอันสมควร เป็นพุทธศาสนิกชน ไร้อาการแสดงว่าเราต้องได้เคยทำบุญไว้ตั้งแต่ชาติก่อน ไม่ใช่เนิ่นย แต่ในบุญกุศลที่เราทำไว้ เพื่อการ

สร้างเหตุสร้างปัจจัยที่จะได้เกิดเป็นมนุษย์นั้น สำคัญที่สุดก็คือ ศีล ๕ ฉะนั้น เรื่องความกตัญญู กตเวทิตะ เราต้องกตัญญูต่อศีล ๕ นะ เรามาอยู่ กันที่นี่ได้ก็เพราะศีล ๕ เพราะเราเคยถือศีล ๕ ในอดีต นี่ก็มีความหมายลึกซึ้งมากทีเดียว

พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า ผู้ที่มีส่วนทำให้พ่อแม่ตั้งอยู่ในศีล ๕ ตั้งอยู่ในศีลธรรม นี่คือการตอบแทนบุญคุณอย่างแท้จริง เพราะมีความหมาย มีความสำคัญ ต่อการเวียนว่ายตายเกิดใน วิภวสังสารของท่านอย่างแน่นอน อย่างแท้เลย นี่ก็เป็นเรื่องยากเหมือนกันว่า ลูกจะมีผลต่อ พฤติกรรมของคุณพ่อคุณแม่ได้อย่างไร ไม่ใช่ ใช่ว่าเราจะมีสิทธิ์สั่งสอนท่านได้ นอกจากว่าท่าน แก่มากแล้ว อาจจะสามารถสอนอะไรได้บ้าง แต่ตอนนี้ เราต้องใช้สติปัญญาของเรา ในทางที่เราจะ ช่วยให้ท่านมีกำลังใจ ช่วยให้คุณมีความคิด ของตนเอง หรือว่าจะมีการกระทำ หรือการพูด โดยตรง หรือว่าทางอ้อม ก็แล้วแต่สติปัญญา ของเรานะ ถ้าพ่อแม่ที่ไม่เคยให้ความสำคัญ กับศีลธรรมมาก่อน เกิดเห็นคุณค่า เกิดตั้งมั่น อยู่ในศีลเพิ่มมากขึ้นเพราะเรา นี่คือบุญอย่าง ยิ่งของเรา เราได้ทำประโยชน์อย่างยิ่งต่อท่าน

ในการส่งเสริมหรือการมีส่วนร่วม ก็เป็นเรื่องที่น่าจะมาคุยกัน เหมือนกับว่ามีใครมีความ คิดเห็นเรื่องนี้บ้าง แต่สิ่งที่น่าจะเป็นไปได้ โดยเฉพาะในเมื่อเราเป็นผู้เยาว์ ก็คือการไม่เอาด้วย หรือไม่ต้องมาสั่งสอน เรียกว่าสั่งสอนไม่ได้ แต่ บางที ในสิ่งที่ผู้ใหญ่ทำและเรามั่นใจว่าไม่ถูก เราต้องระวังนะ ท่านก็จะ sensitive มาก แล้ว บางทีเราพูดอะไรไป ท่านก็อาจจะโกรธ แต่ถ้า เราเองก็ไม่ยินดีด้วย พยายามไม่ทำด้วย อย่าง น้อยก็น่าจะพอให้ท่านได้สำนึกในตัวเองมาก ขึ้น ในการที่เราเอาตัวเองเป็นตัวอย่าง ให้คน

รอบข้างได้เห็นว่า เพราะเราเป็นผู้ตั้งใจรักษาศีล เราจึงดำเนินชีวิตอย่างไม่เป็นทุกข์ ไม่เดือดร้อน ไม่วุ่นวายเท่าไร หมายถึงว่าเราต้องการให้ คนอื่น ไม่ว่าผู้มีพระคุณหรือทุกคน เห็นประโยชน์ ของศีล เราเองก็ต้องเป็นตัวอย่างใช่ไหม

อย่างที่พระท่านสอนเรื่องศีล ก็มีน้ำหนัก พอสมควร ในเมื่อเราเชื่อและเคารพนับถือ ใน การเป็นผู้ทรงศีลของท่าน แต่ถ้าท่านเป็นพระ ทุศีล พระที่ไม่เรียบร้อยมาสอน ถึงแม้ว่าสิ่งที่ พูดจะเหมือนกัน คือถ้าถอดเทปอาจจะเหมือนหา เหมือนกันกับที่พระปฏิบัติดีปฏิบัติชอบสอน แต่ทำไมถึงใจ เพราะว่าตัวท่านเองไม่ทำ แต่จะ ให้เราทำ อันนั้นคือกิเลส มันก็ไม่อยากจะทำอยู่แล้ว ที่นั่นก็มีข้ออ้างทันทีเลยว่า ผู้ที่สอนให้เรา ทำ ท่านเองก็ไม่ได้ทำหรือทำไม่ได้ แล้วทำไมเรา จึงจะต้องทำหรือจะทำได้ แต่ถ้ามีผู้ที่ทำเอง ได้ ประโยชน์ และมีความสุขเพราะทำ ถึงท่านจะ ไม่สอนใคร ใครเห็นแล้วก็จะประทับใจ

อาตมาเคยสอนพระบวชใหม่ที่วัดป่า

นานาชาติ บางที่ท่านก็บอกว่าผมยังมีกิเลสเยอะ พวกพระฝรั่งบวชใหม่ท่านว่า เวลาออกไปรับบาตร ผมอายุชาวบ้านเขา เขาทำงานหนัก แล้วยังอุตสาหะเอาข้าวเอาของมาถวายผม ผมไม่เหมาะที่จะรับของเขาเลย เพราะว่าสงบก็ไม่ได้ สงบ สมาธิยังไม่ได้ ยังสั่งสอนอะไรเขาไม่ได้ อาตมาก็ต้องปลอบใจว่า แค่อยู่นในพระวินัย แค่ออกตั้งใจ ให้ได้ในระดับของศีล อันนี้ก็เหมาะแก่การกราบไหว้บูชาแล้ว เพราะเป็นประโยชน์ต่อสังคมมาก เป็นข้อพิสูจน์ว่าคนเราอยู่ในกรอบของศีลได้ เราก็คว้ามั่นงามแค่นั้น ศีลธรรมเราเองอยู่ในศีล ผิดตัวเอง ด้วยสิกขาบทต่างๆ อย่างน้อยมันก็เป็นประโยชน์ต่อตัวเอง เรามีส่วนที่ทำให้ผู้ที่อยู่รอบข้าง หรือผู้ที่มีพระคุณ อาจจะเปลี่ยนความคิด หรือเปลี่ยนพฤติกรรมที่สำคัญได้บ้าง

เรื่องศีล จริงๆ ไม่ได้จบลงอยู่ที่ศีล ๕ เพราะในอริยมรรคมีองค์ ๘ มีเรื่องสัมมาอาชีวะด้วย สัมมาอาชีวะคือการประกอบอาชีพที่ไม่เป็นพิษ เป็นภัยต่อสังคม ในพระสูตรท่านก็ให้ ๕ ข้อว่า ห้ามขายยาพิษ ยาเสพติด ค้ามนุษย์ ค้าสัตว์เพื่อฆ่าเป็นอาหาร ทุกวันนี้ก็มีอาชีพใหม่ๆ ออกมาเยอะ อย่างเช่นอาชีพเกี่ยวกับอาวุธเป็นต้น อีกอย่างหนึ่ง อาวุธเป็นธุรกิจใหญ่ กำไรมากในปัจจุบัน อาชีพเหล่านี้เราควรระวัง

ในการพิจารณาเรื่องสัมมาอาชีวะ ก็ควรคิดว่าตัวงานมีผลอย่างไรต่อสังคม สองในที่ทำงานนั้น เราสามารถรักษาศีลได้ไหม สิ่งแวดล้อมบรรยากาศในที่ทำงาน ทำให้เรายังเจริญในธรรมได้ไหม หรือเป็นอุปสรรคทำให้สิ่งเศร้าหมองในจิตใจเพิ่มมากขึ้น สิ่งดีๆ น้อยลง ถึงแม้ไม่ได้เรียกว่าเป็นมิจฉาชีพ แต่สำหรับเรานั้นก็ไม่เหมาะ ยิ่งถ้าเรารู้ว่าอยู่ตรงนี้รักษาศีล ๕

ไม่ได้แน่ๆ อันนี้เราต้องระวัง เรื่องการเลี้ยงชีพเป็นส่วนหนึ่งของศีล มีตัวอย่างที่ช่วยหรือสนับสนุนความดีในคุณพ่อคุณแม่หรือผู้มีพระคุณ นี่ก็เป็นข้อดีอีกข้อหนึ่งที่ควรพิจารณา

ข้อต่อมาคือเรื่องศรัทธา ขอสรุปเรื่องศรัทธาในพระพุทธศาสนาว่า ไม่ใช่ศรัทธาในคัมภีร์ ไม่ใช่ศรัทธาในเหตุการณ์ในอดีต แต่เริ่มต้นด้วยความเชื่อในการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าว่า พระพุทธเจ้าตรัสรู้จริง การตรัสรู้ธรรมมีจริง การดับทุกข์มีจริง แต่ในเมื่อเราเข้าใจหรือเรามองว่า พระพุทธเจ้าตรัสรู้ในฐานะเป็นตัวแทนของหมู่มนุษย์ มองว่าพระพุทธเจ้าเป็นผู้พิสูจน์ถึงศักยภาพของมนุษย์ ซึ่งก่อนหน้านั้นศาสนาทั้งหลายในส่วนอื่นของโลกมักจะมองมนุษย์ว่าเป็นสัตว์ที่อ่อนแอ ไม่มีสติไม่มีปัญญาพอที่จะพึ่งตนเองได้ ต้องพึ่งสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สิ่งที่ไม่เห็น แต่พุทธศาสนายืนยันว่า มนุษย์นี้แหละสูงสุด ถ้าพัฒนาตนให้ถึงที่สุดแล้วยอมเป็นสัตว์ประเสริฐ แม้แต่เทวดาสังศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย หรือแม้แต่พระพรหมทั้งหลาย ก็มากราบไหว้บูชาพระอรหันต์ ถือว่าสูงสุดในจักรวาล ฉะนั้น

ศักยภาพของมนุษย์จึงสูงที่สุด เพราะเหตุนั้น เมื่อเราเชื่อในการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า ความเชื่อนี้ย่อมนำไปสู่ความเชื่อในศักยภาพของมนุษย์ที่จะบรรลุธรรม และขั้นสุดท้ายที่สำคัญที่สุด คือ ควรจะโน้มไปสู่ความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเองที่จะบรรลุธรรมได้

ศักยภาพในการบรรลุธรรม คือศักยภาพในการละบาป ศักยภาพในการบำเพ็ญกุศล ศักยภาพในการชำระจิตใจของตนให้ขาวสะอาด ซึ่งเราควรจะสังเกตจากหลักความเชื่อที่ว่า ไม่ใช่สิ่งที่เชื่อแล้วจบ นับถือแล้วจบ แต่ว่าเป็นการทำหายตัวเราว่า ถ้าเชื่อว่า มนุษย์เราจะดี เพราะการฝึก ฝึกได้จนถึงขั้นสูงสุด ดับทุกข์ ดับกิเลส ด้วยการคอยละบาป บำเพ็ญกุศล เราต้องลองดูว่าจริงหรือเปล่า ที่พระพุทธเจ้าสอนว่า เรามีอะไรไม่ดีในจิตใจ แล้วเราสามารถละได้ ชนนะได้ เราลองดูสิ ลองฝึกตามที่ท่านสอน เราชนนะได้ไหม ถ้าพบว่าสิ่งดีๆ ในจิตใจ คุณธรรมที่เราเห็นในผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ เราก็ทำให้เกิดขึ้นในจิตใจของเราได้เหมือนกัน เพราะฉะนั้นต้องลองดู ลองทำตามที่ท่านสอนว่าจริงหรือเปล่า

ความเชื่อในพุทธศาสนา ต้องนำไปสู่

การปฏิบัติเพื่อพิสูจน์สิ่งที่เชื่อ ไม่ใช่เชื่อในอุดมการณ์ เชื่อปรัชญา เชื่ออะไรที่ไม่มีทางจะรู้ได้ เราเชื่อว่าเราทำได้ จึงนำไปสู่การพิสูจน์หรือพยายามพิสูจน์ว่า จริงหรือไม่จริง ฉะนั้นความเชื่อในศักยภาพของตนถือว่ามีมีความสำคัญและจำเป็นสำหรับการฝึกตน เราเชื่อว่ามนุษย์ที่ฝึกตนดีแล้วเป็นสัตว์ประเสริฐ นี่นับเป็นศรัทธาหลักใหญ่ในพุทธศาสนา

ศรัทธาข้อที่ ๒ ซึ่งเกี่ยวพันกันคือ **ความเชื่อในกฎแห่งกรรม** ความเปลี่ยนแปลงในโลก ความเปลี่ยนแปลงในตัวเรา ความเจริญ ความเสื่อมทุกอย่างเป็นไปตามกฎแห่งกรรม คือการกระทำด้วยกาย วาจา ใจ กรรม คือการกระทำ ซึ่งประกอบด้วยเจตนา ถ้าเราเชื่อในกฎแห่งกรรม เราก็จะไม่เชื่อว่า สิ่งทั้งหลายเป็นไปตามการดลบันดาล ไม่ต้องไปอ้อนวอน ไม่ต้องไปร้องขอ เพราะว่ามันไม่เกี่ยว มันเกี่ยวกับว่าทุกวันนี้เราทำอะไรอยู่ เราคิดยังไงอยู่ เราพูดยังไงอยู่ เราทำยังไงอยู่ เพราะการกระทำในปัจจุบัน เป็นสิ่งสร้างอนาคตของเรา

ในการตอบแทนบุญคุณของผู้มีพระคุณ ถ้าเรามีส่วนมีโอกาสที่จะทำให้ท่านเชื่อใน ๒ ข้อนี้ **เชื่อในศักยภาพตน** มีความต้องการมีความสนใจในการพัฒนาตน **เชื่อในกฎแห่งกรรม** ว่าสิ่งทั้งหลายเป็นไปตามกฎแห่งกรรม กฎแห่งการกระทำ อันนี้ก็เป็น การตอบแทนบุญคุณของท่านได้

ข้อสามคือ**จาคะ** จาคะคือจิตใจที่งดงามที่มีความสุขในการให้ ข้อนี้ในสังคมไทย สังคมพุทธไทย จะเห็นชัดกว่าอีก ๓ ข้อ เพราะว่าเราเน้นวัฒนธรรมไทยในข้อนี้ ระหว่างจาคะกับทาน การให้ทานกับจาคะสัมพันธ์กันยังไง คือ จาคะเป็นคุณธรรมอยู่ในใจ ทานก็คือการให้

การให้วัตถุ การให้ความรู้ การให้อภัย การให้
ธรรมะ สิ่งเหล่านี้ก็เป็นกิริยาที่เกิดจากคุณธรรม
ภายใน ที่เรียกว่า จาคะ

เพราะมีจาคะ มีความรัก ความพอใจ ความ
ต้องการ ในการที่จะให้ ที่จะเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
ที่จะช่วยให้คนอื่นได้พ้นทุกข์ ได้ทำให้โลกนี้ดี
ขึ้น นำอยู่ขึ้น ทำให้เมื่อความทุกข์เกิดที่ไหน
ความเสียหายเกิดที่ไหน ก็ต้องการให้ ต้องการ
ช่วยเท่าที่จะช่วยได้ นี่ก็เป็นเหตุให้เกิดทาน
ทานเป็นเหตุให้เกิดความปลาบปลื้มปีติ ความ
สุข ทำให้เกิดความอบอุ่นในสังคม ทำให้เกิด
วัฒนธรรมที่งดงาม ขณะความเห็นแก่ตัว ขณะ
ความตระหนี่ ถ้าเรามีโอกาสสนับสนุน มีส่วน
ช่วยให้คุณพ่อคุณแม่ท่านมีความสุขในการให้
ในการทำบุญ ในการช่วยเหลือสังคมส่วนรวม
นี้เรียกว่าเป็นการตอบแทนบุญคุณของท่าน
ที่สุดยอด ในการที่มีส่วนในการสนับสนุนเรื่อง
ศรัทธา เรื่องศีล และเรื่องจาคะของท่าน

และข้อที่ ๔ ซึ่งไม่เคยขาดในหมวดธรรม
สำคัญ คือปัญญานั่นเอง ปัญญาในที่นี้หมายถึง
ปัญญาที่เข้าใจชีวิตตามความเป็นจริง โดยเฉพาะ
ในเรื่องความไม่เที่ยง ความเปลี่ยนแปลง
ทั้งหลายไปตามเหตุตามปัจจัย การที่สิ่งทั้ง
หลายทั้งปวงย่อมเปลี่ยนแปลงแปรปรวน
อยู่ตลอดเวลา ไม่เคยนิ่ง แม้แต่วินาทีเดียว
นี่คือความจริงที่เรียกว่าอนิจจัง ในการที่ความ

เปลี่ยนแปลงนั้นไม่เป็นไปตามใจเรา ไม่ได้อยู่ที่
การบังคับบัญชาของเรา แต่เป็นไปตามเหตุตาม
ปัจจัย นั้นเรียกว่าอนัตตา การที่สิ่งทั้งหลายทั้ง
ปวงเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ตามเหตุตาม
ปัจจัย ไม่เป็นไปตามความคิดความต้องการ
บางอย่างของใคร หมายความว่าสิ่งทั้งหลาย
ทั้งปวงที่ไม่เที่ยงนั้น ไม่สามารถจะให้ความสุข
ที่เที่ยงแท้ถาวรแก่เราได้ ความสุขที่ได้จากสิ่ง
ที่ไม่เที่ยง ก็มีข้อบกพร่องอยู่ในตัวของมันเอง
ไม่มากก็น้อย นี้เรียกว่าทุกขัง

การเข้าใจในเรื่องชีวิต ความเข้าใจในความ
ไม่แน่นอนของชีวิต ความเข้าใจเรื่องบาป
เรื่องบุญ เรื่องคุณเรื่องโทษ หลักความเจริญ
หลักความเสื่อม นี่ก็เป็นเรื่องของปัญญา ถ้าเรา
สามารถมีส่วนมีโอกาสช่วย ให้ผู้มีพระคุณได้
เจริญงอกงามในปัญญา นี่ก็เป็นการตอบแทน
บุญคุณของท่านอย่างสุดยอด

สี่ข้อนี้ คือ ศรัทธา ศีล จาคะ และปัญญา
เป็นคุณธรรมประจำของพระโสดาบัน ผู้ที่
บรรลุดุจธรรมขั้นแรก จะไม่ตกต่ำลงไปใบบายอีก
มีแต่จะสูงขึ้น

ในการพยายามสนับสนุน หรือมีส่วนส่งเสริม
๔ ข้อนี้ ไม่ว่าจะในผู้มีพระคุณ หรือแม่แต่
เพื่อนฝูง หรือในชุมชนสังคม เพื่อเป็นการส่งเสริม
เหตุปัจจัยให้เกิดการพ้นทุกข์ ซึ่งจะมี
ความหมายลึกซึ้งในการเวียนว่ายตายเกิดของ
พวกเราทั้งหลาย วันนี้อาตมาก็ได้ให้ข้อคิดบ้าง
เล็กน้อย เรื่องการตอบแทนบุญคุณ โดยเน้น
ที่คุณธรรม ๔ ข้อ คือ ศรัทธา ศีล จาคะ และ
ปัญญา พอสมควรแก่เวลา ขอจบลงเพียงเท่านี้
เอวัง 🙏

ที่มา : เทศนาธรรม ที่บ้านบุญ ปากช่อง นครราชสีมา
วันที่ ๒ มีนาคม ๒๕๕๙

กตัญญูกตเวทิตา

วันนี้คุณหมอบรรณาทำบุญครบรอบให้กับคุณพ่อคุณแม่ นิมนต์พระสงฆ์มาถวายทานและขอให้แสดงธรรมแล้วกำหนดชื่อเรื่องให้ด้วย ปกติเป็นพระป่าก็ไม่ค่อยมีใครมากำหนดชื่อเรื่องให้เท่าไร ถึงกำหนดให้เทศน์ไปก็ไม่ค่อยจะตรง ที่คุณหมอบอกอยากฟังก็คือเรื่อง “กตัญญูกตเวทิตา” จริงๆ นี่ก็เป็นหัวข้อที่สำคัญมากนะ กตัญญูกตเวทิตา พระพุทธองค์ ท่านตรัสเอาไว้ว่า บุคคลที่หาได้ยากในโลก มี ๒ ประเภท คือ บุคคลผู้เป็นบุพการี ๑ และบุคคลผู้มีกตัญญูกตเวทิตา ๑ พวกแรก บุพการีก็คือผู้ที่กระทำคุณไว้ก่อน ส่วนใหญ่เราก็จะเข้าใจกันว่า บุพการีก็คือคุณพ่อคุณแม่ของเรา ตามความหมายของศัพท์ก็คือผู้ที่ไม่ได้มีเหตุอะไรหรือไม่ได้หวังผลตอบแทนอะไร ก็ทำคุณไว้ให้พวกเรา ก่อน อย่างนี้เรียกว่าบุพการี **บุพพะ** คือก่อน หรือที่แรก เบื้องต้น **การี** คือผู้กระทำ

พูดถึงบุพการี ทำไมถึงบอกว่าหาได้ยาก ท่านอธิบายไว้ว่า สัตว์โลกโดยส่วนใหญ่จะถูกผูกตั้งเอาไว้ด้วยตัณหา พอเรามีตัณหาก็ก็นึก

อยากจะชวนขวายเป็นทำคุณให้กับใครก่อน ส่วนใหญ่เราจะทำอะไร เราต้องหวังผลตอบแทนใช่ไหม เดี๋ยวนี้คนเราเกี่ยวพันกันด้วยผลประโยชน์ เราจะทำอะไรก็ต้องคิดไว้ก่อนว่าเราจะได้อะไรตอบแทน แต่ว่าบุพการีจะไม่คิดอย่างนั้น ท่านจะมองว่าจะช่วยดูแลเราอย่างไร ท่านไม่ได้มุ่งถึงว่าท่านจะได้อะไรตอบแทน แต่ท่านทำคุณไว้ให้ก่อน ก็เหมือนกับพ่อแม่เรานี้แหละ ท่านไม่เคยหวังอะไรจากเรา หวังอย่างเดียวคือให้เราได้ศึกษาเล่าเรียนและให้เรามีความสุข ผู้ที่ทำคุณไว้กับใครๆ ก่อน จึงนับว่าหาได้ยากในโลก ลองพิจารณาดูนะ ที่เราเป็นอยู่ในทุกวันนี้ จริงๆ มีส่วนเยอะมากเลยที่ถ่ายทอดมาจากคุณพ่อคุณแม่ของเรา ง่ายๆ แค่ว่าภาษาที่เราใช้อยู่ คุณพ่อคุณแม่ท่านก็เป็นคนสอนให้ แก่เราเป็นคนแรก วิถีชีวิตต่างๆ ของเรา ความ เป็นอยู่ ความมีระเบียบวินัย หลากๆ เรื่องที่คุณพ่อคุณแม่อบรมให้เรา แม้แต่พื้นอุปนิสัยใจคอของเรา คุณพ่อคุณแม่ก็มีส่วนปลูกฝังอย่างมาก ทุกสิ่งทุกอย่างก็ถ่ายทอดมาถึงเรา เรา

เลียนแบบอุปนิสัยใจคอของคุณพ่อคุณแม่มา ก็ไม่ใช่บ่อย อย่างนิสัยตรงต่อเวลานี้อาตมาได้มาจากคุณพ่อทั้งนั้นเลย คุณพ่อไปไหนจะเผื่อเวลาไว้เสมอ ไม่เคยไปไหนสาย มีแต่ไปรอก่อนเวลา ความตรงไปตรงมานี้จึงมีผลมาถึงด้านอื่นๆ ของชีวิตด้วย ส่วนนิสัยตั้งแต่เช้ามีต้นนี้จะได้จากคุณแม่ นิสัยสวดมนต์ก่อนเข้านอนนี้ก็จะได้จากคุณน้าเป็นต้น ฉะนั้น ถ้าเรามองดูดีๆ ในตัวเราเอง คุณความดีต่างๆ ที่เรามี หลายส่วนเลย เป็นสิ่งที่ถ่ายทอดมาจากบุพการีคุณพ่อคุณแม่ของเรา ซึ่งกลายมาเป็นคุณประจำตัวของเรา

จริงๆ ก็ไม่ใช่เฉพาะส่วนคุณนิสัยที่ดีที่เรา มีเท่านั้นหรอกที่คุณพ่อคุณแม่ของเราถ่ายทอดมาให้ แม่นิสัยแย่ๆ บางอย่างที่เราไม่มีก็เพราะคุณพ่อคุณแม่ท่านระวังไม่ให้เราเอาตัวอย่างที่ไม่ดีจากท่านมาด้วย ยกตัวอย่างอาตมาเอง ตอนเด็กๆ จะชอบเลียนแบบคุณพ่อมาก พ่อทำอะไรก็จะทำตาม ตอนเด็กๆ ไปวัดกับคุณน้า ขากลับเข้าร้านตาแป๊ะจะชอบรบเร้าให้คุณน้าซื้อบุหรีตาแมวมมาให้ รู้จักไหมบุหรีตาแมวเป็นหมากฝรั่งแท่งที่ทำเป็นรูปบุหรี แล้วเราก็จะเอ๊กทำทำเป็นโก๋สูบบุหรีให้เหมือนคุณพ่อ พอคุณพ่อมาเห็นเท่านั้น เพราะความรักลูก ไม่อยากให้ลูกชายติดบุหรีต่อไปในอนาคต ท่านเลยยอมงดบุหรี ใหม่ๆ ที่คุณแม่เคยขอให้เลิกมาหลายครั้งก่อนหน้านั้นแล้วก็ไม่เป็นผล หลังจากนั้นเป็นต้นมาก็ไม่เคยเห็นคุณพ่อสูบบุหรีอีกเลย มาทราบจากคุณแม่เอาตอนโตทีหลังว่า ที่เคยคิดกันว่ามีหิงห้อยมาปรากฏที่โรงรถนานๆ ครั้งนั้น เป็นฝีมือคุณพ่อที่แอบมาสูบบุหรีตอนกลางคืนไม่ให้ลูกๆ เห็นนั่นเอง แม่ท่านจะอดใจไม่ไหวในบางครั้ง แต่ท่านก็ไม่ยอมให้ลูกๆ ได้ตัวอย่างที่ไม่ดีติดตัวไป

บุพการีนั่นนอกจากคุณพ่อคุณแม่แล้ว ยังต้องรวมบุคคลทั้งหมดที่ทำให้เราได้มีโอกาส เป็นเหมือนที่เราเป็นทุกวันนี้ด้วย เช่น ถ้าอยู่ในเมืองไทยนี้แล้ว นอกจากมีคุณพ่อคุณแม่ ก็ยังมีประเทศชาติ พระเจ้าอยู่หัว รัฐบาล คุณครูที่โรงเรียน ฯลฯ ทุกอย่างรวมเข้าด้วยกัน ประเทศชาติร่มเย็น พวกเราก็อยู่กันอย่างสงบสุข คุณครูผู้ให้ความรู้ และอบรมคุณธรรมให้เรา และในฐานะของชาวพุทธ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเองก็นับว่าเป็นบุพการีที่สำคัญที่สุด เพราะว่าท่านเป็นผู้ทำคุณไว้ก่อน โดยที่ว่าท่านตรัสรู้ธรรมด้วยความยากลำบาก แล้วมาสอนสัตว์โลกอย่างพวกเราโดยไม่เห็นแก่เหน็ดแค้นเหนื่อย แสดงธรรม บัญญัติวินัยไว้ ตลอดพระชนมชีพของพระองค์ท่าน จนมีสถาบันสงฆ์ที่เข้มแข็งสืบต่อพระธรรมวินัยเอาไว้ได้จนถึงทุกวันนี้ ที่เรามีการทำบุญในวันนี้ได้ก็เพราะพระองค์ทรงอดทนสร้างคุณประโยชน์ไว้ไว้ก่อน นี้เรียกว่าเป็นบุพการีที่ยิ่งใหญ่ของพวกเราทุกคน คือหาได้ยาก เพราะคนส่วนใหญ่มีตัณหา จึงไม่ค่อยที่จะทำคุณให้กับใครก่อน

อีกพวกหนึ่งคือพวกกตัญญู อันนี้ก็ทำได้ยากอีกเหมือนกัน เพราะว่าคนส่วนใหญ่มักจะมองไม่เห็นคุณค่าของใครเพราะถูกปิดบังไว้ด้วยอวิชชา กตัญญูก็มาจากคำว่า กะตะ แปลว่า กระทำแล้ว สิ่งที่ทำแล้ว ในที่นี้ก็หมายถึง อุปการคุณ และ อัญญู แปลว่า การรู้ รู้สิ่งที่มีคุณที่คนอื่นทำไว้ให้แก่เรา นี่ก็เป็นส่วนของปัญญาที่สามารถพิจารณาอุปการคุณที่คนทำให้แก่เราได้ ความเข้าใจอันนี้ทำได้ยาก เพราะถูกอวิชชาที่หนาแน่นปิดบังเอาไว้ เราจึงไม่ค่อยได้รู้คุณ รู้แต่ความบกพร่อง คอยจ้องหาวัตถุเสพมาเติมเต็มช่องว่างที่ขาดไปนั้น จนลืมนึกว่าใครทำคุณอะไรไว้ให้แก่เราอย่างไบบ้างจริงๆ แล้วพวกเราทุกคนก็มีคุณความดีกันทั้งนั้น ไม่มีใครชั่วโดยส่วนเดียวหรอก แล้วเราลองมองดูซิว่าคุณความดีเหล่านั้นได้มายังไง ลองไล่หาดูก็จะเห็นว่า มันเกิดมาจากหลายเหตุปัจจัยมากมาย โดยเฉพาะจากบุพการีที่ท่านได้อบรมสั่งสอนพวกเรา

กตัญญู ถ้ารู้อย่างเดียว แต่ยังไม่แสดงออกมาก็ไม่แน่ชัดว่ากตัญญูจริง ต้องแสดงออกมาด้วย คือต้องมี กตเวที ควบคู่ไปด้วย เวที ก็เหมือนกับที่เราใช้คำว่า เวทีแสดง กะตะ คือสิ่งที่คนกระทำแล้วแก่เรา อุปการคุณที่มีแก่เรา เราไม่ได้รู้เฉยๆ แต่เราก็แสดงออกมาให้ปรากฏ

ด้วย แสดงโดยการดูแลตอบแทนผู้มีพระคุณก็ดี หรือดูแลในแง่ที่ว่าเราสืบทอดคุณธรรมอย่างนั้นๆ ให้คงอยู่สืบต่อไปในโลกนี้ก็ดี อันนี้เรียกว่าเป็น กตัญญูกตเวที บุคคลแบบนี้ก็หาได้ยากอีกเหมือนกัน เพราะว่าคนส่วนใหญ่ไม่ค่อยได้สนใจจะมอง เพราะมีอวิชชาปิดบังไว้แน่นหนา

ในอรรถกถา ท่านแบ่งบุคคลออกเป็น ๔ ประเภท คือ มีตมาสว่างไป มีตมามีตไป สว่างมาสว่างไป และสว่างมามืดไป พวกที่มีตมาสว่างไป คือพวกที่เกิดมาแล้วไม่ได้มีอะไรที่พร้อมมูล ชีวิตอาจจะลำบาก แต่ว่าท่านก็ได้สั่งสมอบรมคุณธรรมอะไรต่างๆ ไว้ แล้วท่านก็ไปสว่าง อย่างนี้เขาเรียกว่าเป็นบุพการี คือท่านเกิดมาลำบาก ท่านก็อดทนต่อสู้ ให้ได้มาให้ได้คุณที่ไม่เคยมีมาก่อนให้เกิดมีขึ้น ส่วนพวกกตัญญูกตเวที ก็คือพวกที่สว่างมาสว่างไป ได้แก่พวกที่ได้รับความสว่างมาแล้ว หลายนคนเกิดมามีพร้อมทุกอย่างเลย มีทรัพย์สมบัติ มีอะไร ทุกอย่างพร้อมพร้อม อย่างนี้เขาเรียกว่าสว่างมา พ่อแม่หามาให้ครบแล้ว มีบุพการีดีแล้ว ทีนี้ถ้าเราสว่างต่อไปอีก ก็คือเราใช้ทานนั้นใช้สมบัติต่างๆ เหล่านั้น ในการที่จะสืบชำระคุณธรรมต่อไป อย่างนี้เขาเรียกว่าพวกกตัญญูกตเวที

นี่เป็นความหมายที่ดีนะ จะเห็นได้ว่า พระพุทธเจ้าท่านเป็นบุพการีอย่างแท้จริงเลย เพราะว่าก่อนที่ท่านจะมาตรัสรู้ โลกก็มีตมิดด้วยอวิชชา ไม่มีใครเข้าใจธรรมะ พระพุทธองค์ได้สั่งสมบารมีต่างๆ มาด้วยความยากลำบาก บางอย่างก็ต้องสละชีวิตแลกมาเพื่อที่จะให้ได้ความรู้ ให้ได้ความสว่างทางปัญญามา ในแง่หนึ่ง พระพุทธเจ้าก็เรียกว่าเป็นบุพการีของพวกเราทุกคนเลย แล้วเราจะทำอย่างไรกัน

ต่อไป หลายคนก็ไม่ได้ด้วยซ้ำว่ามีบุพการีแบบนี้เกิดขึ้น พวกเราทั้งโลกโชคดีมากนะจากการที่มีพระพุทธเจ้าเกิดมาบนโลกนี้สักพระองค์หนึ่ง ไม่อย่างนั้นโลกก็คงจะวุ่นวายกว่านี้เยอะ อันนี้ได้คำสอนของพระองค์ท่านซึ่งมีผลต่อโลกมาก เราจะรู้หรือไม่รู้แค่นั้นเอง ถ้าเรารู้แล้วส่งต่อแสงสว่างนั้นออกไป สว่างมาสว่างไป แบบนี้เขาเรียกว่าเป็นพวกที่มีกตัญญูกตเวทิตะ เรียกว่าพวกสว่างมาสว่างไป เป็นเรื่องของกตัญญูกตเวทิตะที่เรามองให้กว้างออกไป

ทีนี้ถ้าเรามาดูตัวเองค์ธรรมล้วนๆ ที่พ้นจากตัวตนบุคคลกัน **บุพการี** นั่นคือ **เมตตากรุณาเจตนา** ที่มีในมหากุศล (สำหรับกัลยาณบุคคลและพระอริยบุคคลเบื้องต้น) และใน **มหาภิรียา** (สำหรับพระอรหันต์) ส่วน **กตัญญู** คือ **ตัวปัญญา** และ **กตเวทิตะ** ก็คือ **ตัวเจตนา** ในกุศลจิตที่ประกอบด้วยปัญญานั้น ความกตัญญู

จริงๆ นั้นจะมาสมบูรณ์พร้อมก็ตอนที่ เป็นพระโสดาบันนี้แหละ เพราะว่าจะเป็นผู้มีกตัญญูได้จริงๆ เพราะรู้ว่าสิ่งทั้งหลายจะเกิดมาได้ก็เพราะอาศัยเหตุปัจจัย รู้ชัดเจนในเรื่องของสิ่งที่เหตุปัจจัยปรุงแต่งมาให้เรียบร้อย แล้วก็มีปัญญาที่เห็นชัดเจนเลยว่า ญาณอันนั้นนั้นเราเองจะรู้ไม่ได้เลย ถ้าเราไม่มีคุณพระพุทธเจ้า ไม่มีคุณพระธรรม ไม่มีคุณพระสงฆ์ หรือไม่มีคุณพ่อคุณแม่ ที่ปลูกฝังคุณสมบัติต่างๆ มาให้เรา

ถ้าเราปฏิบัติธรรม เวลาที่จิตใจเราสงบไม่ต้องสงบอะไรมากก็ได้ แม้แต่เริ่มมีความสุขสงบในการปฏิบัตินี้ ผลนี้มันไม่ใช่เป็นอะไรที่มหัศจรรย์มากมายหรอก แต่มันเป็นความรู้สึกของความกตัญญูนี้แหละที่จะเกิดขึ้น เมื่อเราปฏิบัติมาถูกทาง โอ้ คุณสมบัตินี้ในใจเราที่เราทำมาอย่างนั้นนะ สุขอย่างนั้นนะ มันเป็นความสุขที่เราได้มายังไง ใจจะมองย้อนกลับไป เหตุที่ปัจจัย หลากๆ อย่างที่จะทำให้เราระลึกถึงคุณของคุณพ่อคุณแม่ เพราะถ้าไม่มีท่าน เราก็ไม่สามารถเข้าใจธรรมะจนถึงทุกวันนี้ได้ และใจก็จะซาบซึ้งถึงพระคุณของพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์มาก ว่าท่านได้สืบทอดรักษาธรรมะเหล่านี้ไว้จนมาถึงพวกเราได้ จนสามารถที่จะรู้ธรรมได้ นี่จึงเป็นคุณสมบัตินี้ของ **ความกตัญญูในความหมายที่สูงที่สุด** จริงๆ ก็คือการที่เรามาปฏิบัติธรรม ยิ่งรู้ ยิ่งเข้าใจ ธรรมะมากเท่าไร **ความกตัญญู** ก็จะมีมากขึ้นเป็นเงาตามตัว มันไม่ใช่ว่ามันหวังหรือว่าอยากให้มันเป็น หรือคิดว่าเราน่าจะเป็น อย่างนั้นอย่างนี้ หรือควรจะมีคุณธรรมข้อนั้น คุณธรรมข้อนี้ มันไม่ใช่เรื่องที่เราจะไปบังคับได้ คุณธรรมต่างๆ ต้องมีฐาน ฐานของคุณธรรมก็คือตัวปัญญาความรู้ความเข้าใจนั่นเอง

ถ้าเราเข้าใจธรรมะ มีพื้นฐานคือปัญญาจริงๆ คุณธรรมก็จะเกิดขึ้น เห็นคุณของสิ่งที่เป็นคุณ เห็นโทษของสิ่งที่เป็นโทษ ชัดเจน จิตใจจะโน้มไปในคุณธรรมโดยอัตโนมัติ มาเห็นความเป็นไปของเหตุปัจจัย เห็นชัดว่าบุญกุศลเหล่านี้ได้มาอย่างไร เป็นเรื่องของปัญญาที่ว่าพื้นฐานรองรับคุณธรรม ในทางพุทธศาสนา **ปัญญา** กับ **ความดี** ไม่ได้แยกกัน คนที่ดีคือคนที่มีความดี คนที่มีความดีก็คือคนที่ดี ความสงบก็รวมอยู่ที่เดียวกัน ศีล สมาธิ ปัญญา ก็รวมอยู่ที่เดียวกัน ยังมีปัญญามาก ก็ยังเห็นความเป็นไปของเหตุปัจจัยมาก คุณธรรมก็มีตามมา ศีลก็บริสุทธิ์ไปด้วย ศีลดี จิตใจก็สงบ สิ่งเหล่านี้ไม่ได้แยกจากกัน ใครที่มีความดี ปัญญาอันแรกเลยก็คือความกตัญญู หรือรู้คุณธรรมที่มีอยู่ในตัวเอง ในผู้อื่น เห็นความเป็นเหตุเป็นปัจจัยกัน ว่าได้มาอย่างไร ก็เกิดความซาบซึ้ง เกิดความกตัญญูขึ้นมา นี่เป็นเครื่องวัดว่า ถ้าปฏิบัติไปถูกทาง ความกตัญญูจะมีมากขึ้น

พระอรียบุคคลนั้น ท่านเห็นว่าธรรมะนี้ ถ้าไม่ได้พระพุทธเจ้าชี้แนะแล้ว เราจะรู้ได้เอง ไหมนี้ เห็นคุณของพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ คุณของพ่อแม่ คุณของแผ่นดิน ได้อยู่ใน

ปฏิรูปเทศ ประเทศที่มีพระพุทธศาสนา ได้พบกัลยาณมิตร สิ่งเหล่านี้ไม่อาจได้มาง่ายๆ เลย เมื่อเข้าใจตรงนี้ ความกตัญญูก็จะเกิดขึ้น พอเกิดขึ้นก็ไม่หยุดอยู่แค่นั้น ก็จะส่งต่อไปเป็นกตเวที มีความสว่างมา แล้วก็ส่งความสว่างต่อไป พระพุทธเจ้าก็ฝากพระพุทธศาสนาไว้กับผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ในศาสนานี้ละ คนที่ไปแล้ว เขาก็ทำกิจของเขาแล้ว คนที่ยังอยู่จะอย่างไรที่จะส่งธรรมะต่อไปได้

ที่นี่เรามาทำบุญอุทิศให้ญาติผู้ใหญ่ ให้พ่อแม่ของเรา มาบำเพ็ญบุญ ถวายทาน ฟังธรรม รักษาศีล ก็เรียกว่าเป็นบุญพิธีของชาวพุทธ ให้เราระลึกถึงผู้มีพระคุณ คุณพ่อคุณแม่ของเรา ถ้ายังมีชีวิตอยู่ท่านก็คงจะดีใจ ที่เราเอาทรัพย์สินที่มี มาทำให้เกิดประโยชน์ เอาทรัพย์ที่มีมาฝังไว้ในพระพุทธศาสนา ปลูกไว้ในเนืองนาบุญ ก็สามารถส่งต่อการปฏิบัติและศึกษาไปสู่สังคมและอนาคตได้ พวกเราเองก็จะได้เข้าใจธรรมะของพระพุทธเจ้าในโอกาสต่อๆ ไปด้วย ส่วนคุณพ่อคุณแม่เมื่อมีจิตใจร่วมยินดี ถ้าท่านอยู่ในภพที่ต่ำมากก็จะมีภพที่ดีขึ้น ถ้าท่านอยู่ในภพที่ดีอยู่แล้วก็ยิ่งขึ้นบาน มีความสุข

ตอนเช้าอาตมาไปบิณฑบาต เห็นแม่คนหนึ่งมีลูกเล็กๆ แม่ก็สอนลูกว่า ไหว้พระนะลูก หนูกราบงามๆ นะ เราก็นึกถึงตอนเด็กๆ ว่า คุณย่าเราก็สอนแบบนี้เหมือนกัน เราถูกปลูกฝังมา เราก็สืบคุณธรรมนี้ต่อไปแต่ตอนนั้นก็มาเป็นฝ่ายรับทานของญาติโยมบ้าง เด็กๆ เขาก็เรียนรู้จากการดูผู้ใหญ่ที่แหละ ถ้าเราเพิกเฉยไม่สนใจ ไม่ทำตัวเป็นตัวอย่าง ที่จะปลูกฝัง เขาก็จะไม่รู้ ไม่มีพื้นฐานที่จะเข้าใจธรรมะ ในกาลต่อไปเขาก็จะไม่มีโอกาสได้เรียนรู้จากผู้มีศีลมีธรรม และไม่มีโอกาสได้ปฏิบัติพัฒนาตน พ่อแม่

ควรปลูกฝังลูกตั้งแต่เด็กๆ บางคนเห็นพระแล้วก็เฉยๆ บางคนพนมมือ บางคนแทบจะเดินชน ขณะที่บางคนซึ่งจักรยานอยู่ก็ลงมาจูงจักรยานด้วยความเคารพ แต่ละคนมีพฤติกรรมต่างกัน เพราะอะไร เพราะได้รับการปลูกฝังมาตั้งแต่เด็กๆ ต่างกัน บางคนเขามีตัวอย่างที่ดี ทำให้เขาสนใจที่จะทำบุญ มีคนพาไปวัด ฟังธรรม คุณย่าก็ปลูกฝังอาตมามาตั้งแต่เด็ก ให้กราบพระ ให้ใส่บาตร ชีวิตก็ได้เรียนรู้ ในที่สุดก็ได้เข้ามาอยู่ในระบบของไตรสิกขา

อันนี้แหละ ที่พาให้เราได้เข้ามาสู่พระพุทธศาสนา และเราก็มีโอกาสที่จะอยู่กับธรรมคุณแล้ว ให้อุปการคุณอันนี้ แล้วให้รับแรงศรัทธาปฏิบัติ เราโชคดีแล้วที่เกิดมาในเมืองพุทธ ไปดูที่อื่นที่ไม่ใช่เมืองพุทธ เขาไม่มีโอกาสอย่างนี้จะถูกปิดกั้นทางความเชื่อบ้าง หรือต้องไปจ่ายสตางค์แพงๆ เพื่อเข้า course ปฏิบัติธรรมบ้าง สมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าท่านมีสหพันธญาติ ถ้าพระองค์มาเห็นพวกเราแล้วจะอธิบายความเป็นอยู่ของพวกเราในยุคนี้ให้คนในยุคของพระองค์ฟัง ท่านก็คงต้องใช้เทวดาในการเปรียบเทียบ พวกเราทุกวันนี้อยู่กับแบบเทพสบาย อยากกิน อยากเที่ยว สมบูรณ์พร้อมพร้อมด้วยกามวัตถุ ทุกอย่างเป็นเหมือนทิพย์

เนรมิตได้หมด ไปไหนมาไหนก็มีวิมานส่วนตัว ปรีบออากาศ เดินทางไปในอากาศก็ยิ่งได้ แต่พวกเราที่ควรระวัง อย่าลืมนิ้ว ประมาท มัวเมา เพลิดเพลินอยู่กับกามสุข ดีไม่ดีเราอาจจะไม่ได้เป็นเทพแล้ว แม้อยู่ในกรุงเทพฯ ก็อาจตกลงมาเป็นอสูรนาแล้วโดยไม่รู้ตัว เมื่อต้นจิตตปาฐุลิ ออกดอก คือวิบากของกรรมที่ประมาทนั้นส่งผล เราจึงจะรู้ว่าเราไม่ได้อยู่ในภพดาวดึงส์อีกต่อไปแล้ว เมตตกลงมาจากเขาพระสุเมรุมาแล้ว

เพราะฉะนั้น เราจึงควรดูด้วยว่าตอนนี้เราเป็นอย่างไร ประมาทอยู่หรือเปล่า นำธรรมะของพระพุทธเจ้ามาใช้มากน้อยแค่ไหน หาโอกาส หาเวลาว่าง ยิ่งเราแก่ตัวลง ยิ่งต้องปฏิบัติให้มากขึ้นด้วย รักษาศีล ภาวนา เจริญสติ นี่จึงจะเรียกว่าเป็นผู้มีกตัญญูกตเวทิตา อย่างแท้จริง ธรรมะของพระพุทธเจ้ามีคุณค่ามาก เราต้องทำตัวเองให้เป็นภวชนะรองรับสมกับคุณค่าอันนั้นด้วย แล้วก็สืบต่อให้คนรุ่นต่อไปด้วย จึงจะเรียกว่าทำตนให้เป็นเวทีที่พึ่งของตนและผู้อื่นได้ พ่อแม่ผู้มีพระคุณที่ล่วงลับไปแล้ว ถ้าได้เห็น ท่านก็จะมีจิตใจที่ยินดี แซ่มชื่น อนุโมทนากับเรา ที่ได้สืบต่ออายุพระศาสนาให้อยู่ยืนนาน ได้ดำเนินชีวิตอยู่ในไตรสิกขา และได้ปฏิบัติภาวนาเพื่อความพ้นทุกข์ ถึงที่สุดแห่งวิมุตติ ให้สมกับเป็นผู้มีกตัญญูกตเวทิตาที่แท้จริงในพระศาสนา

**นิมิตต์ สารัฐพานัน กตัญญูกตเวทิตา
ความกตัญญูกตเวทิตาเป็นเครื่องหมาย
ของคนดี**

ที่มา : สัมโมทนาธิกคา ทำบุญบำเพ็ญกุศลอุทิศแด่บุพการี ทั้ง ๒ ท่าน ที่บ้านโยม ในวันอาทิตย์ที่ ๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๐

ธรรมะ ๓๗ (จบ)

สุวาทธรรม

ฉบับที่แล้ว ได้รวบรวมธรรมะ ๓๗ ที่เป็นเนกขัมมธรรมมาโยงให้เห็นว่าการศึกษา (สิกขา) นั้นสัมพันธ์กับเนกขัมมะ (การออกจากกามหรือการออกบวช) ได้อย่างไร ที่จริงคำว่า ‘บวชเรียน’ นั้นเป็นคำที่คนไทยเราคุ่นหู่ และใช้คู่กันมานานแล้ว การเรียนในความหมายเดิมของเราจึงเชื่อมโยงกับการออกจากกามอย่างแน่นแฟ้น ถ้าออกจากกามได้ ก็ออกจากทุกข์กองใหญ่ไปได้พร้อมกัน คนสมัยก่อนพออายุครบไม่บวชเรียนก็แต่งงาน จะเห็นว่า **บวช** ตรงข้ามกับ (ปรุง) **แต่ง** และ **เรียน** ตรงข้ามกับ **งาน** ถ้าบวชก็ได้เรียน ถ้าแต่งก็ต้องไปทำงาน พอวารสารออกไปแล้วไม่นาน ก็มีโยมสนใจไต่ถามมาว่าเขียนเรื่องอะไร ก็เลยบอกโยมไปเป็นภาษาไทยง่ายๆ (เพราะเขาไม่ค่อยชอบศัพท์บาลียากๆ) เนื่องจาก เนกขัมมะ แปลว่า ออก จึงสรุปแปลให้เขาฟังแบบง่ายที่สุดว่า “ธรรมออก ๓๗” บอกไปแล้วก็กลับมานึกขึ้นได้ว่า แย่ละ เดี่ยวโยมจะนึกว่าเราให้ห่วย เพราะเคย

มีทางอีสาน วันดีคืนดีก็มีญาติโยมมารอใส่บาตรมากมายผิดสังเกตทั้งที่ไม่ใช่เป็นวันพระหรือวันสำคัญอะไร จนเกือบจะหอบกลับวัดไม่ไหว มาทราบในภายหลังว่า ชาวบ้านเขาเอาตัวเลขที่เราสอนธรรมะไปตีเป็นหวย แล้วก็ถูกหวยกันเกือบทั้งหมู่บ้าน ภายหลังจึงต้องระมัดระวังในเรื่องการบอกอะไรๆ ที่เป็นตัวเลขเป็นอย่างมาก เพราะคนไทยเราจ้องมองหาตัวเลขเด็ดเพื่อนำไปตีเป็นหวยกันอยู่แล้ว (ผลสลากเลขท้ายสองตัวในเดือนนี้เกิดมาออกที่เลข ๓๗ พอดี ซึ่งบังเอิญมาตรงกันเฉยๆ ผู้เขียนไม่ได้ตั้งใจบอกไปอะไรทั้งสิ้น) จริงๆ แล้วตัวเลขชุดหนึ่งนั้นสามารถเก็บความหมายไว้ได้อย่างมากมาย โดยเฉพาะคนที่สนใจพระอภิธรรม จะพบว่าตัวเลขเหล่านี้เป็นไวยากรณ์การศึกษาของธรรมะเลยก็ว่าได้ ท่องกันเป็นโคตตัวเลขทั้งชุดเลย ใครอยากเรียนอภิธรรมเก่งๆ ต้องฝึกคิดเป็นตัวเลขให้คล่องๆ

ทวนกันอีกที เลข ๓๗ นี้ มาจากชั้นเทพ ที่มีชื่อเป็นตัวเลขคือ ๔ (จาตุมหาราชิกา) + ๓๓ (ดาวติงส) ซึ่งเป็นชั้นเทพที่ปกครองโดย พระอินทร์ เป็นเทพ ๒ ชั้นแรก (จากเทพทั้งหมด ๖ ชั้น) ที่อยู่บนเขาพระสุเมรุ เป็นชื่อของโพธิ- ปกขัยธรรม ๓๗ ด้วย ตถาคตธรรม ๓๗ ด้วย และเนกขัมมธรรม ๓๗ ด้วย ฉบับนี้จะมาคูนัย อื่นๆ อีก ที่มีในธรรมะ ๓๗ เลขมหัศจรรย์นี้

ทางวัดจากแดงเอง ท่านพระอาจารย์ มหาประนอมได้พยายามจัดหลักสูตรสำหรับ ญาติโยมที่มาฝึกปฏิบัติธรรมที่วัดให้เป็นระบบ เป็นขั้นเป็นตอน จะได้มีเครื่องวัดการปฏิบัติ ของเรคร่าวๆ ว่ามีการพัฒนาขึ้นใหม่ หรือว่าได้ พัฒนาครบรอบด้านใหม่ โดยพระอาจารย์ท่าน ได้แนะนำให้เริ่มจากการมี **ไตรสรณคมน์** เป็น หลักให้ได้ก่อน ซึ่งต้องมีความเข้าใจความหมาย ของพุทธคุณ ธรรมคุณ และสังฆคุณได้อย่าง ถูกต้อง และมีความเข้มข้น เบิกบาน เมื่อได้ ระลึกถึงคุณเหล่านั้น คือได้พุทธะ ธัมมะ และ สังฆนุสสต่ออย่างมั่นคง ไม่หวั่นไหวนั่นเอง จาก นั้นก็เข้าสู่ขั้นตอนของการปฏิบัติขั้นสูงขึ้น ซึ่ง สามารถสรุปรวมเข้าในธรรมะ ๓๗ อย่างได้ โดยในหลักสูตรนี้ขอตั้งชื่อว่า **ปารีสุทธิธรรม** หรือธรรมที่ชำระศีล กรรม จิต และญาณของตน ให้หมดจดบริสุทธิ์ รายละเอียดมีดังต่อไปนี้

ปารีสุทธิธรรม ๓๗ : ศีลปารีสุทธิ กัมมปารีสุทธิ จิตตปารีสุทธิ ญาณปารีสุทธิ

จาคุปารีสุทธิศีล ๔

ปาติโมกขสังวรศีล อินทริยสังวรศีล อาชีวา- ปารีสุทธิศีล ปัจจัยสันนิสสิตศีล

กุศลกรรมบถ ๑๐

ละการฆ่า การเบียดเบียน มีเมตตากรุณา ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน/ ละอทินนาทาน เคารพ กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของผู้อื่น/ ละการ ประพฤติผิดในกาม ไม่ล่วงละเมิดประเวณี/ ละการพูดเท็จ ไม่ยอมกล่าวเท็จ เพราะเหตุ ตนเองหรือผู้อื่น หรือเพราะเห็นแก่ผลประโยชน์ ไตๆ/ ละการพูดคำส่อเสียด ช่วยสมานคนที่แตก ร้าวกัน ส่งเสริมคนที่สมัครสมานกัน ชอบกล่าว ถ้อยคำที่สร้างสามัคคี/ ละคำหยาบ พูดแต่คำ สุภาพอ่อนหวาน/ ละการพูดเพ้อเจ้อ พูดแต่คำ จริง มีเหตุผล มีสาระประโยชน์ ถูกกาลเทศะ/ ไม่เพ่งเล็งอยากได้ของผู้อื่น/ ไม่มีจิตคิดร้าย คิด ประราธนาแต่ว่า ขอให้สัตว์ทั้งหลายไม่มีเวร ไม่ เบียดเบียน ไม่มีทุกข์ ครองตนอยู่เป็นสุขเถิด/ มีความเห็นชอบ เช่นว่า ทานมีผล การบูชามีผล ผลวิบากของกรรมดีกรรมชั่วมี เป็นต้น

สมถกรรมฐาน ๗

กสิณ อสุภะ อนุสสติ อัปมัณฺญา อาหारे- ปฏิกุสสัญญา จตุธาตววัตถานะ อารูปปะ

วิปัสสนาญาณ ๑๖

นามรูปปริเฉทญาณ ปัจจัยปริคคหญาณ สัมมสนญาณ อุทยัพพญาณ ภังคญาณ ภัยตุ- ปัญฐานญาณ อาทีนวญาณ นิพพิทาญาณ มุญจि- ตุกัมยตาญาณ ปฏิสังขานุปัสสนาญาณ สังขารุ- เปกขาญาณ อนุโลมญาณ โคตรภูญาณ มัคค- ญาณ ผลญาณ ปัจจเวกขณญาณ

รวมได้หลักสูตรเป็น ๓๗ ธรรมนี้ที่ต้องทำ

ในตอนจบของธรรมะ ๓๗ นี้ จึงขอนำเอา ส่วนหนึ่งของมหาปริณิพพานสูตร ซึ่งเป็นตอนที่บรรยายเหตุการณ์ในช่วงระยะเวลาหลังจาก ที่พระพุทธองค์ทรงตัดสินใจปลงพระชนมายุ- สังขารแล้ว ก่อนที่จะเสด็จดับขันธปรินิพพาน

พระองค์ได้เสด็จจาริก สั่งสอนธรรม ๓๗ ประการนี้ เป็นส่วนมาก โพธิปักขิยธรรม ๓๗ นี้ก็คือ มัคคภาวนานุปุพพปฏิบัติ (ปฏิบัติ ค่อยเป็นค่อยไปตั้งแต่ต้นจนจบโลกุตตรมรรค) นั่นเอง มีข้อความดังนี้ :-

...พระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จไปยังอุปัฏฐานศาลา ประทับนั่งบนอาสนะที่จัดถวาย ตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายว่า

“ตสมาคิห, ภิกขเว, เย เต มยา ฆมฺมา อภิญญา เทสิตา, เต โว สาธุกํ อุกฺกเหตุวา อา- เสวิตพฺพา ภาเวตพฺพา พหุลีกาตพฺพา, ยถยิทํ พุรหฺมจริยํ อทฺชนิยํ อสุสฺ จิรญฺจิติกํ, ตทสุส พหุ- ชนหิตาย พหุชนสุขาย โลกานุกมฺปาย อตุถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสฺसानํ” ๑

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ธรรมเหล่านี้ที่เรา แสดงแล้ว เพื่อความรู้ยิ่ง ธรรมเหล่านั้นพวก เธอเรียนแล้ว ฟังช่องเสพ ฟังเจริญ ฟังกระทำให้ มากด้วยดี โดยที่พรหมจรรย์นี้ฟังยั่งยืน ฟังดำรง อยู่ได้นาน เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุขแก่ชน เป็นอันมาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์ แก่กกุล เพื่อความสุขแก่เทวดาและมนุษย์

“กตเม จ เต, ภิกขเว, ฆมฺมา มยา อภิญญา เทสิตา, เย โว สาธุกํ ... เทวมนุสฺसानํ” ๑
เสยฺยถิทํ – จตุตตาริ สติปฏฺฐานา จตุตตาริ สมมปฺปชานา จตุตตาริ อิทฺธิปาทา ปญฺจินฺท

รียานิ ปญฺจ พฺลานิ สตุตฺต โพชฅณฺฎกา อริโย อฏฺฐจฺจโลกิโก มคฺคโลกิ ๑ อิม โข เต, ภิกขเว, ฆมฺมา มยา อภิญญา เทสิตา, เย โว สาธุกํ อุกฺกเหตุวา อา- เสวิตพฺพา ภาเวตพฺพา พหุลีกาตพฺพา, ยถยิทํ พุรหฺมจริยํ อทฺชนิยํ อสุสฺ จิรญฺจิติกํ, ตทสุส พหุชนหิตาย พหุชนสุขาย โลกานุกม- ปาย อตุถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสฺसानํ” ๑

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ธรรมที่เราแสดงแล้ว เพื่อความรู้ยิ่ง ... เพื่อความสุขแก่เทวดาและมนุษย์เป็นไฉน ? คือ สติปฏฺฐาน ๔ สัมมปฺปชาน ๔ อิทฺธิปาท ๔ อินฺทริย ๕ พละ ๕ โพชฅณฺฎ ๗ อริยมรรคมีองค์ ๘. ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ธรรมเหล่านี้ที่เราแสดงแล้วแก่พวกเธอ เพื่อความรู้ยิ่ง ... เพื่อความสุขแก่เทวดาและมนุษย์.

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสเตือน ภิกษุทั้งหลายว่า

“หนฺททานิ, ภิกขเว, อามนฺตุยามิ โว, วยฆมฺมา สงฺขารา, อปฺปมาเทน สมฺปาเทถ” ๑

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย บัดนี้เราขอเตือนพวก เธอทั้งหลายว่า สังขารทั้งหลาย มีความเสื่อม ไปเป็นธรรมดา ขอเธอทั้งหลายจงยังความไม่ ประมาทให้ถึงพร้อมเถิด

น จิริ ตถาคตสุส ปรีนิพฺพานํ ภวิสฺสุตติ” ๑
อิโต ติณฺณํ มาसानํ อจฺจเยน ตถาคโต ปรีนิพ- พายิสฺสุตติ” ๑

ไม่ช้าตถาคตจักปรีนิพพาน จากนี้ล่วงไป ๓ เดือน ตถาคตจักปรีนิพพาน.

พระผู้มีพระภาคเจ้าผู้สูงสุดศาสดา ครั้นตรัส ไวยากรณภาษิตนี้แล้ว จึงได้ตรัสคาถาประพันธ์ ต่อไปว่า

“ทหราปิจเย วุฑฺธาเย พาลาเย จ ปณฺจจิตา อทฺตมา เจว ทลิตฺทา จ สพฺเพ มจฺจุปรายนา

คนเหล่านี้ ตั้งแต่เด็กผู้ใหญ่ ทั้งพาล ทั้งบัณฑิต ทั้งมั่งมี ทั้งขัดสน ล้วนมีความตายเป็นเบื้องหน้า.

“ยถาปิ กุมภการสฺส กตฺ มตฺติกภาชนํ
 ขุทุทกณฺจ มหนฺตณฺจ ยณฺจ ปกฺกํ ยณฺจ อามกํ
 สพฺพํ เกทพริยนตํ เอว มจฺจานํ ชีวิตํ
 ภาชนะดินที่ช่างหม้อทำ ทั้งเล็ก ทั้งใหญ่
 ทั้งสูง ทั้งดิบ ทุกชนิด มีความแตกต่างกันที่สุด
 ฉนั้นใด ชีวิตของสัตว์ทั้งหลาย ก็ฉนั้นนั่น.

“ปริปกโก วโย มยหํ ปริตตํ มม ชีวิตํ
 ปหาย โว คมิสฺสามิ กตฺ เม สรณมตฺตโน
 วยของเราแก่ห้อมแล้ว ชีวิตของเราเป็นของน้อย
 เราจักละพวกเธอไป เราทำที่พึ่งแก่ตนแล้ว.

“อปฺปมตฺตา สติมนโต สฺสุสึลา โทถ ภิภุชโว
 สฺสุสมาหิตสฺส กปฺปา สจฺจิตฺตมนุรฺกขถ
 ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงไม่ประมาท มี
 สติ มีศีลด้วยดีเถิด จงเป็นผู้มีความดำริตั้งมั่น
 ด้วยดี จงตามรักษาจิตของตนเถิด.

“โย อิมสฺสมิ ธมฺมวินเย อปฺปมตฺโต วิหสฺสตี
 ปหาย ชาตีสํสารํ ทุกฺขสฺส นตํ กริสฺสตี”ติ
 ผู้ใดจักเป็นผู้ไม่ประมาทอยู่ในธรรมวินัยนี้
 ผู้นั้นจักละชาติสงสารแล้วกระทำที่สุดแห่ง
 ทุกข์ได้.

ที่นี้มาดูนัยสุดท้ายกัน:

ตัวเลข ๓๗ ยังเป็นจำนวนพยางค์ทั้งหมด
 ในบทธรรมคุณด้วย พวกเราทุกคนคงจะท่อง
 บท สุวากขาโต ภควตา ธมฺโม กันได้จนขึ้นใจ
 แล้วทุกคน มาดูสิว่าเราเข้าใจความหมายกัน
 มากน้อยแค่ไหน

บทธรรมคุณ : คุณของพระธรรม ตาม
 พจนานุกรมพุทธศาสตร์อธิบายไว้ว่า

สุวากขาโต ภควตา ธมฺโม พระธรรม
 อันพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสดีแล้ว คือ ตรัสไว้
 เป็นความจริงแท้ อีกทั้งงามในเบื้องต้น งามใน
 ท่ามกลาง งามในที่สุด พร้อมทั้งอรรถะ พร้อมทั้ง
 ทั้งพยัญชนะ ประกาศหลักการครองชีวิตอัน
 ประเสริฐ บริสุทธิ์ (คือไม่มีส่วนเกินที่ต้องเอา
 ออก) บริบูรณ์ (คือไม่มีส่วนขาดที่ต้องเพิ่มเข้า
 มา) โดยสิ้นเชิง

สนฺทิฏฺฐิโก อันผู้ปฏิบัติจะพึงเห็นชัดด้วย
 ตนเอง คือ ผู้ใดปฏิบัติ ผู้ใดบรรลุ ผู้นั้นย่อมเห็น
 ประจักษ์ด้วยตนเอง ไม่ต้องเชื่อตามคำของผู้อื่น
 ผู้ใดไม่ปฏิบัติ ไม่บรรลุ ผู้นั้นจะบอกก็เห็นไม่ได้

อกาลิโก ไม่ประกอบด้วยกาล คือ ไม่ขึ้น
 กับกาลเวลา พร้อมเมื่อใด บรรลุได้ทันที บรรลุ
 เมื่อใด เห็นผลได้ทันที อีกอย่างว่า เป็นจริงอยู่
 อย่างไม่เป็นอย่างนั้น ไม่จำกัดด้วยกาล

เอหิพฺสฺสึโก ควรเรียกให้มาดู คือ เชิญชวน
 ให้มาชม และพิสูจน์ หรือทำทนายต่อการตรวจ
 สอบ เพราะเป็นของจริงและดีจริง

โอบนยิโก ควรน้อมเข้ามา คือ ควรน้อม
 เข้ามาไว้ในใจ หรือน้อมใจเข้าไปให้ถึง ด้วยการ
 ปฏิบัติให้เกิดมีขึ้นในใจ หรือให้ใจบรรลุถึงอย่าง
 นั้น หมายความว่า เชิญชวนให้ทดลองปฏิบัติ
 ดู อีกอย่างหนึ่งว่าเป็นสิ่งที่นำผู้ปฏิบัติให้เข้าไป
 ถึงที่หมายคือนิพพาน

ปจฺจตฺตํ เวทิตพฺโพ วิญญูหิ อันวิญญูชน
 พึงรู้เฉพาะตน คือ เป็นวิสัยของวิญญูชนจะพึง
 รู้ได้ เป็นของจำเพาะตน ต้องทำ จึงเสวยได้
 เฉพาะตัว ทำให้กันไม่ได้ เอาจากกันไม่ได้ และ
 รู้ได้ประจักษ์ที่ในใจของตนเอง

โดยสรุปบท สวากขาโต จัดเป็นปริยัติ-
ธรรม และโลกุตตรธรรม ๙ (มรรค ๔ ผล ๔
นิพพาน ๑) ส่วนบทที่เหลือคือ สันติภูริโก
อกาลิโก เอหิปัสสิโก โอปนยิโก ปัจจัตตัง
จัดเป็นโลกุตตรธรรม

ที่นี้มาลองนับจำนวนพยางค์ของบท
ธรรมคุณดูสิว่าได้เท่าไร? “สวากขาโตภควตา
ธมฺโม สนฺ ทิฏฺฐิโก อ กาลิโก เอ หิ ปสสิ
โก โอป น ยิ โก ปจ จต ตํ เว ทิ ตพ โท
วิณฺญ หิ” ติ (พยางค์ ติ สุดท้าย มาจาก อิติ
เป็นเพียงศัพท์ที่บอกว่าที่กล่าวมาทั้งหมดอยู่
ในเครื่องหมายคำพูดเท่านั้น) ลองนับดูแล้วใช้
ใหม่ ได้เท่าไร? (๓๗) พอดีใช่ไหม ดังนั้น ตัวเลข
๓๗ นี้จึงสามารถบ่งถึง สวากขาตธรรม หรือ
ธรรมะที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสสอนไว้ดีแล้ว
ทั้งหมดเลยก็ได้ ซึ่งก็จะรวมทั้งโลกุตตรธรรม
ปริยัติธรรมทั้งหมดไปด้วย ตอนนี้อย่าเราสวด
บทธรรมคุณก็สามารถระลึกนึกถึงนัยต่างๆ
ของธรรมะ ๓๗ รวมไปถึงได้ เห็นความ
อัศจรรย์ของเลข ๓๗ หรือยัง ว่าสามารถสื่อถึง
อะไรได้บ้าง? ลองไปทบทวนดูนะ ธรรมะ ๓๗
นำมาลงวารสารทั้ง ๔ ตอนนี้อย่างไรสำหรับคนที่ชอบ
พิจารณา จัดเป็นธัมมานุสติอย่างหนึ่งได้ด้วย

พระพุทธองค์เองก็ได้ทรงดับขันธปริ-
นิพพานไปนานแล้ว สืบทอดเหลือไว้ก็แต่ธรรมะ
เป็นมรดกธรรม ที่ต้องทำให้เกิดขึ้นในใจของ
ชาวพุทธทุกคน จะว่าเป็นมรดกทำก็ได้ ตอนที่
พระองค์ท่านออกแสวงหาโมกขธรรมนั้น ท่าน
ได้ตรัสไว้เองตั้งนี่ว่า “อัคคิเวสสนะ ในกาลต่อ
มา เรายังหนุ่มแน่น แข็งแรง มีเกศดำสนิท อยู่
ในปฐมวัย เมื่อพระราชมารดาและพระราชบิดา
ไม่ทรงปรารถนาจะให้ผนวช มีพระพักตร์นอง
ด้วยน้ำพระเนตรทรงกันแสงอยู่ จึงโกนผมและ

หนวด ทุ่มหม้อผ้ากาสาพัสตร์ ออกจากวัง ผนวช
เป็นบรรพชิต เมื่อผนวชแล้ว ก็แสวงหาว่าอะไร
เป็นกุศล แสวงหาอยู่ซึ่งสิ่งที่ประเสริฐที่บุคคล
จะพึงถึง อันเป็นสันติ อันสูงสุด” เหตุที่ท่าน
ไม่หยุดอยู่ที่อาจารย์ฤๅษีทั้งสองท่าน แม้จะได้
ความสุขในฌานชั้นสูง ก็เพราะท่านได้ตั้งใจหัย
ไว้สองข้อคือ อะไรเป็นกุศล เป็นเครื่องนำออก
จากวัฏฏะ ซึ่งก็คือธรรมฝ่ายมรรคฝ่ายโพธิ
หรือ ธรรมะ ๓๗ นี้แหละ ส่วนสิ่งที่ประเสริฐ
ที่บุคคลจะพึงถึง อันเป็นสันติ อันสูงสุด ก็คือ
อนุปาทิเสสนิพพาน (การดับสนิทไม่มีส่วน
เหลือ) นั่นเอง เมื่อพระพุทธองค์ได้ทรงค้นพบ
ด้วยตนเองแล้ว ก็ได้เสด็จดำเนินด้วยพระบาท
เปล่าสั่งสอนเวไนยสัตว์ด้วยสวากขาตธรรม คือ
ธรรมะ ๓๗ นี้เหมือนกันตลอดพระชนมชีพที่
เหลืออยู่ของพระองค์ พวกเราเมื่อได้มาระลึก
ถึงธรรม ๓๗ นี้แล้ว ก็เท่ากับได้เห็นพระตถาคต
ตามพระพุทธดำรัสที่ว่า ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้น
จึงจะได้ชื่อว่าเห็นเราตถาคต เมื่อเราได้ทราบ
ธรรมะอันเป็นรัตนงามเหล่านี้ในพระศาสนา
แล้ว ก็ควรจะน้อมนำเอาเข้ามาปฏิบัติให้เกิดขึ้น
ในจิตใจของพวกเราตามกำลังความสามารถ
ด้วย จึงจะถือได้ว่าเป็นการช่วยกันปฏิบัติบูชา
สืบทอดอายุพระศาสนาไปด้วยกัน เพราะศาสนา
พุทธเป็นศาสนาแห่งปัญญา ถึงแม้จะมีศาสน
วัตถุมากมายแต่ถ้าขาดปัญญาก็ไม่อาจรักษา
พระศาสนาเอาไว้ได้ ธรรมะ ๓๗ อันเป็นไป
ในฝ่ายปัญญาเหล่านี้จึงเป็นสิ่งที่เราควรศึกษา
ทำความเข้าใจให้แจ่มชัด

สุดท้ายนี้จึงหวังว่าธรรมะ ๓๗ เหล่านี้ จะ
เป็นเครื่องนำทางให้ได้ระลึกถึงพระปัญญา-
วิคุณที่ยิ่งใหญ่ของพระตถาคตเจ้า มหาศาสดา
เอกของโลก พวกเราเป็นพุทธชินโรส - ลูกของ

พระพุทธรูปเจ้า ที่เกิดมาจากพระโอษฐ์ของ พระองค์ - สัทธัมมโช ดังนั้นพระพุทธรูปจึง เหมือนพ่อ พระธรรมจึงเหมือนแม่ของพวกเรา เป็นพ่อ - แม่ที่จะนำเราออกจากวิภวัญญะ วิภวัญญะที่พวกเราต้องเที่ยวมานาน หลากกัป (มาเกิด) หลากกัป (มาเจอ) กันแล้ว

ดังนั้นเนื่องในโอกาสวันแม่ในปีนี้ เมื่อพวกเราได้ไปกราบแม่ในวิภวัญญะแล้ว อย่าลืมกราบแม่ที่จะนำเราออกจากวิภวัญญะด้วย

‘อหิ์ สุกต เต มาตา ตวณฺจ วีร ปิตา มม สทฺธมฺมสุขโท นาถ ตยา ซาตามฺหิ โคตมฯ สํวทฺธิโตยํ สุกต รูปกาโย มยา ตว อานนฺทียอ รมฺมกาโย มม สํวทฺธิโต ตยาฯ มุหุตฺตํ ตณฺหาสมณฺโณ ชิรํ ตวํ ปายิตฺโต มยา ตยาหํ สนฺตมจฺจนฺตํ รมฺมชิรณฺทึ ปายิตาฯ’

พระนางปชาบดีโคตมีเถรีทูลลาปริณิพพาน

คินค่าน้ำนม

‘กายรูปเจ้า แม่เฝ้าเลี้ยง จนเคียงใหญ่
แต่กายธรรม ในใจ ของแม่หนา
ได้มีเจ้า ชัดเกล้า จนโตมา
พุทธรูปค์ เปรียบบิดา ข้าฯ ได้เจอ
น้ำนมแม่ ผ่อนกระหาย ได้เพียงครู่
น้ำนมธรรม ยังอยู่ คู่เสมอ
เจ้าตีมนมแม่ หลับพลัน ฝันละเมอ
แม่ตีมนมเธอ แล้วฝัน ตื่นนิรันดร์’

แม่พ่อทางจิตวิญญาณ

พ่อแม่มี สัตว์หลายชนิด จิตยังรู้
พุทธองค์ ตรัสลึกซึ้ง ถึงประเด็น

พ่อแม่แห่ง ความประเสริฐ เกิดทางจิต
ศีลคือแม่ ปัญญาพ่อ ก่อชัชวาล

องค์สัมพุทธ คือพ่อ ผู้ก่อกำเนิด
อริยผล บุคคลเกิด จากโลกีย์

มาทันเกิด บุชาแม่ แลพ่อแท้
ด้วยโพชนงค์ องค์เจ็ด อริยมัคคา

บุญคุณอยู่ เลี้ยงรักษา สามัญเห็น
ความเป็นไป ภายใน จิตวิญญาณ
สัมมาทิฏฐิ- จิตติ เป็นพื้นฐาน
อริยญาณ ผุดเกิดใหม่ ในทันที
ธรรมประเสริฐ แม่คลอดใหม่ ในจิตวิถี
ในร่างนี้ สุโลกุตตร ผุดทันตา
พลีดวงแด่ ปฏิบัติ ชัดตณหา
ไปจนกว่า จิตเกิดใหม่ ในสัทธิธรรม ๐

อตถิ มาตา, อตถิ ปิตา,
อตถิ สตตา โอปปาติกา.

สัมมาทิฐิที่ยังเป็นสาสวะ (โลกียสัมมาทิฐิ)
ข้อที่ ๗ มารดามี, ๘ บิดามี, ๙ สัตว์ที่เป็น
อุปปาติกะมี.

(ม.อ. ๑๔/๒๕๗ "มหาจิตตาริสกสูตร")

พระมหาปชาบดีโคตมีเถรีกล่าวว่า พระ-
พุทธเจ้าเป็นพ่อทางธรรมผู้ให้กำเนิดชีวิตใหม่
น่านมคือพระธรรมเหมือนแม่

“ข้าแต่พระสุคต หม่อมฉันเคยเป็นมารดา
เลี้ยงของพระองค์ ข้าแต่พระธีรเจ้า ส่วน
พระองค์เป็นบิดาของหม่อมฉัน ข้าแต่พระ
โลกนาถ พระองค์ทรงเป็นผู้ประทานความสุข
ที่เกิดจากพระสัทธิธรรม ข้าแต่พระโคตม
หม่อมฉันเป็นผู้ที่พระองค์ทรงให้เกิดแล้ว ข้าแต่
พระสุคต พระรูปกายของพระองค์นี้ อันหม่อม
ฉันเคยพุ่มพักให้เจริญเติบโตใหญ่แล้ว ส่วนพระ
ธรรมกายที่นำเปลือกละเอียดของหม่อมฉัน อัน
พระองค์ทรงพุ่มพักให้เจริญแล้ว พระองค์

หม่อมฉันให้ตีมน้ำนม อันระงับความหิวได้เพียง
ชั่วครู่ ส่วนหม่อมฉัน พระองค์ทรงให้ตีนมแม่
น้ำนม คือพระธรรมซึ่งสงบระงับได้แท้จริง
(ช.อป. ๓๓/๑๕๗ “มหาปชาบดีโคตมีเถรียาปทาน”)

สารีบุตรเปรียบเหมือนแม่ผู้ให้กำเนิด โมคคัลลานะเปรียบเหมือนแม่เลี้ยง

พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสตั้งชื่อว่า ภิกษุท.
ตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ประกาศ
ธรรมจักรอันยอดเยี่ยม.....ได้ทรงบอก แสดง
บัญญัติ แต่งตั้ง เปิดเผย จำแนก ทำให้ง่าย
ซึ่งอริยสัจ ๔ ภิกษุท. พวกเธอจงเสพ จงคบ
สารีบุตรและโมคคัลลานะเถิด ทั้งสองรูปนี้
เป็นบัณฑิตภิกษุ ผู้อนุเคราะห์ผู้ร่วมประพบัติ
พรหมจรรย์ สารีบุตรเปรียบเหมือนมารดาผู้
ให้กำเนิด โมคคัลลานะเปรียบเหมือนมารดา
ผู้บำรุงเลี้ยงทารกที่เกิดแล้ว สารีบุตรย่อม
แนะนำโสดาปัตติผล โมคคัลลานะย่อมแนะนำ
ในผลชั้นสูง (สกิทาคามี อนาคามี อรหันต์)
สารีบุตรย่อมสามารถบอก แสดงบัญญัติ แต่งตั้ง
เปิดเผย จำแนก ทำให้ง่ายซึ่งอริยสัจ ๔ ได้
โดยพิสดาร

(ม.อ. ๑๔/๖๙๙ “สังขวิภังคสูตร”)

มนุษย์บางจำพวก คือ โอปปาติกะ

ดูกรสารีบุตร โอปปาติกะกำเนิดเป็นไหน?
เทวดา สัตว์นรก มนุษย์บางจำพวก และเปรต
บางจำพวก นี้เราเรียกว่า โอปปาติกะกำเนิด
(กตมา จ สารีปุตฺต โอปปาติกกา โยนิ เทวา
เนรยิกา เอกจฺเจ จ มนุสฺสา เอกจฺเจ จ
วินิปาติกกา อโย วุจฺจติ สารีปุตฺต โอปปาติกกา
โยนิ)

(ม.มุล. ๑๒/๑๖๙ “กำเนิด ๔”)

สัมมาทิฏฐิข้อ ๗ + ๘ + ๙ พ่อแม่สมสู่
แบบโลกๆ กันแล้วเกิดลูกใครๆ ก็รู้ แม่บุญคุณ
พ่อแม่สามัญชนทั่วไปก็รู้ ไม่จำเป็นต้องถึงระดับ
พระสัพพัญญุตญาณของพระพุทธเจ้า ธรรมะ
ที่พระพุทธองค์ตรัสมีทั้งความสุขุมลึกซึ้ง
(คมภีรา) เห็นได้ยาก (ทุทฺธสา) รู้ตามได้ยาก
(ทฺรณฺโพรธา) สงบ (สนฺตา) ประณีต (ปณฺีตา)
คาดคะเนเดาไม่ได้ (อตฺตกาวจฺรา) ละเอียด
(นิปฺญา) รู้ได้เฉพาะบัณฑิต (ปญฺชิตเวทณฺียา)
(ที.สี. ๙/ ๒๖ “พรหมชาลสูตร”) นัยแฝงที่ลึกซึ้ง
คือพ่อแม่ทางจิตวิญญาณ (สทิสฺสุปจฺจา) ทำให้
เกิดกัมมโยนิทางจิตวิญญาณผุดเกิดขึ้นใหม่
ทันที (โอบปาติกโยนิ) ในร่างเดิม เป็นสัตตา-
โอบปาติกาคือจิตเดิมตายจากโลกโลก็เกิดใหม่
ในโลกโลกุตตระทันที ตายจากโลกียชาติเกิด
ใหม่เป็นโลกุตตระชาติทันที ตายจากโลกียภุมิ
เกิดใหม่ในโลกุตตระภุมิทันที กลายเป็นอุบัติเทพ
คือโสดาบัน สกิทาคามี อนาคามี อรหันต์
ถ้าเป็นอรหันต์ ก็คือวิสุทธิเทพ พระพุทธองค์
คือพ่อ พระสัทธรรมคือแม่ หรือ แม่คือศีล พ่อ
คือปัญญา ดังนั้นเรามาบูชาพ่อแม่ตามนัยลึกนี้
ด้วยการปฏิบัติบูชากันเถิด

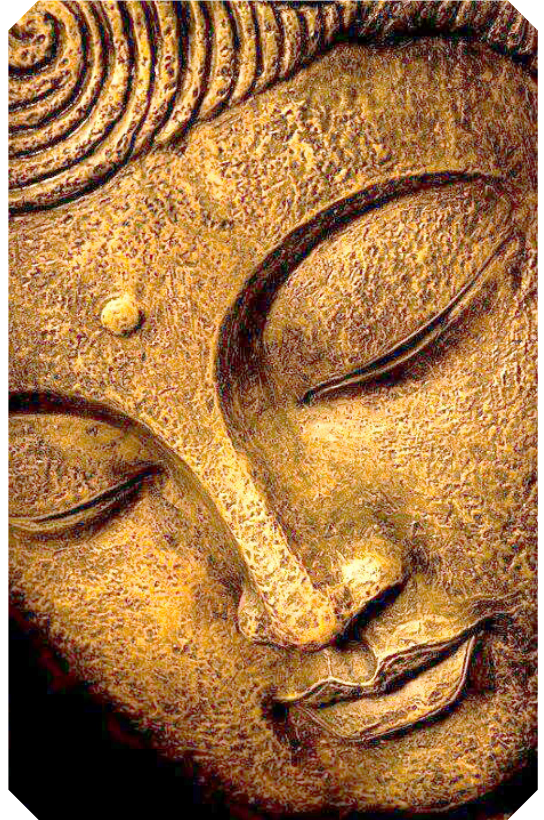
สัลเลขธรรม ตอน ๕ (จบ)

๕. สัทธรรม ๗

สัทธรรม แปลว่า ธรรมของคนดี ธรรมของสัตบุรุษ สัทธรรม ๗ นี้ปรากฏในสังคีตสูตรเป็นภาพิตของพระสารีบุตร ซึ่งแสดงแก่ภิกษุทั้งหลายที่สันธาคาร เมืองปาวาของมัลลกะศรัย ซึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ด้วย ทรงประทานโอกาสให้พระสารีบุตรแสดงธรรม พระสารีบุตรได้แสดงธรรมในทำนองจัดธรรมเป็นหมวดๆ หมวด ๑ ถึง หมวด ๑๐ ในที่นี้กล่าวเฉพาะสัทธรรม ๗ ตามที่อ้างถึงในสัลเลขสูตร ซึ่งมีหัวข้อดังนี้

๑. **ศรัทธา** หมายถึง ความเชื่อที่มีเหตุผล กล่าวคือเชื่อกรรม ผลของกรรม สัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของของตน เชื่อในพระปัญญาตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า (ตถาคตโศติศรัทธา) ไม่เชื่อมงายซึ่งขัดกับหลักกรรม คุณสมบัติที่แสดงว่าเป็นผู้มีศรัทธา พระศาสดาตรัสไว้ดังนี้ ๑. ใครเห็นผู้มีศีล ๒. प्रารณานจะฟังพระสัทธรรม ๓. ไม่มีมลทินคือความตระหนี่ ดังพระบาลีที่ว่า

ทสสนกาโม สีลวตฺ สทฺธมฺมํ โสตุมิจฺจติ
วินยฺย มจฺเจรฺมลํ ส เว สทฺโชติ วุจฺจติ

ผู้มีศรัทธาย่อมถือเอาสาระของชีวิตไว้ได้ดังพระพุทธพจน์ที่ว่า "ผู้ใดเจริญด้วยศรัทธาเจริญด้วยศีล ด้วยการสดับรับฟัง จากะ และปัญญา ผู้นั้นชื่อว่าถือเอาสาระแห่งชีวิตของตนไว้ได้ในโลกนี้ ผู้มีศรัทธาสมบูรณ์ด้วยศีล เป็นผู้มียศ ย่อมเพียบพร้อมไปด้วยโภคะ เขาไปในที่ใด ๆ ย่อมได้รับการบูชาในที่นั้นๆ บุคคลย่อมข้ามโอฆะคือกิเลสได้ด้วยศรัทธา" ฯลฯ

๒. **หิริ** แปลว่า ความละอาย หมายถึงละอายในการทำชั่วทำบาป ทั้งในที่แจ้งและในที่ลับ หิริชั้นที่ ๑ หมายถึง ละอายใจตนเอง ชั้นที่ ๒ หมายถึงละอายผู้อื่น แต่กัที่ดีทั้งสองอย่าง

๓. **โอดตปปะ** ความสะดุ้งกลัวต่อผลของความชั่ว ไม่กล้าทำความชั่ว กล้าเลิกความชั่วแม้เคยทำมานานแล้วก็ตาม เห็นว่าผลของความชั่วเป็นสิ่งน่ากลัว เพราะเป็นเหตุให้เกิดทุกข์ต่างๆ ดังพระพุทธพจน์ที่ว่า "ถ้าเธอทั้งหลายกลัวต่อความชั่ว ความชั่วไม่เป็นที่รักของเธอทั้งหลาย ก็อย่าทำบาป ทั้งในที่แจ้งและที่ลับ" หิริ โอดตปปะทั้งสองนี้เป็นธรรมช่วยคุ้มครองโลกให้อยู่เย็นเป็นสุข และทำให้บุคคลได้ชื่อว่าเป็น สัตบุรุษมีเทวธรรม ดังพุทธศาสนสุภาษิตที่ว่า

"บุคคลผู้สมบูรณ์ด้วย หิริ - โอดตปปะ ประกอบตนด้วยธรรมอันขาว (สุจริต) สัตบุรุษทั้งหลายเรียกผู้นั้นว่าเป็นคนดี ทรงไว้ซึ่งเทวธรรม (ธรรมของเทพ)"

๔. **พาหุสัจจะ** ความเป็นผู้ได้สดับตรับฟังมาก โดยเฉพาะได้สดับธรรมของพระอริยมะมี พระพุทธเจ้าเป็นต้น องค์คุณของพหูสูตทรงแสดงไว้ ๕ ประการคือ

๔.๑ สิ่งสมสู่ตะไวกมาก ทรงสู่ตะไวกมาก

๔.๒ จำไว้ได้มาก

๔.๓ ว่าได้คล่องปาก

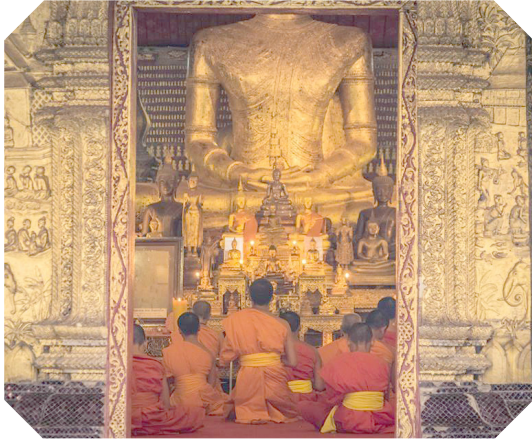
๔.๔ เฟ่งพินิจใคร่ครวญด้วยใจ

๔.๕ เห็นทะเลอุปรูโปรงไม่ติดขัด แจ่มแจ้งชัดเจน

ผู้เป็นพหูสูตได้ชื่อว่า เป็นธรรมเจดีย์ และเป็นองค์แทนของพระธรรม พระพุทธเจ้า ตรัสกับพราหมณ์ผู้เป็นอุบาสกคนหนึ่งว่า "ถ้าต้องการจะบูชาพระธรรมก็ให้บูชาผู้ที่ เป็นพหูสูต" ความเป็นพหูสูตจึงมีอุปการะมากทั้งแก่ตนและแก่ผู้อื่น

๕. **วิริยารัมภะ** พรารถความเพียร คือมีความเพียรสม่ำเสมอไม่จับจด มีความเพียรเป็นไปติดต่อกัน มีความเพียรมั่นคงก้าวไปข้างหน้า ทำความเพียรแบบไฟสุมขอนไม่ใช่แบบไฟไหม้ฟาง ทำความเพียรแบบรากไม้ไขภูเขา ผู้มีความเพียรเช่นนี้เมื่อจับทำสิ่งโดยอ้อมประสบความสำเร็จสามารถจะลวงพ้นความลำบากได้ ดังพระพุทธพจน์ที่ว่า "บุคคลลวงพ้นทุกข์เสียได้ด้วยความเพียร (วิริเยน ทุกขมจเจติ)" และว่า "ควรรีบทำความเพียรเสียในวันนี้ทีเดียว ใครจะรู้ได้ว่าความตายจะมีในพรุ่งนี้หรือไม่" นอกจากนี้ยังมีพุทธศาสนสุภาษิตอีกมากมาย ซึ่งแสดงถึงประโยชน์และคุณค่าของความเพียร เช่นว่า "บุคคลควรทำความเพียรเรื่อยไป จนกว่าจะสำเร็จประโยชน์" เป็นต้น

๖. สติ แปลตามตัวว่า ระลึกได้ เช่น ระลึกถึงสิ่งที่เคยทำและคำที่เคยพูดไว้มานานได้ โดยมากท่านจะอธิบายว่า สติคือการอยู่ด้วยความไม่ประมาท รักษาจิตด้วยสติ มีพุทธศาสนสุภาษิตมากมายซึ่งแสดงคุณของสติ เช่น

"กระแสกลีสทั้งหลายเหล่าใดมีอยู่ในโลก สติสามารถป้องกันปิดกั้นกระแสกลีสเหล่านั้นเสียได้ บุคคลผู้มีสติย่อมได้รับความสุข สติและสัมปชัญญะเป็นธรรมที่มีอุปการะมากต่อการดำเนินชีวิต" เป็นต้น บุคคลที่เสียแขนเสียขา ก็ชื่อว่าเสียแขนเสียขา แต่ถ้าเสียสติเขาเรียกกันว่าเสียคน คือเสียหมดทั้งคนเลยทีเดียว

สติเป็นพระสูตรสำคัญพระสูตรหนึ่งในหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า เรียกว่า สติปัญญาสูตร และมหาสติปัญญาสูตร พระพุทธองค์ตรัสสอนสงฆ์ไว้ว่า "สติปัญญา คือ การตั้งสตินี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความบริสุทธิ์ของสัตว์ทั้งหลาย เพื่อลวงพ้นความโศกและความพิโรธรำพัน เพื่อการตั้งอยู่ไม่ได้แห่งทุกข์โหม่นัส เพื่อบรรลุถึงธรรมที่ควรรู้ กล่าวคือ มรรค ผล และเพื่อทำให้แจ้งซึ่งพระนิพพาน เป็นไปเพื่อนำออกเสียซึ่งอภิชฌาและโหม่นัส

สติปัญญา ๔ คือ กายานุปัสสนา เวทนา นุปัสสนา จิตตานุปัสสนา และธัมมานุปัสสนา"

จะเห็นได้ว่า ความเป็นผู้มีสติมีคุณค่าเพียงไร พระอรหันต์ได้ชื่อว่าเป็นผู้มีสติสมบูรณ์

๗. ปัญญา ความรอบรู้ ความเฉลียวฉลาด ท่านพรณนาคุณค่าของปัญญาเอาไว้มากมาย เช่นว่า "การได้ปัญญาทำให้เกิดความสุข บุคคลผู้ประกอบด้วยปัญญาในโลกนี้ย่อมมีความสุขได้แม้ในสิ่งที่น่าจะทุกข์ ปัญญาเป็นรัตนะของคน คฤหัสถ์ขยันดี นรชนผู้มีปัญญาดี การไม่ประทุษร้ายมิตรดี การไม่ทำบาป เป็นเหตุให้เกิดสุข ไม่มีแสงสว่างใดเสมอด้วยปัญญา ปัญญาเป็นดวงประทีปในโลก ปัญญาประเสริฐกว่าทรัพย์ ปัญญาย่อมรักษาบุคคลไว้ได้ บุคคลย่อมบริสุทธิ์ได้ด้วยปัญญา ผู้ฉลาดทั้งหลายกล่าวว่า ปัญญานั้นแหละประเสริฐที่สุดเหมือนดวงจันทร์รุ่งเรืองกว่าดวงดาวทั้งท้องฟ้า ศิล สิริ และธรรมของสัตบุรุษ ย่อมโน้มโน้มตามบุคคลผู้มีปัญญา"

ได้กล่าวถึงหมวดธรรมสำหรับขัดเกลา กิเลสและอุปนิสัย ๕ เรื่องด้วยกัน มี กุศลกรรมบถ ๑๐ เป็นต้น มีศีลธรรม ๗ เป็นปริยาสานตามนัยแห่งสัลเลขสูตร เห็นว่าพอสมควรแล้ว ขอยุติแต่เพียงเท่านี้ ขอความสุขสวัสดี ความเจริญในธรรมพึงมีแด่ท่านผู้อ่านทุกท่าน เทอญ 🙏

อุบาสิกากับความเป็นแม่

อุบาสิกา หมายถึง พุทธศาสนิกชนผู้หญิง หากประกาศตนเป็นพุทธมามกะแล้ว พุทธศาสนิกชนผู้หญิง คือ อุบาสิกา

เมื่อเป็นอุบาสิกา ในความหมายนี้สมควรเป็นอย่างยิ่งที่จะน้อมนำคำสอนของพระพุทธองค์มาเป็นที่พึ่งที่ระลึก ให้ปรากฏภูมิในตนเองเสมอ จึงจะได้ชื่อว่าเป็นอุบาสิกา

น่าเสียดายที่อุบาสิกากันจำนวนมากมิได้เป็นเช่นนั้น ไม่ได้ศึกษาเล่าเรียนธรรมะให้เกิดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง เพื่อจะนำมาประพฤติปฏิบัติให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทที่สำคัญที่สุดของความเป็นอุบาสิกา คือ **การเป็นแม่**

ข่าวตามหน้าหนังสือพิมพ์ เกี่ยวกับอาชญากรรมวัยรุ่นมีอยู่อย่างมากมายและต่อเนื่อง ไม่เคยลดลง ตรงข้ามกลับเพิ่มทวีมากขึ้น และร้ายแรงหนักขึ้นไปเรื่อยๆ จนบางครั้งนำ

สะพรึงกลัวจนขนลุกขนพอง เช่น วัยรุ่นบุกเข้าไปในหอพักชายแห่งหนึ่ง เพื่อจะไปเอาเรื่องวัยรุ่นอีกคนที่มาเป็นกิ๊กกับแฟนของตน บังเอิญคนที่นั่น เป็นเป้าหมายไม่อยู่ เขาจึงฆ่าคนที่อยู่ในที่นั่น ด้วยการเอาไขควงที่มดันทนคอทะเล เหยื่อเคราะห์ร้ายตายคาที่ ไม่ต้องส่งโรงพยาบาลให้เสียเวลา ชาววัยรุ่นหลอกลวงชายคนหนึ่งไปฆ่าชิงรถ พอจับตัวได้พบว่าฆาตกรเคยฆ่าคนตายและติดคุกมาแล้ว และถูกปล่อยออกมาไม่นานก็มาก่อเหตุอีก เมื่อสืบสวนทวนความพบอีกว่า นายคนนั้นเมื่อไม่พอใจพ่อของตน ก็กระหน่ำซ้อมพ่อจนบาดเจ็บหลายครั้ง ขณะนี้ถูกจับไปขังคุกอีกครั้ง และอาจจะได้ปล่อยตัวหลุดออกมาอีกในอนาคต

เด็กวัยรุ่นบางคนเป็นโรคจิตอย่างหนัก ชอบทำร้ายคนอื่น แอบอยู่ข้างถนน คอยให้มีรถผ่านมาแล้วโยนก้อนหินใส่รถ ทำให้รถคันนั้น

เสียหลักถึงกับคว่ำไปเลยก็มี หลายครั้งมีคนโดน ก้อนหิน หัวแตก บาดเจ็บ ครั้งหนึ่งเคยมีข่าวว่า มีเด็กโดนก้อนหินถึงตาย เด็กพวกนี้ไม่มีสติยัง คิดเลยว่าการกระทำของตนโหดร้ายเพียงใด

ทำไมเด็กจึงเป็นเช่นนี้ไปได้ คนแรกที่จะต้องโทษว่ามีความผิดคือพ่อแม่ ซึ่งถือว่าเป็น บุญพกาโร เป็นครูคนแรกของลูก หากพ่อแม่ไม่ เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับลูก ลูกย่อมไร้ทิศทาง สับสน และอาจหันเหไปพึ่งสิ่งที่ผิด ที่ไม่ดี เขา ไม่เคยได้รับวัคซีนป้องกันความเลวร้ายในชีวิต เลย

เนื่องจากวารสารโพธิyalay ฉบับนี้ เป็น ฉบับวันแม่ จึงอยากจะพูดเน้นที่บทบาทของ แม่เป็นสำคัญ

แม่เป็นจำนวนมากก็ไม่ได้รับการอบรมมา อย่างถูกต้องเหมาะสมตามหลักการในพระพุทธ ศาสนา เขาจึงไม่มีอะไรจะถ่ายทอดให้ลูก ไม่รู้ จะสอนลูกอย่างไร เพราะตัวเองยังไปไม่รอด กระทำตนผิดๆ พลาดๆ เป็นเรื่องธรรมดาของเขา

คนเราเกิดมาพร้อมกับบอวิชชา หากไม่ เรียนรู้หรือขัดเกลาก็จะตกเป็นเหยื่อของความ โง่เขลาเบาปัญญาอย่างนั้น เพราะฉะนั้น การ ศึกษาเล่าเรียนธรรมะจึงเป็นเรื่องจำเป็นของ

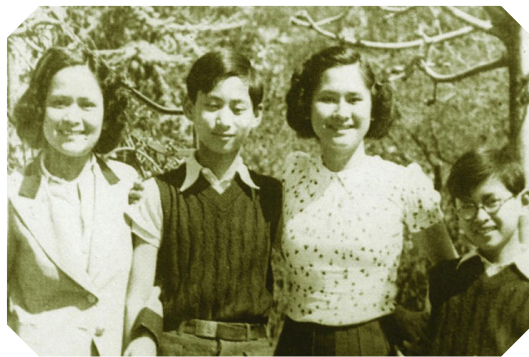
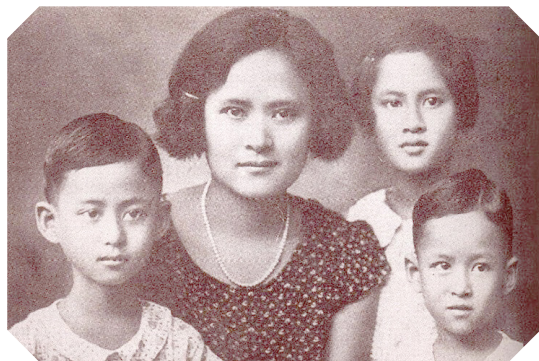

มนุษย์ทั้งหลาย แต่กลายเป็นว่าไม่มีเวลาที่จะ ศึกษา เพราะไปศึกษาวิชาการเพื่อที่จะมาทำ มาหากินเลี้ยงชีวิต สร้างความร่ำรวย เมื่อรวย แล้วก็จะมีอำนาจเงิน ทำอะไรไม่ผิด หากผิดก็ หนีไปอยู่ประเทศอื่น ดังมีตัวอย่างที่เป็นข่าวให้ เห็นตามสื่อต่างๆ

ด้วยเหตุนี้ ก่อนจะมีลูก ควรเตรียมตัวให้ พร้อมสำรวจตัวเองว่า ตนจะเป็นแม่ที่ดีของลูก ได้ไหม แม่ที่ดีไม่ได้เป็นเพียงแค่นี้ให้กำเนิด เลี้ยง ดู ให้ปัจจัยสี่เพียงพอเท่านั้น แต่แม่ที่พร้อมคือ แม่ ที่จะอบรมสั่งสอนลูกให้เติบโตมาอย่างสมบูรณ์ แข็งแรงทั้งกายและใจ ไม่เป็นภัยของสังคม หรือ เป็นสวะ กากเดน ให้เป็นภาระของสังคม

แม่ทุกคนควรสำเหนียกว่า ตนเป็นครูคน แรกของลูก ลูกมีแม่เป็นครูคนแรก แม่จึงควรมีคุณงามความดีให้เป็นแบบอย่างกับลูกได้บ้าง ทำดีให้ลูกเห็น พูดดีให้ลูกฟัง และชักนำลูกให้อยู่แต่ในความดีงาม สิ่งเหล่านี้แม่ต้องทำก่อน ทำให้เป็นธรรมชาติของตนแบบนั้น แล้วลูกก็จะ ซึมซับสิ่งดีงามที่แม่สร้างไว้ให้เป็นสิ่งแวดล้อม รอบตัวเขา

หากลูกทำอะไรผิดพลาดด้วยความไม่รู้ แม่ ก็ต้องใจเย็นพอที่จะสั่งสอน บอกกล่าวให้เขา เข้าใจว่า สิ่งที่เขาทำ ผิดอย่างไร และควรจะ แก้ไขอย่างไร ไม่ใช่เอาแต่ดุด่าว่ากล่าว โดยไม่ สอนอะไร

แม่ต้องทำทุกวิถีทางให้ลูกตระหนักรู้ว่า แม่รักและปรารถนาดีต่อเขาเสมอ ให้เขารู้ว่า ยามที่เขามีปัญหา บุคคลแรกที่เขาจะพึ่งได้คือ แม่ของเขา อ้อมอกแม่มีความรักและมีไออุ่น ที่จะเป็นที่พักพิงในทุกขณะที่เขาต้องการ เมื่อ ลูกได้รับรู้ถึงความรู้สึกอันงดงามและสูงส่ง จากความรักของแม่ ก็จะไม่กล้าที่จะทำตัวไม่ดี เพราะกลัวแม่จะเสียใจ เป็นมิตรจิตมิตรใจที่แม่ และลูกมีต่อกัน ความรักอันบริสุทธิ์และถูกต้อง ตามทำนองคลองธรรม จึงเป็นวัคซีนที่ดีที่สุด ที่จะป้องกันไม่ให้ลูกเป็นคนชั่ว

มีพุทธภาษิต **อตตानถเจ ปิยํ ชลญฺญานํ น ปาเปน สยฺเช** แปลว่า ถ้ารู้ว่าตนเป็นที่รัก ก็ไม่ควรนำตนนั้นไปพัวพันกับความชั่ว

ถึงเวลาแล้วที่พุทธบริษัททั้งหลายควรให้ความสำคัญในการศึกษาเล่าเรียนธรรมะ เพื่อจะนำธรรมะนั้นน้อมนำไปใส่ตน เมื่อตนมีธรรมะ ก็จะช่วยสร้างสังคมได้อย่างแน่นอน สังคมเริ่มจากครอบครัว หากครอบครัวดี จึงค่อยแผ่ขยายออกไปในสังคมส่วนใหญ่

สองมือแม่ มีศักยภาพพอที่จะปั้น หรือสร้างลูก ให้เป็นคนดีของสังคม เป็นผู้ยิ่งใหญ่ เป็นผู้ทำคุณประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติ ให้แก่โลก ตัวอย่างหนึ่งที่น่าจะยกมากล่าวคือ แม่ฟ้าหลวง สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราช

ชนนี ทรงเป็นคุณแม่เลี้ยงเดี่ยว ที่ทรงเลี้ยง พระโอรสและพระธิดามาแต่ลำพัง ทรงอภิบาล และให้การอบรมพระโอรสและพระธิดาอย่าง ดีเลิศเป็นที่ประจักษ์ เพราะพระโอรสและ พระธิดาของพระองค์ล้วนมีคุณภาพยอดเยี่ยม ด้วยกันทุกพระองค์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พระบาท สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศรรามาธิบดี จักรีนฤพดินทร สยามมินทราธิราช บรมนาถบพิตร ในหลวงรัชกาลที่ ๙ ผู้ทรงคุณอันประเสริฐ ทรงเป็นที่รัก เป็นศูนย์รวมใจของปวงชนชาวไทย ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่ยิ่งใหญ่เพียบพร้อมด้วยทศพิธราชธรรม ทรงเป็นตัวอย่างชัดเจนของลูกที่ได้รับ การอบรมมาอย่างดีจากแม่

หากประมาทแล้ว พ่อแม่อาจเป็นดังคำพูดที่ว่า พ่อแม่รังแกฉัน โดยไม่รู้ตัว ด้วยเหตุนี้ พ่อแม่ทั้งหลายควรให้ความสำคัญในเรื่องการอบรมเลี้ยงดูลูก ให้เป็นความสำคัญอันดับต้นๆ มากกว่าการแสวงหาทรัพย์ เพราะถึงที่สุดแล้ว การมีทรัพย์มากแต่มีลูกเลว ก็อาจทำให้ชีวิตตกอยู่ในความหายนะ ทรัพย์สินที่หามา ก็อาจจะหมดไปเพราะถูกลูกผลาญทำลายไปจนหมดสิ้น ดังมีอุทาหรณ์ให้เห็นอย่างมากมายไม่หมดสิ้น

พระเขี้ยวแก้ว มานครศรีธรรมราช ? ๑

เขียนบทความหลายเรื่องลงในวารสารโพธิยาลัย ส่วนใหญ่ว่าด้วยเรื่องคติความเชื่อเป็นหลัก ได้รับดอกไม้บ้างก้อนอิฐบ้างสรรเสริญติติงผสมกันไปตามปกติวิสัยของมนุษย์ปุถุชน แต่คำพูดเหล่านั้นหาได้ทำให้ผู้เขียนเปลี่ยนวิธีการเขียนไม่ ยังรักษาเอกลักษณ์ส่วนตัวไว้อย่างเหนียวแน่น กล่าวคือมักจะเขียนอะไรที่ตัวเองเข้าใจอยู่คนเดียว อีกทั้งสำนวนโวหารก็เป็นวิชาการ เคยตรองหลายครั้งหลายหน แต่สุดท้ายก็สรุปลงตรงว่าเขียนตามใจฉันนี้แหละ ไม่ต้องปรับแก้ให้รุ่นวายพายุเรือ ใครอ่านไม่เข้าใจก็ทนเอาหน้อย หนไปเรื่อย ๆ เดียวก็จะชินไปเอง

สำหรับบทความนี้ต้องการนำพาทุกท่านไปทำความรู้จักพระเขี้ยวแก้วหรือพระทันตธาตุของพระพุทธเจ้า ซึ่งครั้งหนึ่งเคยมาประดิษฐานที่นครศรีธรรมราช (อ่านตรงนี้บางท่านคงทำหน้าตาเหมือนแขกได้กลิ่นปลาร้า มีลักษณะประมาณว่าจะเชื่อหรือไม่เชื่อดี)

บอกกันแต่เบื้องต้นเสียก่อนว่า เนื้อหาที่นำมาถ่าวนั้นเน้นการวิเคราะห์เป็นหลัก เพราะเห็นว่าหากพูดตามไปเนื้อหาข้อมูลจากคัมภีร์ต้นฉบับ ก็ไม่ต่างอะไรกับหีบหีบคำพูดมาบอกต่อเท่านั้น แต่หากมีการวิเคราะห์เจาะประเด็นบ้าง น่าจะทำให้เกิดปัญญาแก่ผู้อ่านอย่างน้อยก็ได้รับทราบถึงความแตกต่างจากต้นฉบับ นอกจากนี้ ยังทำให้เห็นความชัดเจนของบริบทด้านคติความเชื่อของคนยุคสมัยนั้นด้วย

ประเด็นตามมาก็คือ ผู้อ่านท่านใดไม่มีพื้นฐานประวัติศาสตร์ศรีลังกา ก็อาจจะจับประเด็นไม่ค่อยทัน หรือบางทีอาจไม่ทราบความหมายในแต่ละเรื่องที่หีบหีบขึ้นมาวิเคราะห์ ตรงนี้แนะนำว่าให้หาหนังสือเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ศรีลังกามาอ่านก่อน ง่ายสุดคือหนังสือของ **ลัทธิกุมาร** เห็นเขาเรียบเรียงข้อมูลได้ดี จับประเด็นสองสามรอบก็เข้าใจแล้ว

เรื่องราวของพระเขี้ยวแก้วนั้นมีบันทึกไว้ในคัมภีร์ของชาวศรีลังกา

ความน่าเชื่อถือของตำนานพระเขี้ยวแก้วของศรีลังกานั้น อยู่ที่การบันทึกเอกสารหลักฐานสืบทอดกันมา นับตั้งแต่สมัยพระเขี้ยวแก้วอัญเชิญมาจากประเทศอินเดียจบจนเพล่าปัจจุบันวันนี้ ผู้ทำหน้าที่แต่งคัมภีร์อธิบายเรื่องราวทั้งหลายทั้งปวงคือพระสงฆ์ชาวศรีลังกานั้นเอง ด้วยความสมบูรณ์ครบถ้วนเช่นนี้เองจึงเป็นเหตุให้เกิดความน่าเชื่อถือ

จึงเห็นสมควรทำความรู้จักคัมภีร์เหล่านั้นเสียแต่ต้นมือ

เรื่องราวของพระเขี้ยวแก้วมีการบันทึกไว้ตั้งแต่สมัยแรกเริ่ม สันนิษฐานว่าฉบับเดิมนั้นเป็นภาษาสิงหล และน่าจะมีการบอกเล่าสืบต่อกันมา เพราะคัมภีร์มหากาพย์นามว่ามหาวงศ์ได้ระบุถึงคัมภีร์เล่มหนึ่งนามว่าทาสฐาธาตุงสังกล่าวคือพงศาวดารพระธาตุเขี้ยวแก้ว แต่น่าเสียดายไม่มีหลักฐานระบุไว้ว่าแต่งเป็นภาษาสิงหลหรือภาษาบาลี แต่หลักฐานตรงนี้ชี้ให้เห็นว่าอย่างน้อยมีคัมภีร์เกี่ยวกับพระเขี้ยวแก้วปรากฏให้เห็นแล้ว

คัมภีร์ที่แต่งอธิบายพระเขี้ยวแก้วเกิดขึ้นจริงสมัยอาณาจักรโปโพนนารูวะ ห่างจากวันเวลาที่พระเขี้ยวแก้วเข้าสู่เกาะลังกาประมาณเกือบพันปี เรียกชื่อว่าคัมภีร์ทาสฐาธาตุงสัง แปลว่าพงศาวดารพระเขี้ยวแก้ว โดยผู้แต่งนามว่าพระธรรมกิติเถระ นักวิชาการยอมรับว่าพระเถระรูปนี้อาศัยข้อมูลจากคัมภีร์เก่าแก่เป็นโครงเรื่อง และเหตุเพราะพระเถระเป็นนักปราชญ์จึงสามารถนิพนธ์เนื้อหาได้อย่างดีเยี่ยม กล่าวกันว่าแม้เรื่องราวจะแต่งเป็นคาถาภาษาบาลีก็จริง แต่สำนวนก็เรียบง่ายเหมาะสำหรับชาวบ้านสามัญเช่นกัน

เรื่องราวตามคัมภีร์เริ่มต้นตั้งแต่การถวายพระเพลิงพุทธสรีระ แล้วมาจบลงตรงสมัยของพระนางสิริจิวตี ผู้เป็นมเหสีของพระเจ้าปราคักรมพหุมหาราช ซึ่งสมัยนั้นพระนางขึ้นเสวยราชย์แทนพระสวามีผู้สวรรคตล่วงแล้ว

ต่อมาพระเทวทัตมปสันคินาเถระได้แต่งคัมภีร์ภาษาสิงหลอีกเล่มหนึ่งนามว่าดาพดาสิริตตะ ตรงกับรัชสมัยของพระเจ้าปราคักรมพหุที่ ๔ แห่งอาณาจักรกูแณคะละ (พ.ศ. ๑๘๕๔ -

๑๘๙๖) แม้จะอาศัยข้อมูลจากคัมภีร์ทาสฐาธาตุงสังก็จริง แต่ผู้เขียนได้เพิ่มรายละเอียดมากขึ้น โดยเฉพาะพิธีกรรมเกี่ยวกับพระเขี้ยวแก้ว ความยากของคัมภีร์เล่มนี้คือแต่งเป็นกลอนภาษาสิงหลโบราณหรือเรียกว่าภาษาเอหุ ผู้เป็นนักศึกษาเท่านั้นจึงจะสามารถเข้าใจ เป็นเรื่องยากนักสำหรับชาวบ้าน

คัมภีร์ว่าด้วยเรื่องราวของพระเขี้ยวแก้วเล่มต่อมาชื่อว่าดาพดาศิวลียะ ผลงานของนักเขียนนิรนาม แต่งขึ้นสมัยพระเจ้าปราคักรมพหุที่ ๔ เช่นกัน แม้เนื้อหาของคัมภีร์เล่มนี้จะบอกว่าเน้นเรื่องราวเกี่ยวกับพระเขี้ยวแก้วก็จริง แต่รายละเอียดส่วนใหญ่ล้วนอธิบายถึงเหตุการณ์บ้านเมืองสมัยนั้นเป็นหลัก จุดเด่นของคัมภีร์เล่มนี้อยู่ที่พิธีกรรมการบูชาพระเขี้ยวแก้ว ที่อธิบายต่อยอดมาจากคัมภีร์ดาพดาสิริตตะ

เล่มต่อมาคือคัมภีร์ดาพดางังสยะ เป็นผลงานของนักเขียนนิรนามเช่นกัน สันนิษฐานว่าแต่งขึ้นสมัยพระเจ้ากิตติศรีราชสิงหะแห่งอาณาจักรแคนตี (พ.ศ. ๒๒๙๐ - ๒๓๒๕) เนื้อหาทั้งหมดเป็นการคัดลอกมาจากคัมภีร์ดาพดาสิริตตะ เพียงแต่เพิ่มคำอธิบายอีกเล็กน้อย ลักษณะจึงเหมือนเป็นการคัดลอกแล้วอธิบายความหมายประกอบเท่านั้น

ส่วนเล่มสุดท้ายชื่อว่าดาพดาภูณะ แต่งขึ้น พ.ศ.๒๓๓๖ สมัยอาณาจักรแคว้นตีตอปลาย เป็นการนำเนื้อหาในคัมภีร์ดาพดาสิริตะและคัมภีร์ดาพดาวังสยะมาเรียบเรียงใหม่ให้สมสมัย แม้ไม่ทราบผู้แต่ง แต่พอสันนิษฐานได้ว่า เป็นผู้คงแก่เรียน เพราะสำนวนภาษาลุ่มลึกและไพเราะ

เหล่านี้ทั้งปวงคือคัมภีร์บันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับพระเขี้ยวแก้ว

นัยหนึ่งแสดงให้เห็นว่าชาวศรีลังกาให้ความสำคัญกับพระเขี้ยวแก้วอย่างมาก อีกนัยหนึ่งเป็นการชี้ให้เห็นว่าความเป็นปราชญ์ของพระสงฆ์ศรีลังกามีใช้เก่งเฉพาะการเทศนาธรรมเท่านั้น แต่โดดเด่นด้านการแต่งคัมภีร์ด้วยบ้านเรานั้นแม้จะรับวัฒนธรรมลังกามาบ้างก็จริง แต่การเป็นปราชญ์ด้านการขีดเขียนนั้นถือว่าน้อยนัก แต่จะโดดเด่นเชี่ยวชาญด้านวัตถุมงคล การจะเปลี่ยนพฤติกรรมมาเป็นปราชญ์แบบศรีลังกา คงต้องอาศัยเวลานานโขอยู่

อีกด้านหนึ่ง เนื้อหาเกี่ยวกับพระเขี้ยวแก้วก็ปรากฏเห็นในคัมภีร์จุลวงศ์เช่นกัน แม้จะดูเหมือนว่าเป็นเรื่องอันเดียวกัน เพราะผู้แต่งคัมภีร์จุลวงศ์และผู้แต่งคัมภีร์ท้าววังสยะเป็นรูปเดียวกัน กล่าวคือพระธรรมกิตติเถระ แต่หากเปิดอ่านรายละเอียดในคัมภีร์จุลวงศ์จะเห็นว่าเนื้อความเกี่ยวกับพระเขี้ยวแก้วมีน้อยนัก อีกทั้งลักษณะก็ย่อสั้นจนจับประเด็นความอะไรไม่ได้

อาจเป็นไปได้ว่าสาระของคัมภีร์จุลวงศ์เน้นพรรณนาถึงเหตุการณ์บ้านเมืองและศาสนาเป็นหลัก เรื่องราวของพระเขี้ยวแก้วจึงกลายเป็นจุดเล็กจนแทบจะมองไม่เห็น เหตุ

เพราะเรื่องราวเหล่านี้กลบจนมิดหาย จึงสันนิษฐานว่า พระธรรมกิตติเถระคงเห็นว่าหากยกย้ายข้อมูลเกี่ยวกับพระเขี้ยวแก้วมาแต่งใหม่ให้เป็นเอกเทศ น่าจะมีเนื้อหาสาระและสามารถอธิบายเพิ่มเติมเสริมความได้มากขึ้นอีกโข จึงเป็นที่มาของคัมภีร์ท้าววังสยะ

ประเด็นเสริมความคือ เหตุใดพระธรรมกิตติเถระจึงเลือกแต่งคัมภีร์ท้าววังสยะ ทั้งที่มีเรื่องราวและเหตุการณ์มากมายน่าสนใจที่ท่านกล่าวถึงในคัมภีร์จุลวงศ์ ไม่ว่าจะป็นราชประวัติของพระเจ้าพุทธทาส ผู้เชี่ยวชาญด้านการแพทย์ พระเจ้ามหานามะผู้อุปถัมภ์พระพุทธโฆษาจารย์ ซึ่งเป็นพระอรหันตเถระผู้ยิ่งใหญ่แห่งโลกเถรวาท พระเจ้าธาตุเสนะ ผู้กอบกู้บ้านเมือง หรือพระเจ้ายักษ์สยะ ผู้สร้างพระราชวังลอยฟ้าสิริริยา

ผู้เขียนไปค้นเจอศัพท์บาลีว่า “ทีป็นตะระ วาสินัง” แปลว่า เหตุที่แต่งคัมภีร์เล่มนี้เพื่อให้เป็นประโยชน์แก่ชนเหล่าอื่นนอกจากเกาะลังกา ขยายความหมายเพิ่มเติมว่า ท่านแต่งคัมภีร์เล่มนี้ด้วยคาถาภาษาบาลีแบบเรียบง่าย เพื่อให้เป็นที่เข้าใจของสามัญชนคนไร่การศึกษ และเป็นประโยชน์ต่ออาณาจักรเหล่านี้ นอกจากชาวเกาะลังกา

เห็นได้ชัดว่า เรื่องราวอันดงามของพระ
เขี้ยวแก้วนั้นเป็นประโยชน์ต่อคนมากมาย
เคราะห์ดีว่าสมัยนั้นยังไม่มีการจดลิขลิขิ ห่าไม่
แล้วเราท่านทั้งหลายคงไม่รู้เรื่องราวเกี่ยวกับ
พระเขี้ยวแก้ว และกว่าจะหาข้อยุติคงต้องเถียง
กันหมดน้ำลายหลายถึงเป็นแน่

มีคาถาเกี่ยวกับพระเขี้ยวแก้วว่า

เอกา ทิ ทาฐา ติติเวหิ ปุชิตา
เอก ปะนะ คันธาระบุเร มะหิยะติ
กาลิงคะรัญโญ วิชิตะ ปุเนกัง
เอกัง ปุณะ นาคราชา มเหตติ ฯ
เทพดาชั้นดาวดึงส์บูชาพระเขี้ยวแก้วองค์
หนึ่ง

ส่วนพระเขี้ยวแก้วอีกองค์หนึ่ง บูชากันอยู่ใน
ในคันธารบุรี

อีกองค์หนึ่ง บูชากันอยู่ในแคว้นของ
พระเจ้ากาลิงคะ

อีกองค์หนึ่ง พระราชาเผ่านาคบูชาอยู่

พระคาถาดังกล่าวนี ผู้เขียนคัดลอกมาจาก
มหาปริณิพพานสูตร แห่งที่ขนิทาย มหาอาร
วรรคในพระสุตตันตปิฎก ถือว่าเป็นหลักฐาน
ชิ้นเดียวที่กล่าวถึงพระเขี้ยวแก้ว ก่อนหน้านั้น
หรือหลังจากนี้ไม่มีกล่าวถึงอีกเลย

พระเขี้ยวแก้วที่ไปประดิษฐานที่คันธารบุรี
และแคว้นกาลิงคะพอวิเคราะห์สืบค้นได้ แต่ที่
บูชากันในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์และนาคบาดาล
นั้น เป็นเรื่องยากเกินวิสัย หรือหากใครเคยไป
มาแล้วก็แจ้งให้ทราบด้วย จะได้เปิดแสดงเก็บ
ค่าเข้าชมคงได้เงินโขอยู่

เมื่อเราสืบเข้าไปถึงคัมภีร์สุมังคลวิลาสินี
ซึ่งเป็นคัมภีร์แต่งแก้อธิบายความตามทีฆนิกาย
มหาวารวรรค กลับไม่เห็นกล่าวถึงเรื่องราว
ของพระเขี้ยวแก้วแม้แต่น้อย นัยตรงกันข้าม
เรื่องราวสำคัญหลายอย่าง โดยเฉพาะในมหา
ปริณิพพานสูตรกลับกล่าวถึงอย่างพิสดาร

ตรงนี้หากมองผิวเผินก็มองว่าเป็นเรื่อง
ธรรมดา แต่ผู้เขียนเห็นว่าไม่ได้เป็นเรื่องเกิน
คาดเดา

ผู้แต่งคัมภีร์สุมังคลวิลาสินีนั้นคือพระ
พุทธโฆษาจารย์ และเหตุการณ์เกี่ยวกับพระ
เขี้ยวแก้วก็เกิดขึ้นไม่นาน เพียงสองศตวรรษ
ก่อนที่ท่านจะเดินทางมาเกาะลังกา ท่านย่อม
ได้ยินได้ฟังทั้งจากพระสงฆ์และชาวบ้าน และ
ย่อมเป็นประจักษ์พยานเห็นพิธีกรรมแท้แทน
พระเขี้ยวแก้วเป็นแน่ แม้สมณะพาเหียนผู้เดิน
ทางมาเกาะลังกาก่อนท่านเพียงหกทศวรรษ
และพักอยู่เกาะลังกาเพียงสองปียังบันทึกการ
แท้แทนพระเขี้ยวแก้วอย่างยิ่งใหญ่ จึงเป็นไปได้ว่าท่านไม่รับรู้เรื่องราวเหล่านี้เลย

เหตุที่ท่านไม่กล่าวถึงพระเขี้ยวแก้วเลยเพราะ
เห็นว่าเป็นคนละสำนัก

อย่าลืมว่าพระพุทธโฆษาจารย์นั้น มา
ศึกษาเรียนรู้จารีตปฏิบัติของคณะสงฆ์สำนัก
มหาวิหาร ผู้เชื่อว่าเคร่งครัดในเถรวาทนิกายยิ่ง

นัก ส่วนพระเขี้ยวแก้วนั้นกษัตริย์ให้คณะสงฆ์สำนักอภัยคีรีวิหารเป็นผู้รับผิดชอบดูแล ซึ่งความจริงทั้งสองสำนักนี้เป็นคู่แข่งกันเรื่อยมา ด้วยเหตุนี้ พระพุทธโฆษาจารย์จึงไม่ให้ความสำคัญพระเขี้ยวแก้วเท่าที่ควร ขณะที่เหตุการณ์ประดิษฐานพระพุทธรูปและการปลุกต้นพระศรีมหาโพธิ์ ทำนกลับกล่าวถึงอย่างละเอียด แม้เหตุการณ์เหล่านั้นจะเกิดขึ้นก่อนพระเขี้ยวแก้วถึงแปดศตวรรษ

อีกประการหนึ่ง พระสงฆ์สำนักมหาวิหารไม่ให้น้ำหนักเรื่องพระเขี้ยวแก้ว โดยละเอียดปล่อยไว้ สันนิษฐานว่าคัมภีร์เล่าเรื่องพระเขี้ยวแก้วนามว่าทาสธาตวงศ์ น่าจะเป็นผลงานของคณะสงฆ์สำนักอภัยคีรีวิหารเป็นแน่

ล่วงเข้าสมัยอาณาจักรโคโคโพนนารูวะ พระธรรมกิตติเถระได้แต่งคัมภีร์ทาสธาตวงศ์ขึ้นเป็นการทอดเวลามาถึง ๑,๐๐๐ ปี หากมีการเรียบเรียงตั้งแต่สมัยพระเขี้ยวแก้วเข้ามาเกาะลังกาและรักษาสืบทอดต่อกันมา เนื้อหาของคัมภีร์น่าจะมีอะไรน่าสนใจมากกว่านี้เป็นแน่

คัมภีร์ศรีลังกาหลายเล่มนำเนื้อความตอนท้ายของมหาปรินิพพานสูตรที่ระบุว่า “พระเขี้ยวแก้วองค์หนึ่งบูชากันอยู่ในแคว้นของพระเจ้ากาลิงคะ” มาขยายความต่อยอดด้วยการแต่งเนื้อเรื่องประกอบจนพระเขี้ยวแก้ว

มาประดิษฐานมั่นคงในเกาะลังกาสืบต่อมาถึงปัจจุบัน

เนื้อความตามคัมภีร์ระบุว่า ในพิธีถวายพระเพลิงพระพุทธรูปนั้น พระอรหันต์เขมเถระผู้เป็นศิษย์ของพระสารีบุตร ทราบด้วยญาณว่าพระเขี้ยวแก้วไม่ถูกทำลายด้วยอัคคี (ไม่ไหม้) จึงได้สำแดงฤทธิ์อัญเชิญไปมอบถวายแก่พระเจ้าพรหมทัตผู้เป็นกษัตริย์แห่งแคว้นกาลิงคะ

ปัญหาคือเหตุใดต้องไปมอบถวายพระเจ้าพรหมทัต

หากวิเคราะห์ดูเนื้อหาของคัมภีร์ตอนนี้ จะเห็นประเด็นสงสัยอยู่ ๒ ข้อ หนึ่งในนั้นคือพระนามของพระเจ้าพรหมทัต ส่วนอีกหนึ่งนั้นคือแคว้นกาลิงคะ

พระนามของพระเจ้าพรหมทัตนั้น เป็นนามประจำแคว้นกาสิอันมีเมืองหลวงชื่อว่าพาราณสีตั้งแต่โบราณกาลมาแล้ว ไม่ว่าหลักฐานทางพระพุทธศาสนาหรือศาสนาอื่น ก็ล้วนยืนยันเป็นไปในทิศทางเดียวกันว่าเป็นนามเฉพาะของกษัตริย์แห่งแคว้นกาสิ

แล้วเหตุใดจึงมาปรากฏในแคว้นกาลิงคะ

ผู้เขียนเชื่อว่าน่าจะเป็นราชวงศ์พระองค์หนึ่งของแคว้นกาสิ ซึ่งแยกตัวมาสร้าง

อาณาจักรใหม่ การจะให้ชาวบ้านชาวเมืองยอมรับก็ต้องอ้างถึงชื่อเสียงความยิ่งใหญ่ของกษัตริย์ผู้เป็นบรรพชน และการอัญเชิญพระเขี้ยวแก้วมาประดิษฐานในอาณาจักรแห่งตน น่าจะเป็นอีกกุศโลบายหนึ่งในการดึงผู้คนให้หันมาเชื่อถือ สังเกตได้จากครั้งอัญเชิญพระเขี้ยวแก้วมาแล้ว พระองค์ได้เปลี่ยนนามเมืองหลวงใหม่ ว่า **ทันตปุระ** แปลว่า เมืองแห่งพระเขี้ยวแก้ว

ประเด็นนี้ น่าจะเป็นการตั้งศาสนาเข้ากับการเมือง

คำถามต่อมาคือ เหตุใดจึงเลือกแคว้นกาลิงคะ ทำไมไม่เลือกเมืองใหญ่ ดังเช่น เมืองปาตลีบุตร หรือเมืองพาราณสี ผู้เขียนเดาเอาว่า พระอรหันต์เขมเถระท่านน่าจะเป็นชาวแคว้นกาลิงคะเป็นแน่ อีกทั้งมีความรู้จักคุ้นเคยกับพระเจ้าพรหมทัตเป็นอย่างดี หรืออาจจะเป็นราชครูทำหน้าที่แนะนำพระเจ้าพรหมทัตให้อัญเชิญพระเขี้ยวแก้วมาประดิษฐานที่แคว้นแห่งตนก็เป็นไปได้ ตำนานของภาคใต้ของไทย ยืนยันว่า พระอรหันต์เขมเถระ เป็นพระญาติของพระเจ้าพรหมทัต

แต่น่าเสียดายอย่างหนึ่งคือ เนื้อหาในคัมภีร์กล่าวถึงพระอรหันต์เขมเถระเพียงย่อสั้น ระบุว่าครั้งมอภวายพระเขี้ยวแก้วแก่พระเจ้าพรหมทัตแล้วก็หายไป พุทธภาษาชาวบ้านคือไปเร็วมาเร็ว เลยไม่ทราบที่ท่านมีส่วนสำคัญอย่างไรกับพิธีกรรมเกี่ยวกับพระเขี้ยวแก้ว หรือบางทีพระเถระอาจเห็นว่าชาวเมืองหันมาสักการบูชาพระเขี้ยวแก้วและเคารพมันคงดีแล้ว จึงไม่เห็นจำเป็นต้องปกป้องรักษาพระเขี้ยวแก้วอีก

นับจากพระเจ้าพรหมทัตเป็นต้นมา พระเขี้ยวแก้วได้รับการคุ้มครองรักษาและสักการบูชาเป็นอย่างดีจากกษัตริย์แห่งแคว้นกาลิงคะทุกพระองค์ การนับถือบูชาพระเขี้ยวแก้วหมายถึงการคุ้มครองพระพุทธศาสนาด้วย เชื่อเหลือเกินว่าแคว้นกาลิงคะ น่าจะมีบรรยากาศผ้าเหลืองเต็มบ้านปราษฎ์เต็มเมือง

ล่วงเข้าประมาณ พ.ศ. ๘๐๐ (ตรงกับรัชสมัยของพระเจ้ามหาเสนะแห่งเกาะลังกา) ความศักดิ์สิทธิ์ของพระเขี้ยวแก้วเริ่มถูกท้าทายเป็นครั้งแรก เมื่อพระเจ้าคุหาสิวะกษัตริย์พระองค์ใหม่แห่งแคว้นกาลิงคะ ปฏิเสธประเพณีอันดีงามของบูรพกษัตริย์ ด้วยการละทิ้งการบูชาพระเขี้ยวแก้ว แล้วหันไปนับถือพวกนักบวชชีเปลือย

คัมภีร์บรรยายเกี่ยวกับพระองค์ไว้ว่า “ไม่ประพฤติตามคลองแห่งธรรม เป็นดุจดังพระจันทร์ซ่อนในเงามืด ไร้ความรุ่งเรืองด้วยรัศมี” แต่พสกนิกรทุกหมู่เหล่ากลับศรัทธาเลื่อมใสในพระเขี้ยวแก้ว ต่อมาพระองค์เห็นจะทนกระแสดัดตนจากอาณาจักรพราหมณ์ไม่ไหว จึงเปลี่ยนพระทัยหันมานับถือพระเขี้ยวแก้ว แล้วประพฤติตามแบบอย่างประเพณีโบราณดังบูรพกษัตริย์ได้ดำเนินทางเป็นแบบอย่างเอาไว้ จากนั้นได้เนรเทศพวกชีเปลือยออกจากแคว้นหมดสิ้น

คำขวัญวันแม่
๑๒ สิงหาคม ๒๕๖๐

สอนให้ลูก
พัฒนา
เพราะคนแกร่ง
เพื่อมาเป็น

เรียนรู้
ด้วยตน
จะก้าว
กำลังไทย

สู้ปัญหา
จนเติบโตใหญ่
ได้ยาวไกล
ให้แข็งแรง

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ในรัชกาลที่ ๙
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานคำขวัญวันแม่แห่งชาติ ปี ๒๕๖๐

- ❖ วิสัยนาธรรม :
สองมือแม่ที่สร้างโลก
- ❖ ปรากรธรรม :
ยอดอุมาสิกา ริมมกตึก ตอน ๑
- ❖ พระธรรมเทศนา :
รู้คุณ แทนคุณ
- ❖ ธรรมรำลึก :
กตัญญูทุกตัวก็
- ❖ ปิณฺณุกวิวัฒน :
ธรรม ๓๗ - สุวาทธรรม

- ❖ ชวนคิด :
แม่พ่อทางจิตวิญญาณ
- ❖ ปิณฺณุกวิวัฒน :
ศีลธรรม ตอน ๔
- ❖ เรื่องชุด พุทธรักษา :
อุมาสิกาด้วยความเป็นแม่
- ❖ มอญเทศ - มอญไทย :
พระขี้ยาวแก้วมานครศรีธรรมราช ?